

Regeringens skrivelse

2001/02:187

Skr. 2001/02:187

Sveriges genomförande av EU:s
sysselsättningsstrategi

Skr.
2001/02:187

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 23 maj 2002

Göran Persson

Björn Rosengren
(Näringsdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Riksdagen har beslutat att regeringen skall lämna resultatredovisningar till riksdagen i form av skrivelser. Resultatskrivelserna är ett komplement till nuvarande budgetdokument och syftar till att bättre integrera uppföljning och utvärdering som en del av budgetprocessen och därmed ge riksdagen ett förbättrat beslutsunderlag. År 2002 är första året som regeringen överlämnar resultatskrivelser till riksdagen.

Denna resultatskrivelse syftar till att redogöra för erfarenheterna av samarbetet inom ramen för EU:s sysselsättningsstrategi. Ett mål för regeringens sysselsättningspolitik är att den ska ligga i linje med EU:s sysselsättningsriktlinjer. Resultatskrivelsen avser därför till att redogöra för den förda politiken mot bakgrund av strategins mål och riktlinjer.

1	Bakgrund.....	7
1.1	EU:s sysselsättningsstrategi	7
1.2	Syfte med skrivelsen och läsanvisning.....	7
1.3	Sysselsättningssamarbetet växer fram – en kort historik ...	8
1.4	Sysselsättningsfrågan - en EU-angelägenhet	9
1.4.1	Samverkan mellan den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken.....	11
1.5	Processen och arbetet med EU:s sysselsättningsstrategi..	12
1.5.1	Den årliga fördragsfästa processen	12
1.5.2	Hur har strategin utvecklats sedan den initierades?	13
1.5.3	Arbetet med sysselsättningsstrategin i Sverige	14
1.5.4	Gemensam utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi	15
2	Erfarenheter av EU:s sysselsättningsstrategi och den öppna samordningsmetoden	17
2.1	Den öppna samordningsmetoden	17
2.2	Regeringens bedömning av det gemensamma arbetet inom ramen för sysselsättningsstrategin.....	18
3	Genomförandet av strategins övergripande mål och riktlinjer	19
3.1	Full sysselsättning är EU:s övergripande mål för sysselsättningspolitiken.....	19
3.1.1	Rådets och kommissionens bedömning av Sverige i den gemensamma rapporten för åren 1998-2001 i relation till de övergripande målen.	19
3.1.2	Regeringens bedömning av arbetet med de övergripande målen.....	20
3.2	Sysselsättningsstrategins horisontella mål	22
3.2.1	Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av horisontella mål ..	23
3.2.2	Regeringens bedömning av horisontella mål .	24
3.3	Pelare I - Att förbättra anställbarheten	28
3.3.1	Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål	28
3.3.2	Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av pelare I.....	30
3.3.3	Regeringens bedömning av pelare I.....	32
3.4	Pelare II - Att utveckla företagandan och skapandet av arbetstillfällen.....	41
3.4.1	Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål	41
3.4.2	Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av pelare II.....	43
3.4.3	Regeringens bedömning av pelare II	44
3.5	Pelare III – Att uppmuntra företagens och de anställdas anpassningsförmåga	47

3.5.1	Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål	47
3.5.2	Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av pelare III	48
3.5.3	Regeringens bedömning av pelare III	49
3.6	Pelare IV – Att stärka jämställdhetspolitiken.....	51
3.6.1	Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål	51
3.6.2	Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av pelare IV	52
3.6.3	Regeringens bedömning av pelare IV	53
4	Sysselsättningsstrategin i EU:s medlemsländer.....	59
4.1	Full sysselsättning – EU:s övergripande mål för sysselsättningspolitiken.....	59
4.2	Pelare I - Att förbättra anställbarheten	61
4.3	Pelare II - Främja företagsklimatet.....	66
4.4	Pelare III - Anpassningsförmåga.....	67
4.5	Pelare IV - Jämställdhet	67

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträdet den 23 maj 200270

Bilaga Indikatorer för de övergripande målen A-F och riktlinjerna 1-18

I år (2002) har EU:s gemensamma sysselsättningsstrategi varit i kraft i fem år. Den tog sin början i och med att stats- och regeringscheferna antog Amsterdamfördraget i juni 1997 och fördragsfäste sysselsättnings-samarbetet i den nya avdelningen om sysselsättning. Sysselsättningssamarbetet inom EU har växt fram mot bakgrund av gemensamma erfarenheter av hög arbetslöshet och de sociala och ekonomiska problem som detta medför. Vidare har samarbetet sin grund i kommande gemensamma utmaningar, inte minst mot bakgrund av en åldrande befolkning i Europa men även till följd av öppnare och mer integrerade marknader.

Sysselsättningsstrategin bygger på mellanstatligt samarbete utan bindande direktiv och lagstiftning. Sysselsättningspolitiken är nationell och ansvaret för såväl utformningen som genomförandet ligger således hos medlemsstaterna. Gemensamma mål och riktlinjer, uppföljning i form av nationella handlingsplaner och med hjälp av gemensamma indikatorer samt utbyte av goda erfarenheter är de instrument som används vid genomförandet av strategin samtidigt som det gemensamma åtagandet och det politiska trycket utgör drivkraften i processen. Denna form av mellanstatligt samarbete har kommit att kallas den öppna samordningsmetoden.

Riksdagen har beslutat att regeringen skall lämna resultatredovisningar till riksdagen i form av skrivelser. Denna resultatskrivelse syftar till att redogöra för erfarenheterna av samarbetet inom ramen för EU:s sysselsättningsstrategi. Ett mål för regeringens sysselsättningspolitik är att den ska ligga i linje med EU:s sysselsättningsriktlinjer. Resultatskrivelsen avser därför till att redogöra för den förda politiken mot bakgrund av strategins mål och riktlinjer.

Skrivelsen är uppdelad i fyra avsnitt. I avsnitt 1 ges en kort beskrivning och historik av samarbetet inom ramen för EU:s sysselsättningsstrategi. I avsnitt 2 görs en bedömning av samarbetet med sysselsättningsstrategin inom ramen för den öppna samordningsmetoden. I avsnitt 3 redovisas regeringens förda politik mot bakgrund av sysselsättningsstrategins övergripande mål, riktlinjer och rekommendationer samt i vilken utsträckning den förda politiken ligger i linje med sysselsättningsriktlinjerna. I avsnitt 4 ges en något bredare bild av sysselsättningsstrategin och dess resultat genom en jämförelse av sysselsättningspolitiken i de 15 medlemsländerna. Fokus ligger på en analys av inriktningen på politiken och hur denna har förändrats.

Den öppna samordningsmetoden har visat sig vara ett effektivt instrument för samordning av nationell sysselsättningspolitik genom gemensamma mål och riktlinjer på EU-nivå. EU:s sysselsättningsstrategi har bidragit till en positiv utveckling av sysselsättningspolitiken i medlemsländerna. Genom införandet av strategin har sysselsättningsfrågan i EU kommit i fokus på såväl den ekonomisk-politiska som den sociala dagordningen. Strategin möjliggör dessutom utbyte av erfarenheter och goda

exempel mellan medlemsländerna vilket i sin tur bidrar till en ökad kunskap om hur sysselsättningen kan ökas och arbetslösheten kan minskas.

Skr. 2001/02:187

Sysselsättningspolitiken i Sverige är en del av den ekonomiska politiken. Regeringens mål för den ekonomiska politiken är full sysselsättning och ökat välbefinnande genom en hög och uthållig tillväxt. Flera politikområden samverkar för att uppnå målet. Sunda offentliga finanser, stabila priser och en väl fungerande arbetsmarknad och lönebildning är grundförutsättningar för att målet skall nås. Därtill kommer behovet av en samordnad näringspolitik, arbetsmarknadspolitik, socialpolitik och utbildningspolitik för att främja tillväxt och sysselsättning. Sysselsättningspolitiken i Sverige ligger väl i linje med de övergripande målen och riktlinjerna för EU:s sysselsättningsstrategi. Sverige uppfyller med god marginal EU:s gemensamma kvantitativa sysselsättningsmål för år 2010 avseende sysselsättningsgrad totalt på 70 procent, för kvinnor på 60 procent samt för personer 55 till 64 år på 50 procent.

Sverige har goda erfarenheter av att arbeta med kvantitativa mål inom ramen för den ekonomiska politiken och ambitionerna har varit och är i flera fall också mer långtgående än vad sysselsättningsriktlinjerna anger. År 1996 satte regeringen upp som mål att den öppna arbetslösheten skulle halveras till 4 procent före utgången av år 2000, vilket också uppnåddes. Arbetslöshetsmålet kompletterades med ett sysselsättningsmål som innebär att sysselsättningsgraden i termer av reguljärt arbete för personer i åldern 20-64 år skall uppgå till 80 procent år 2004. Målet ligger inom räckhåll.

Sverige har en lång tradition av aktiv arbetsmarknadspolitik för att främja arbetskraftens anställbarhet. Den s.k. arbets- och kompetenslinjen utgör grundprincipen i den svenska arbetsmarknadspolitik, och ligger väl i linje med den preventiva ansatsen i EU:s sysselsättningsstrategi. Sverige uppfyller samtliga tre kvantitativa mål under riktlinjerna 1 och 2 i strategin. Den aktiva arbetsmarknadspolitik har bidragit till att hålla arbetskraftsdeltagandet uppe i Sverige och därmed förhindrat permanent utslagning från arbetsmarknaden. Det bidrog till att när efterfrågan på arbetskraft ökade under senare år på 1990-talet, kunde en minskning av såväl arbetslösheten som långtidsarbetslösheten förenas med måttliga löneökningar och stabila priser.

Skatternas främsta uppgift är att finansiera välfärden och därmed bidra till trygghet och rättvisa. En väl fungerande social infrastruktur är också en viktig förutsättning för sysselsättning och tillväxt. Reformerna av skatte- och bidragssystemen har varit ett bärande inslag i såväl EU:s sysselsättningsstrategi som i regeringens ekonomiska politik. Genomförda reformer inom ramen för skatte- och bidragssystemen har bidragit till att minska marginaleffekterna och främja arbete och att söka arbete.

Utbildningspolitiken syftar till att skapa förutsättningar för livslångt lärande och är en betydelsefull del av regeringens strävan att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Sverige har ett väl utvecklat system för utbildning och kompetensutveckling både inom ramen för skol-

systemet, vuxenutbildningen, den högre utbildningen liksom för kompetensutveckling i arbetslivet. Såväl utbildningsnivån som andelen av befolkningen som deltar i någon form av utbildning eller kompetensutveckling är hög i Sverige, vid en internationell jämförelse. Den svenska strategin för livslångt lärande ligger väl i linje med sysselsättningsstrategins intentioner och riktlinjer.

Att främja ett gott företagsklimat är en av hörnstenarna i regeringens politik för ökad sysselsättning och tillväxt. Tyngdpunkten i regeringens näringspolitik ligger i första hand på generella åtgärder för att skapa goda förutsättningar för nyetableringar av företag samt möjligheter för redan etablerade företag att växa. I detta arbete ingår att motverka kostnader och hinder för företagsetablering och tillväxt, förbättra skattemässiga villkor, öka tillgången på riks kapital, ge rådgivning och stöd till nya företag mm. Den svenska politiken ligger väl i linje med EU:s riktlinjer på detta område.

Ett viktigt mål för regeringens politik är att alla skall ges möjlighet till ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor. Detta skall ske genom att främja ett arbetsliv och en arbetsmiljö där det ges utrymme för utveckling och förnyelse och som inte leder till att individer förslits, skadas eller slås ut från arbetslivet. Därigenom bidrar arbetslivspolitikerna till ökad produktivitet och effektivitet vilket leder till högre tillväxt och lägre samhällskostnader. Arbetsmarknadens parter spelar en viktig roll för att uppnå kvalitet i arbetet. Parterna hanterar traditionellt många frågor om anställningsvillkor genom kollektivavtal. Svensk lagstiftning på det arbetsrättsliga området ger normalt parterna möjlighet att genom kollektivavtal anpassa reglerna efter branschens eller företagets specifika behov. Ett stort antal avtal har slutits på den svenska arbetsmarknaden bl.a. vad avser arbetstidernas längd och förläggning samt kompetensutveckling. Den svenska politiken ligger, sammanfattningsvis, väl i linje med sysselsättningsriktlinjer på detta område.

Det övergripande målet för regeringens jämställdhetspolitik är att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter på livets alla områden. Arbetet för ett jämställt samhälle skall genomsyra alla delar av regeringens politik och alla nivåer av samhället. Sverige har ett högt arbetskraftsdeltagande och sysselsättning bland kvinnor och uppnår med god marginal EU:s mål om en sysselsättningsgrad på 60 procent för kvinnor år 2010. Det är resultatet av en långsiktig politik med viktiga reformer som särbeskattning, utbyggd barnomsorg och föräldraledighet samt insatser för att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden. Regeringen har vidtagit ett flertal ytterligare åtgärder för att förbättra jämställdheten och minska könssegregeringen på arbetsmarknaden. Regeringens politik ligger väl i linje med EU:s riktlinjer på detta område.

1.1 EU:s sysselsättningsstrategi

I år (2002) har EU:s gemensamma sysselsättningsstrategi varit i kraft i fem år. Den tog sin början i och med att stats- och regeringscheferna antog Amsterdamfördraget i juni 1997 och fördragsfäste sysselsättnings-samarbetet i den nya avdelningen om sysselsättning. I artikel 125 i fördraget anges målet för sysselsättningssamarbetet: *”Medlemsstaterna och gemenskapen skall i enlighet med denna avdelning arbeta för att utveckla en samordnad sysselsättningsstrategi och särskilt för att främja en kvalificerad, utbildad och anpassningsbar arbetskraft och en arbetsmarknad som är mottaglig för ekonomiska förändringar...”*.

Sysselsättningsstrategin bygger på mellanstatligt samarbete utan bindande direktiv och lagstiftning. Sysselsättningspolitiken är nationell och ansvaret för såväl utformningen som genomförandet ligger således hos medlemsstaterna. Gemensamma mål och riktlinjer, uppföljning med hjälp av gemensamma indikatorer och utbyte av goda erfarenheter är de instrument som används vid genomförandet av strategin samtidigt som det gemensamma åtagandet och det politiska trycket utgör drivkraften i processen.

Vikten av att skapa förutsättningar för stabil tillväxt och ökad sysselsättning har hamnat allt mer i fokus för gemenskapens arbete, inte minst mot bakgrund av den demografiska utvecklingen i Europa. I Lissabon i mars år 2000 beslutade Europeiska rådet om ett nytt strategiskt mål för unionen; *”att bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning”*. Samtidigt fastslog detta toppmöte att full sysselsättning är ett övergripande mål för unionen. EU:s sysselsättningsstrategi har därför blivit ett viktigt instrument för att uppnå de högt ställda ambitionerna från Lissabon och är en nyckelkomponent i det som har kommit att kallas Lissabonprocessen.

Sverige var drivande i frågan om att införliva en särskild avdelning om sysselsättning i fördraget och har sedan start varit en stark förespråkare för den gemensamma sysselsättningsstrategin. Under våren 2001 var sysselsättning en av tre övergripande prioriteringar för Sveriges ordförandeskap i EU.

1.2 Syfte med skrivelsen och läsanvisning

Riksdagen har beslutat att regeringen ska lämna resultatredovisningar till riksdagen i form av skrivelser (2000/01:KU23). Resultatskrivelserna är ett komplement till nuvarande budgetdokument och syftar till att bättre integrera uppföljning och utvärdering som en del av budgetprocessen och därmed ge riksdagen ett förbättrat beslutsunderlag. År 2002 är första året

Denna resultatskrivelse syftar till att redogöra för erfarenheterna av samarbetet inom ramen för EU:s sysselsättningsstrategi. Ett mål för regeringens sysselsättningspolitik är att den ska ligga i linje med EU:s sysselsättningsriktlinjer (Regeringens proposition 2001/2002:1 volym 7, utgiftsområde 13). Resultatskrivelsen avser därför till att redogöra för den förda politiken mot bakgrund av strategins mål och riktlinjer.

Resultatskrivelsen avser inte att ge en fullständig redovisning av samtliga insatser som genomförts under perioden 1997 fram till idag, för att främja tillväxt och sysselsättning. Dessa insatser redovisas i den årliga handlingsplan för sysselsättning som regeringen överlämnar till kommissionen och rådet (se avsnitt 1.5.1). Vidare avser inte resultatskrivelsen att ge en fullständig finansiell redovisning för de politik- och verksamhetsområden som berörs av sysselsättningspolitiken.

Läsanvisning

Skrivelsen är uppdelad i fyra avsnitt. I avsnitt 1 ges en kort beskrivning och historik av samarbetet inom ramen för EU:s sysselsättningsstrategi. I avsnitt 2 görs en bedömning av samarbetet med sysselsättningsstrategin inom ramen för den öppna samordningsmetoden. I avsnitt 3 redovisas regeringens förda politik mot bakgrund av sysselsättningsstrategins övergripande mål, riktlinjer och rekommendationer samt i vilken utsträckning den förda politiken ligger i linje med sysselsättningsriktlinjerna. Presentationen är uppdelad i strategins övergripande mål, horisontella mål samt därefter riktlinjerna uppdelade på strategins fyra pelarna; *främja anställbarhet, främja entreprenörskap, främja anpassningsbarhet och ökad jämställdhet*. I avsnitt 4 ges en något bredare bild av sysselsättningsstrategin och dess resultat genom en jämförelse av sysselsättningspolitiken i de 15 medlemsländerna. Fokus ligger på en analys av inriktningen på politiken och hur denna har förändrats.

1.3 Sysselsättningssamarbetet växer fram – en kort historik

Mot bakgrund av den höga arbetslösheten i Europa tog unionen under mitten av nittioalet olika initiativ i syfte att bryta den negativa utvecklingen på de europeiska arbetsmarknaderna. Ett steg mot ett ökat samarbete togs i Bryssel 1993 då Europeiska rådet antog en handlingsplan baserad på kommissionens vitbok¹ om tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning. Vid efterföljande toppmöten har konkreta steg tagits mot en mer systematisk övervakning av sysselsättningspolitiken. Vid europeiska rå-

¹ Som ett led i förberedelsearbetet av lagstiftning och beslut om andra åtgärder kan kommissionen anta en s.k. vitbok som utgångspunkt för sitt fortsatta arbete. Det handlar då ofta om ett helt politikområde med en serie lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder som planeras.

dets möten i Essen 1994 beslutade stats- och regeringscheferna om fem prioriterade områden för sysselsättningspolitiken och en gemensam process för att följa upp framstegen i medlemsländerna på dessa områden. De fem prioriterade områdena var investeringar i utbildning; främja sysselsättningsintensiv tillväxt; minska icke lönerelaterade arbetskraftskostnader (sociala avgifter); en mer aktiv arbetsmarknadspolitik; särskilda insatser för missgynnade grupper på arbetsmarknaden. Essen utgjorde därmed början på en mer fokuserad ansats för den europeiska sysselsättningspolitiken och lyfte också fram vikten av att följa och utvärdera politiken samt utbyta erfarenhet och goda exempel länderna emellan.

Samarbetet stärktes ytterligare vid Europeiska rådets möte i Madrid 1995, Florens 1996, Dublin 1996. I Amsterdam 1997 enades stats- och regeringscheferna om fördragsändring och en ny avdelning om sysselsättning i EG-fördraget.

Den europeiska sysselsättningsstrategin kunde genomföras i enlighet med fördraget redan hösten 1997, före ratificeringen av fördraget, genom det formella beslut som togs av Europeiska rådets extra möte om sysselsättning i Luxemburg 1997. Strategin kallas därför också ofta Luxemburgprocessen. De första riktlinjerna för sysselsättningsstrategin antogs av rådet i december 1997 och våren 1998 presenterade medlemsländerna sina första nationella handlingsplaner för sysselsättning. Därmed hade den årliga processen påbörjats.

Full sysselsättning blev det övergripande målet för EU vid Europeiska rådets möte i Lissabon år 2000. Där enades EU:s stats- och regeringschefer om ett nytt strategiskt mål för unionen; *att bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning*. Det strategiska målet syftar till att öka välfärden i EU genom att stärka tillväxtpotentialen, främja ett kunskapsbaserat samhälle, återskapa förutsättningarna för full sysselsättning och stärka den sociala sammanhållningen. En effektiv sysselsättningspolitik är således ett centralt område för att uppnå de ambitiösa mål som stats- och regeringscheferna har förutsatt sig att uppfylla.

1.4 Sysselsättningsfrågan - en EU-angelägenhet

Sedan sysselsättningsstrategin initierades har sysselsättningsgraden i EU stigit från knappt 61 procent år 1997 till nära 64 procent år 2000. Arbetslösheten har minskat med drygt 2 procentenheter till 8,4 procent år 2000 (Labour Force Survey (LFS), Eurostat). Trots denna positiva utveckling är låg sysselsättning och hög arbetslöshet alltså Europas största ekonomiska och sociala problem. Över 14 miljoner människor i Europa saknar arbete idag och nära 30 procent av den arbetsföra befolkningen står utanför arbetsmarknaden. Samtidigt upplever arbetsgivare svårigheter att tillsätta lediga arbeten och flaskhalsar uppstår på arbetsmarknaden både regionalt och inom vissa branscher och sektorer.

Flera länder i Europa fick under 1970- och 1980-talet erfara en hög och bestående arbetslöshet. I spåren av den höga arbetslösheten följde också problem med den makroekonomiska stabiliteten med obalans i de offentliga finanserna och hög inflation som följd. Flera medlemsstater har lyckats väl när det gäller att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Även om länderna har valt olika inriktning på sin politik för att åstadkomma bättre fungerande arbetsmarknader har insikten om att makroekonomisk balans och en väl fungerande arbetsmarknad vuxit sig allt starkare inom unionen.

Ett viktigt argument för införandet av ett särskilt avsnitt om sysselsättning i fördraget var att lyfta fram vikten av sociala och strukturella frågor vid sidan om makroekonomiska politiken. Sysselsättningssamarbetet inom EU har växt fram mot bakgrund av gemensamma erfarenheter av hög arbetslöshet och de sociala och ekonomiska problem som detta medför. Vidare har samarbetet sin grund i gemensamma utmaningar som väntar, inte minst mot bakgrund av en åldrande befolkning i flera medlemsländer men även till följd av öppnare och mer integrerade marknader.

En väl fungerande arbetsmarknad för alla, ett gott företagsklimat, ett skatte- och bidragssystem som främjar arbete, möjligheter till ett livslångt lärande samt företag och anställda som klarar att möta förändrade krav i ekonomin är viktiga förutsättningar för ökad tillväxt och sysselsättning. En stigande efterfrågan på kvalificerad arbetskraft kräver ett ökat utbud av arbetskraft med rätt kompetens. Möjligheterna för kvinnor och män att förena familjeliv och arbetsliv förutsätter tillgång på barn- och äldreomsorg. Väl fungerande trygghetssystem är en förutsättning för att individen ska kunna möta förändringar på arbetsmarknaden. Genom att öka anställbarheten och arbetskraftens flexibilitet kan rörligheten såväl inom enskilda medlemsstater som mellan medlemsstaterna öka. Därmed underlättas omställningen till de strukturella förändringar som är en naturlig del av en dynamisk ekonomi. En väl fungerande social infrastruktur är således en viktig konkurrensfaktor och ett grundläggande villkor för att skapa ökad sysselsättning och tillväxt i Europa.

Europeiska unionen står inför en betydande demografisk utmaning framöver till följd av att andelen äldre i befolkningen kommer att öka och andelen i arbetsför ålder minska efter år 2010. Den demografiska utvecklingen innebär således att en mindre andel av befolkningen måste försörja en större andel, vilket får både ekonomiska och sociala konsekvenser. Finansieringen av välfärdssystemen är beroende av antalet arbetade timmar och således är full sysselsättning av största vikt för att möta den demografiska utvecklingen.

Utvecklingen går mot allt mer öppna och integrerade marknader i Europa. Det som sker i en medlemsstat påverkar i högre grad utvecklingen i andra medlemsstater. En väl fungerande gemensam arbetsmarknad bidrar till att stärka unionens konkurrenskraft och tillväxt. En väl fungerande arbetsmarknad är således inte bara viktigt för varje enskilt land utan är en gemensam angelägenhet för alla medlemsstater.

Det finns således anledning att samordna de politiska insatser som görs i syfte att öka sysselsättningen inom unionen och skapa en process för erfarenhetsutbyte och lärande mellan medlemsstaterna. Ett kunskapsutbyte av hur sysselsättningen kan ökas och arbetslösheten minskas, gör arbetet med att nå målet om full sysselsättning mer effektivt. Samtidigt är det viktigt att behålla det nationella ansvaret för hur politiken utformas, vilket också är en av grundstenarna i den s.k. nya öppna samordningsmetoden (se avsnitt 2.1).²

1.4.1 Samverkan mellan den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken

Makroekonomisk stabilitet utgör grunden för ökad tillväxt, sysselsättning och välfärd. Detta förutsätter också strukturella förändringar på och effektivisering av såväl produkt-, tjänste-, kapitalmarknaderna som arbetsmarknaderna för att skapa en konkurrenskraftig ekonomi.

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken utgör det centrala instrumentet för samordning av den ekonomiska politiken i EU och anger en övergripande strategi för hur det strategiska målet som sattes upp i Lissabon skall uppfyllas. De allmänna riktlinjerna syftar till;

- att bibehålla en tillväxt- och stabilitetsorienterad makroekonomisk politik, att öka unionens tillväxtpotential,
- att förbättra de offentliga finansernas kvalitet och hållbarhet samt
- att gå vidare med långtgående och omfattande reformer av produkt-, kapital och arbetsmarknaderna.

Mot bakgrund av de politikområden som behandlas, tar de allmänna riktlinjerna ett samlat grepp på de samarbetsprocesser som finns för finanspolitiken (Stabilitets- och tillväxtpakten), sysselsättningspolitiken (EU:s sysselsättningsstrategi) och strukturpolitiken (Cardiff-processen).

Ett viktigt instrument i den ekonomiska politiken är stabilitets- och tillväxtpakten. Denna pakt förstärker den gemensamma övervakningen av medlemsstaternas offentliga finanser för att säkerställa budgetdisciplinen i medlemsstaterna. I pakten har länderna åtagit sig att eftersträva ett budgetmål om balans eller överskott i de offentliga finanserna. Detta syftar bl.a. till att skapa marginaler för att klara konjunkturedgångar och för att hantera de framtida ökade kostnaderna till följd av en åldrande befolkning.

² Den öppna samordningsmetoden appliceras idag på en rad politikområden inom EU; bl.a. det ekonomisk-politiska samarbetet och sysselsättningssamarbetet. I slutsatserna från Europeiska rådets möte i Lissabon står ”Denna metod, som är utformad för att hjälpa medlemsstaterna att efterhand utforma egna strategier, innebär bland annat att; det skall fastställas riktlinjer för unionen i kombination med bestämda tidsplaner med uppgift om hur de mål som de anger skall uppnås på kort, medellång och lång sikt; det skall.....kvantitativa och kvalitativa indikatorer och referensvärden vilka skall anpassas till behoven i olika medlemsstater och sektorer för att bra lösningar skall kunna jämföras; dessa europeiska riktlinjer skall överföras till nationell och regional politik genom att man sätter upp specifika mål och beslutar om åtgärder, och i samband därmed skall nationella och regionala olikheter beaktas; det skall förekomma regelbunden övervakning, utvärdering och inbördes utvärdering upplagd som en process där man lär av varandra.

Väl fungerande produkt- och kapitalmarknader är också avgörande för full sysselsättning. Ett viktigt instrument för att uppnå detta är den s.k. Cardiffprocessen för ekonomiska reformer. Medlemsstaterna utbyter erfarenheter och goda exempel samt rapporterar årligen om framstegen. Därigenom effektiviseras produkt- och kapitalmarknaderna och den inre marknaden fullbordas.

1.5 Processen och arbetet med EU:s sysselsättningsstrategi

1.5.1 Den årliga fördragsfästa processen

I artikel 128 i Amsterdamfördraget anges den årliga process som utgör grunden för det gemensamma sysselsättningssamarbetet i unionen. I enlighet med fördraget bygger EU:s sysselsättningssamarbete på vad som har kommit att kallas den öppna samordningsmetoden. Metoden omfattar gemensamma målsättningar och riktlinjer, övervakning och uppföljning med hjälp av indikatorer och rekommendationer. En viktig del i samarbetet är också utbytet av goda exempel baserat på erfarenheterna i enskilda medlemsstater.

De gemensamma riktlinjerna

Varje år lägger rådet, på förslag av kommissionen, fast gemensamma riktlinjer för sysselsättningspolitiken som ska ligga till grund för ländernas nationella sysselsättningspolitik. Riktlinjerna har sedan strategin initierades varit strukturerade under följande fyra pelare;

- I, att förbättra anställbarheten;
- II, att utveckla företagandet och skapandet av arbetstillfällen;
- III, att uppmuntra företagens och de anställdas anpassningsförmåga samt
- IV, att stärka jämställdhetspolitiken.

Riktlinjerna har reviderats något varje år, både innehållsmässigt och till antalet, för att bättre svara mot nya utmaningar. Vissa områden har tillkommit och andra har fått ökat fokus. I riktlinjerna för år 2000 infördes för första gången övergripande *horisontella mål* (se avsnitt 1.5.2). Antalet riktlinjer uppgår för år 2002 till 18 st.

Nationella handlingsplaner för sysselsättningspolitiken

I ett nästa steg formulerar medlemsländerna sina nationella handlingsplaner för sysselsättning som presenterar den politik och de initiativ som länderna har vidtagit mot bakgrund av sysselsättningsriktlinjerna. Medlemsstaterna redogör för den ekonomiska utvecklingen och utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet. I handlingsplanerna presenterar medlemsländerna olika initiativ som varit framgångsrika i form av goda exempel.

Rådet och kommissionens gemensamma rapport om sysselsättning

Handlingsplanerna blir föremål för granskning av rådet och kommissionen vilket utmynnar i rådets och kommissionens gemensamma rapport om sysselsättningen. Den gemensamma rapporten ger en redogörelse och

en bedömning av sysselsättningssituationen och sysselsättningspolitiken inom unionen och i de enskilda medlemsstaterna. Skr. 2001/02:187

Indikatorer

Ett viktigt inslag i sysselsättningsstrategin är de indikatorer som syftar till att följa upp de framsteg som har gjorts inom ramen för sysselsättningsriktlinjerna. Syftet med att utveckla gemensamma indikatorer och jämförbar statistik mellan länderna är att underlätta och effektivisera uppföljningen av utvecklingen i unionen och i de enskilda länderna inom ramen för de fyra pelarna i strategin.

Rekommendationer

Fördraget ger rådet möjlighet att avge *rekommendationer* till enskilda länder om sysselsättningspolitikens genomförande. Rekommendationerna baseras på analysen och bedömningen av sysselsättningspolitiken i de nationella handlingsplanerna och i den gemensamma rapporten.

1.5.2 Hur har strategin utvecklats sedan den initierades?

Sysselsättningsriktlinjerna har utvecklats och förändrats under perioden 1997 fram till idag för att omhänderta nya utmaningar, men strukturen med de fyra pelarna har varit intakt sedan start. Under år 1998, d.v.s. den första revideringen av sysselsättningsriktlinjerna, stärktes riktlinjerna gällande skatte- och bidragssystem, tillgång till livslångt läranden, diskriminering av svaga grupper, undanröjande av hinder för sysselsättning i tjänstesektorn och åtgärder för ökad jämställdhet. Några tillägg gjordes även i riktlinjerna år 1999, bl.a. vikten av att utbilda elever och lärare i IT-kunskap och att främja elevers tillgång till datorer och internt. Vidare betonade man arbetsförmedlingarnas roll för att främja kopplingen mellan arbetssökande och lediga platser, den s.k. matchningen på arbetsmarknaden.

I riktlinjerna för år 2000 infördes övergripande *horisontella mål* för första gången. Syftet med de horisontella målen är att, i sysselsättningsstrategin, svara upp mot de mål och ambitioner som stats- och regeringscheferna satte upp vid Euroepiska rådets möten i Lissabon och Stockholm. De innefattar nationella sysselsättningsmål, kvalitet i arbetet, strategier för livslångt lärande, samarbete med arbetsmarknadens parter, policy mix och gemensamma indikatorer.

Riktlinjerna för år 2001 innebar inga större förändringar jämfört med tidigare men för år 2002 var förändringarna större. Det intermediära sysselsättningsmålet samt sysselsättningsmålet för personer 55 till 64 år, som beslutades av Euroepiska rådets möte i Stockholm, integrerades i strategin. Målen innebär en sysselsättningsgrad totalt på 67 procent och för kvinnor på 57 procent år 2005 samt en sysselsättningsgrad för personer 55 till 64 år på 50 procent år 2010. Samtidigt fick kvalitet i arbetet en mer framskjuten position i och med att det blev ett nytt horisontellt mål.

Arbete med att ta fram indikatorer och jämförbar statistik har pågått allt sedan strategins början och indikatorerna har successivt utvecklats för de olika riktlinjerna under respektive pelare, i syfte att jämföra utvecklingen i de olika medlemsländerna. Inledningsvis fanns det inte indikatorer för att mäta framstegen inom ramen för respektive riktlinje. Detta innebär att de tidiga gemensamma rapporterna inte är lika väl underbyggda gällande faktiskt utveckling som de senare gemensamma rapporterna. Stora framsteg har gjorts men ännu återstår ett betydande arbete för att utveckla lämpliga mått och jämförbar statistik för ett antal områden och riktlinjer. Både förändringarna i sysselsättningsriktlinjerna och arbetet med att ta fram indikatorer för att mäta framsteg inom ramen för dessa försvårar jämförelsen av politikens inriktning i de gemensamma rapporterna sysselsättning år 1998 och år 2001. Grundstrukturen och de övergripande målsättningarna i enlighet med fördraget har emellertid varit oförändrade.

1.5.3 Arbetet med sysselsättningsstrategin i Sverige

En av hörnstenarna i EU:s sysselsättningsstrategi är strävan att uppnå högre grad av samordning mellan olika politikområden och ökat samarbete mellan olika aktörer i syfte att främja en hög sysselsättning. I Sverige ansvarar Näringsdepartementet och Finansdepartementet gemensamt för arbetet med EU:s sysselsättningsstrategi. Arbetet med att sammanställa den svenska handlingsplanen för sysselsättning, utarbeta indikatorer och förhandla riktlinjerna sker i nära samarbete med alla berörda departement, dvs. Närings-, Finans-, Utbildnings- och Socialdepartementet.

Riksdagen hålls kontinuerligt informerade om arbetet med sysselsättningsstrategin, vilket inkluderar framtagandet av nya sysselsättningsriktlinjer, den nationella handlingsplanen samt rådet och kommissionens gemensamma sysselsättningsrapport. Information ges regelbundet såväl i EU-nämnden som i Arbetsmarknadsutskottet (AU) och Finansutskottet (FiU) om arbetet med och innehållet i den nationella handlingsplanen samt inför och efter rådsmöten där sysselsättningsfrågor behandlas.

I sysselsättningsstrategin läggs stor vikt vid aktivt deltagande från arbetsmarknadens parter på alla nivåer i såväl utformningen som genomförandet av strategin. Detta sker i Sverige bl. a genom regelbundna möten mellan parterna på central nivå och regeringen. Parterna bidrar bl. a med synpunkter och skrivningar vad gäller framtagandet av nya riktlinjer och utformningen av den svenska handlingsplanen.

I genomförandet av Europeiska socialfondens program mål 3 deltar arbetsmarknadens parter och organisationer aktivt i partnerskap på regional och central nivå. Mål 3 tillämpas i hela Sverige men i norrlandslänen inom Europeiska regionalfondens mål 1. Inom mål 3 motsvarar socialfondens insatser ca 3 procent av budgeten för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Då EU:s sysselsättningsstrategi varit i kraft i fem år har medlemsstaterna enats om att utvärdera strategin och dess effekter på sysselsättningsutvecklingen inom unionen. Det primära syftet med utvärderingen har varit att analysera vilken effekt sysselsättningsstrategin har haft på utformningen av den nationella politiken och på sysselsättningsutvecklingen i medlemsländerna. Resultatet skall bidra till att vidareutveckla strategin för framtiden för att uppnå de gemensamt uppsatta målen för ökad tillväxt och sysselsättning i Europa.

Utvärderingen genomförs på uppdrag av rådet och kommissionen och bygger på dels nationella utvärderingar av strategins genomförande i den nationella politiken och dels en analys av hur sysselsättningsstrategin påverkat EU15. Medlemsstaterna ansvarar själva för den nationella utvärderingen av sysselsättningsstrategin medan kommissionen ansvarar för EU15 utvärderingen.

I Sverige valde regeringen att dela upp den nationella utvärderingen i 6 olika delprojekt:

- Delprojekt 1 - Aktiva åtgärder för att bekämpa ungdomsarbetslöshet samt förebygga långtidsarbetslöshet och utslagning från arbetsmarknaden.
- Delprojekt 2 - Skatte- och bidragsreformer samt skattepolitik för ökad sysselsättning
- Delprojekt 3 - Främja livslångt lärande och nya arbetsorganisationer.
- Delprojekt 4 - Främja entreprenörskap och nya arbetstillfällen
- Delprojekt 5 - Främja jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden
- Delprojekt 6 – EU:s sysselsättningsstrategi och utformningen av den nationella politiken

Regeringen gav i uppdrag åt Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) att genomföra delprojekt 1, 2 och 5, Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) fick i uppdrag att genomföra delprojekt 3 och 4 samt Statskontoret delprojekt 6. Resultatet från delprojekten finns redovisade i enskilda rapporter samt i en sammanfattande slutrapport³. Kom-

³ Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi – Sammanfattningsrapport; mars 2002;

Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi ,Delprojekt 1 - Aktiva åtgärder för att bekämpa ungdomsarbetslöshet samt förebygga långtidsarbetslöshet och utslagning från arbetsmarknaden; IFAU; mars 2002

Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi ,Delprojekt 2 - Skatte- och bidragsreformer samt skattepolitik för ökad sysselsättning; IFAU; mars 2002

Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi ,Delprojekt 3 - Främja livslångt lärande och nya arbetsorganisationer; ITPS; mars 2002

Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi ,Delprojekt 4 - Främja entreprenörskap och nya arbetstillfällen; ITPS; mars 2002

Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi ,Delprojekt 5 - Främja jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden; IFAU; mars 2002

missionens övergripande utvärdering av sysselsättningsstrategin i de 15 medlemsstaterna är ännu ej slutförd och kommer att slutföras under sommaren 2002. Skr. 2001/02:187

Såväl de nationella utvärderingarna som kommissionens utvärdering av sysselsättningsstrategin i EU kommer att utgöra en viktig utgångspunkt i arbetet med att formulera den framtida sysselsättningsstrategin.

Regeringens bedömning: Den öppna samordningsmetoden är ett effektivt instrument för samordning av nationell sysselsättningspolitik genom gemensamma mål och riktlinjer på EU-nivå. EU:s sysselsättningsstrategi har bidragit till en positiv utveckling av sysselsättningspolitiken i medlemsländerna. Genom införandet av strategin har sysselsättningsfrågan i EU kommit i fokus på såväl den ekonomisk-politiska som den sociala dagordningen. Strategin möjliggör dessutom utbyte av erfarenheter och goda exempel mellan medlemsländerna vilket i sin tur bidrar till en ökad kunskap om hur sysselsättningen kan ökas och arbetslösheten kan minskas.

Sysselsättningsriktlinjerna har påverkat sysselsättningspolitikens inriktning i medlemsländerna så att den griper över fler politikområden som aktiv arbetsmarknadspolitik, bättre fungerande skatte- och bidragssystem, ökad fokusering på kvalitet i arbetet, jämställdhet och livslångt lärande. Det är av högsta vikt att processen är effektiv. De olika instrumenten i den öppna samordningsmetoden bör användas på ett sådant sätt att strategin behåller sin politiska drivkraft.

2.1 Den öppna samordningsmetoden

Den arbetsform genom vilken medlemsstaternas politik samordnas mot gemensamma mål kom vid toppmötet i Lissabon att lanseras som ”den öppna samordningsmetoden” (se fotnot 2). Metoden syftar till att skapa en lärande process, som genom politisk samordning hanterar gemensamma utmaningar inom unionen, utan att frångå subsidiaritetsprincipen och därmed ge utrymme åt nationella skillnader. Den öppna samordningsmetoden innehåller inga rättsligt bindande element. Den ska i stället ses som ett komplement till lagstiftning på gemenskapsnivå inom områden där kompetensen ligger hos medlemsstaterna och inte på unionsnivå men där det finns ett behov av ökad politisk samordning inom unionen. På sysselsättningsområdet regleras den öppna samordningsmetoden i Amsterdamfördraget artikel 125 till 130 (se avsnitt 1.5).

De instrument som finns tillgängliga inom ramen för den öppna samordningsmetoden innefattar gemensamma mål, riktlinjer, övervakning och uppföljning med hjälp av indikatorer och rekommendationer (se avsnitt 1.5). Jämförbar statistik och indikatorer utgör ett viktigt instrument inom denna form av samarbete mellan medlemsstaterna. Detta synliggör utvecklingen och sätter politiskt tryck på medlemsstaterna att genomföra förändringar. Arbetet med riktlinjer medför bl. a att medlemsstaterna håller sig till en mer strikt tidtabell för genomförandet av insatser på olika politikområden. Även rådets rekommendationer till enskilda medlemsländer spelar en betydelsefull roll. En viktig del i samarbetet är också utbytet av erfarenheter och goda exempel. Dessa instrument, (indikatorer, utbyte av erfarenheter och goda exempel samt enskilda rekom-

mendationer), har ett betydande inflytande på den nationella politiska agendan i medlemsländerna. Skr. 2001/02:187

2.2 Regeringens bedömning av det gemensamma arbetet inom ramen för sysselsättningsstrategin

Regeringen anser att den öppna samordningsmetoden är ett betydelsefullt instrument i EU-arbetet och ett viktigt komplement till gemensam lagstiftning. Regeringen värnar om subsidiaritetsprincipen och anser att sysselsättningspolitiken är en nationell angelägenhet, men menar att den öppna samordningsmetoden har en viktig roll på sysselsättningsområdet. Det finns betydande värden i ett utökat samarbete mellan medlemsländerna för att skapa förutsättningar för tillväxt, sysselsättning och en väl fungerande arbetsmarknader i Europa. En bred sysselsättningspolitik med samordnade insatser inom flera politikområden är en viktig del av den ekonomiska politiken och ett viktigt komplement till stabiliseringspolitiken för att skapa tillväxt, sysselsättning och välfärd i såväl enskilda medlemsländer som på EU-nivå.

Strategin har utvecklats och kvalitén ökat under åren, både vad gäller själva processen som genomförandet i den nationella politiken (se avsnitt 3 och 4). Medlemsländernas implementering av strategin och återsrapportering i form av handlingsplaner har fördjupats och förbättrats genom åren. Samtidigt har arbetet med att utveckla gemensamma indikatorer och jämförbarstatistik gjort framsteg vilket underlättar uppföljning av åtgärderna.

Strategin är en dynamisk process som har växt fram genom ett samarbete mellan medlemsländerna och kommissionen utifrån rådande politiska idéer. Den har influerats av politiska initiativ i medlemsländerna. Det är därför svårt att i efterhand avgöra vilka politiska initiativ på nationell nivå som är en direkt följd av strategin och vilka som skulle ha genomförts ändå. Strategin innebär inte bara att medlemsländernas sysselsättningspolitik utvecklas i linje med riktlinjerna utan också att kunskapen om andra länders politik och erfarenheter fördjupas och kan inspirera till nya åtgärder.

En av målsättningarna under senare år har varit att effektivisera processen. Sverige och flera andra medlemsländer har framhållit vikten av att hålla processen ”lätt” och undvika dubbelarbete gentemot andra processer som t.ex. de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och handlingsplanen mot social utslagning. Detta var en av målsättningarna med den s.k. ”Midterm Review”, en mindre utvärdering av strategin som genomfördes år 2000 efter halva perioden. Det är också en viktig målsättning i arbetet med att formulera den framtida sysselsättningsstrategin mot bakgrund av pågående utvärdering.

3 Genomförandet av strategins övergripande mål och riktlinjer

Skr. 2001/02:187

3.1 Full sysselsättning är EU:s övergripande mål för sysselsättningspolitiken

Regeringens bedömning: Regeringens mål för den ekonomiska politiken är full sysselsättning och ökat välbefinnande genom en god och uthållig tillväxt. Sverige uppfyller med god marginal EU:s gemensamma kvantitativa sysselsättningsmål för år 2010 avseende sysselsättningsgraden totalt, för kvinnor samt för personer över 55 år.

Full sysselsättning är det övergripande målet för EU:s sysselsättningspolitik och socialpolitik. Som ett led för att uppnå det strategiska målet som antogs vid Europeiska rådets möte i Lissabon år 2000 beslutades om kvantitativa mål för sysselsättningsgraden i Europa på minst 70 procent totalt och minst 60 procent för kvinnor till år 2010 (se avsnitt 1.3). Detta kompletterades vid toppmötet i Stockholm år 2001 med ett delmål för sysselsättningsgraden till år 2005 på 67 procent totalt och på 57 procent för kvinnor. Dessutom antogs målet att sysselsättningsgraden bland personer mellan 55 och 64 år ska uppgå till minst 50 procent år 2010.

3.1.1 Rådets och kommissionens bedömning av Sverige i den gemensamma rapporten för åren 1998-2001 i relation till de övergripande målen.

Rådet och kommissionen anser att Sveriges utgångsläge vid sysselsättningsstrategins start år 1997 var bra vilket har bidragit till att Sverige ligger bättre till än EU genomsnittet vad gäller total sysselsättningsgrad och jämställdhet. Situationen på arbetsmarknaden i Sverige hade emellertid försämrats under första halvan av 1990-talet till följd av lågkonjunkturen och den ökade strukturomvandlingen i näringslivet. Sysselsättningsstillväxten hade därmed utvecklats något sämre jämfört med andra länder under denna period.

Sverige får ett allmänt gott betyg av rådet och kommissionen i rapporten för år 1999. I rapporten anges att situationen på arbetsmarknaden i Sverige har förbättrats avsevärt, främst tack vare BNP-tillväxten som ägt rum med påföljden att sysselsättningen ökat samt att både ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten minskat påtagligt.

I rapporten år 2000 får Sverige i stort ett gott betyg av rådet och kommissionen som skriver att Sverige under år 1999 stärkte sin position som ett av de länder som åstadkommer mest i EU på sysselsättningsområdet.

Sverige får överlag goda vitsord även i rapporten år 2001. Rådet och kommissionen skriver att den svenska arbetsmarknaden förbättrats markant under de senaste åren och Sverige ligger kvar i topp inom EU vad gäller sysselsättningsgrad. Rådet och kommissionen anser att de ambi-

tiösa och konkreta målen för regeringens sysselsättningspolitik ligger väl i linje med den europeiska sysselsättningsstrategin. Skr. 2001/02:187

3.1.2 Regeringens bedömning av arbetet med de övergripande målen

Regeringens mål för den ekonomiska politiken är full sysselsättning och ökat välbefinnande genom en hög och uthållig tillväxt. Sunda offentliga finanser, stabila priser och en väl fungerande lönebildning är grundförutsättningar för att målet skall kunna nås. Politiken syftar till att understödja och förlänga de senaste årens starka ekonomiska tillväxt.

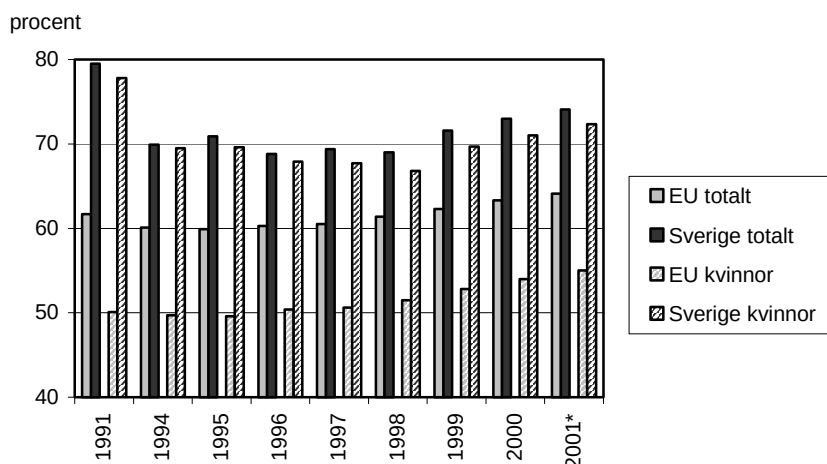
Tillväxten i Sverige har varit god under senare år och har i genomsnitt uppgått till 3,0 procent mellan åren 1997 och 2001 (nationalräkenskaperna, SCB). Den starka ekonomiska utvecklingen under senare år har inneburit en betydande förbättring av arbetsmarknadsläget efter det kraftiga fallet i sysselsättningsnivån och den snabbt stigande arbetslösheten under 1990-talets första hälft. Mellan åren 1997 och 2001 steg sysselsättningsgraden totalt från 70,7 procent till 75,3 procent (från 68,9 till 73,5 procent för kvinnor och från 72,4 till 77,0 procent för män). Under samma period sjönk arbetslösheten totalt med 4,0 procentenheter till 4,0 procent (med 3,9 till 3,6 procent för kvinnor och med 4,2 till 4,3 procent för män). Emellertid har även Sverige drabbats av den vikande internationella konjunkturen och tillväxten stannade under år 2001 på 1,2 procent. Arbetsmarknadsläget utvecklades dock fortsatt positivt under året. Sysselsättningsgraden steg med 1,1 procentenheter och arbetslösheten sjönk med 0,7 procentenheter.

Tabell 1. Sysselsättning och arbetslöshet - nyckeltal år 1997 och år 2001.

	Totalt		Kvinnor		Män	
År	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Antal sysselsatta, tusental	3922	4239	1880	2036	2042	2203
Sysselsättningsgrad, procent av befolkningen	70,7	75,3	68,9	73,5	72,4	77,0
Sysselsättningsgrad enligt regeringens mål, åldersgruppen 20-64 år	73,9	78,2	*	*	*	*
Sysselsättningsgrad för personer mellan 55 och 64 år	62,7	67,0	60,7	64,3	64,7	69,6
Öppen arbetslöshet, procent av arbetskraften	8,0	4,0	7,5	3,6	8,5	4,3
Arbetsmarknadspolitiska program, procent av arbetskraften	4,3	2,4	2,1	1,1	2,2	1,3
Långtidsarbetslösa i procent av total arbetslöshet	45,8	25,1	43,8	22,4	47,4	27,1

* uppgift saknas

Källa: AKU, SCB

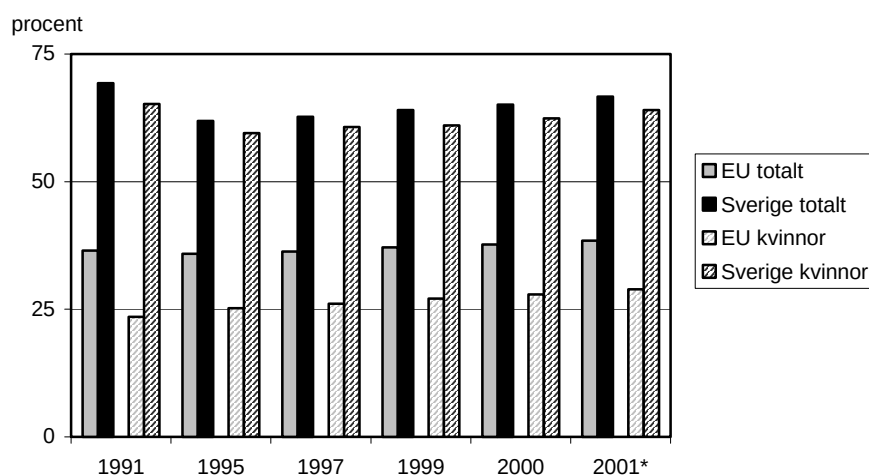

Källa: LFS, Eurostat

* Medelvärde av kvartal 1-3

De kvantitativa målen som sattes upp inom ramen för Lissabonstrategin och sysselsättningsarbetet har väl uppfyllts i Sverige. Sysselsättningsgraden i Sverige var år 2001 drygt 5 procentenheter över det gemensamma målet för unionen på 70 procent. År 2000 uppgick sysselsättningsgraden i Sverige till 74 procent totalt och för kvinnor till 72 procent, vilket kan jämföras med den genomsnittliga sysselsättningsnivån inom unionen på 63,6 procent totalt respektive 54 procent för kvinnor detta år. Även för äldre på arbetsmarknaden uppnår Sverige det gemensamma målet på att 50 procent av befolkningen 55 till 64 år skall vara sysselsatt. Sysselsättningsgraden i Sverige bland de över 55 år uppgick till 67 procent år 2001 (65,1 procent år 2000). För unionen som helhet var sysselsättningsgraden för äldre i genomsnitt 37,7 procent år 2000 (LFS, Eurostat).

Diagram 2. Sysselsättningsgrad för äldre (55-64 år) i Sverige och EU, totalt och för kvinnor

Källa: LFS, Eurostat

* Medelvärde av kvartal 1-3

Regeringens bedömning: Integreringen av de kvantitativa och kvalitativa målen som sattes av Europeiska rådet i Lissabon och Stockholm har bidragit till att sysselsättningsstrategin fått tydligare fokus på dels full sysselsättning, dels på behovet av att samordna insatserna inom olika politikområden. Sverige har goda erfarenheter av att arbeta med kvantitativa mål inom ramen för den ekonomiska politiken. År 1996 satte regeringen upp som mål att den öppna arbetslösheten skulle halveras till 4 procent före utgången av år 2000, vilket också uppnåddes. Arbetslöshetsmålet kompletterades med ett sysselsättningsmål som innebär att sysselsättningsgraden i termer av reguljärt arbete för personer i åldern 20-64 år skall uppgå till 80 procent år 2004. Målet ligger inom räckhåll.

Sysselsättningspolitiken är en del av den ekonomiska politiken. I Sverige samverkar flera politikområden för att uppnå målet full sysselsättning och hög tillväxt. Sunda offentliga finanser, stabila priser och en väl fungerande arbetsmarknad och lönebildning är grundförutsättningar för att målet skall nås. Därtill kommer behovet av en samordnad näringspolitik, arbetsmarknadspolitik, socialpolitik och utbildningspolitik för att främja tillväxt och sysselsättning. Sysselsättningspolitiken i Sverige ligger väl i linje med de övergripande målen för EU:s sysselsättningsstrategi.

I riktlinjerna för år 2001 infördes övergripande *horisontella mål* för första gången och en utvärdering av dessa har gjorts från och med den gemensamma rapporten för år 2001 (se avsnitt 1.5).

- A. Medlemsstaterna uppmanas införa nationella sysselsättningsmål (totalt, för kvinnor och för äldre) för att stimulera ökad sysselsättning i linje med sysselsättningsmålen från Europeiska rådets möten i Lissabon och i Stockholm.
- B. Bibehålla och förbättra kvaliteten i arbete genom de åtgärder som vidtas inom ramen för de fyra pelarna.
- C. Utarbeta enhetliga strategier för livslångt lärande.
- D. Utveckla ett övergripande samarbete med arbetsmarknadens parter.
- E. Utarbeta en välbalanserad policy mix som uppmärksammar alla fyra pelarna och de övergripande målen och därmed respekterar riktlinjernas lika värde
- F. Utveckla gemensamma indikatorer att använda till utvärdering av framsteg inom ramen för de fyra pelarna.

A. Medlemsländerna uppmanas att införa nationella sysselsättningsmål, totalt, för kvinnor och för äldre.

Rådet och kommissionen skriver i rapporten för år 2001 att sysselsättningen i hela EU har ökat kraftigt, men att det fortfarande är stora skillnader mellan länderna. Sverige införde redan år 1996 det nationella målet om att halvera arbetslösheten till 4 procent år 2000 och år 1999 infördes sysselsättningsmålet att 80 procent av befolkningen mellan 20-64 år skall vara reguljärt sysselsatta år 2004.⁴ Sverige tillhör därmed de sju medlemsländer som har infört ett nationellt sysselsättningsmål. Sverige har, enligt kommissionens och rådets bedömning, klarat EU:s sysselsättningsmål med god marginal, både totalt, för kvinnor och för äldre, och har ett jämförelsevis mycket ambitiöst nationellt sysselsättningsmål.

B. Förbättra kvaliteten i arbete.

Rådet och kommissionen skriver i rapporten för år 2001 att trots att en del medlemsländer har införlivat kvalitet i arbetet i sina nationella handlingsplaner, antingen som ett genomgående tema eller vid redovisningen av enskilda riktlinjer, så är frågan inte tillräckligt omhändertagen. I den gemensamma rapporten görs ingen enskild bedömning av Sveriges arbete med att förbättra kvaliteten i arbete.

C. Utarbета enhetliga strategier för livslångt lärande.

Frågan om ett livslångt lärande har givits ett avsevärt större utrymme i de nationella handlingsplanerna i de flesta medlemsländer, men rådet och kommissionen anser att det fortfarande i viss utsträckning saknas samarbete mellan ansvariga ministerier och efterlyser att det informella lärandet utvecklas i länderna. Sverige framhålls som ett av de medlemsländer som har en genomarbetad och omfattande strategi på området.

D. Utveckla ett övergripande samarbete med arbetsmarknadens parter.

Rådet och Kommissionen skriver att medlemsländerna har insett värdet av att engagera parterna i sysselsättningssamarbetet, men att det varierar i vilken utsträckning det faktiskt sker i medlemsländerna. Sverige har i samtliga gemensamma rapporter år 1998 till år 2001 fått erkännande för att samarbetet med arbetsmarknadens parter fungerar bra. I rapporten för år 2001 lyfts Sverige fram som ett av de länder som har en välfungerande struktur med trepartssamtal för dessa frågor. Rådet och kommissionen efterlyser ytterligare ansträngningar för att engagera arbetsmarknadens parter i dessa frågor och påminner om vikten att minska de regionala skillnaderna på sysselsättningsområdet inom medlemsländerna själva.

⁴ Målet baseras på sysselsättningsgraden för personer i åldern 20 till 64 år som är sysselsatta i reguljärt arbete. Således ingår inte personer i åldern 16-19 år eller personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder som definieras som sysselsättning t ex olika former av anställningsstöd. Definitionen av sysselsatta avviker från 70-procentmålet för EU.

Rådet och kommissionen analyserar kortfattat detta mål i den gemensamma rapporten för år 2001. Störst vikt läggs, liksom tidigare år, i medlemsländernas arbete med sysselsättningsriktlinjerna på åtgärder för att öka anställbarheten (pelare I) och minst fokus fästs vid att uppmuntra företagens och de anställdas anpassningsförmåga (pelare III), enligt rådet och kommissionen. Ingen enskild bedömning görs av Sveriges policy mix.

F. Utveckla gemensamma indikatorer.

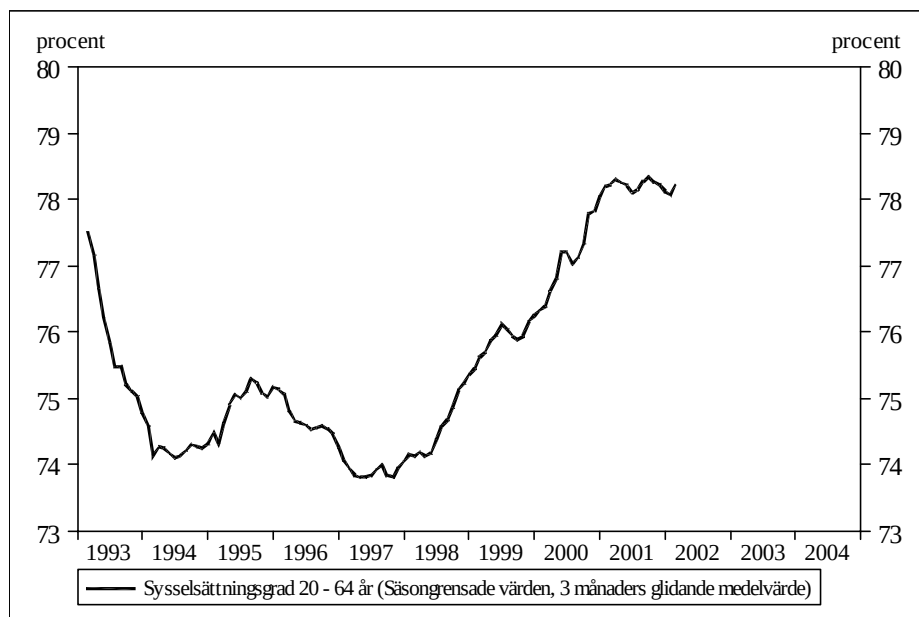
Rådet och kommissionen påpekar att ett nära samarbete mellan rådet, kommissionen och Sysselsättningskommittén har lett till att ett 20-tal indikatorer inom ramen för sysselsättningsriktlinjerna har utvecklats, bl.a. för livslångt lärande, diskriminering och arbetsorganisation. Sverige har, enligt den gemensamma rapporten, redovisat genomförda insatser och arbete i de nationella handlingsplanerna i enlighet med de överenskomna indikatorerna utan svårigheter.

3.2.2 Regeringens bedömning av horisontella mål

A. Medlemsstaterna uppmanas införa nationella sysselsättningsmål totalt, för kvinnor och för äldre.

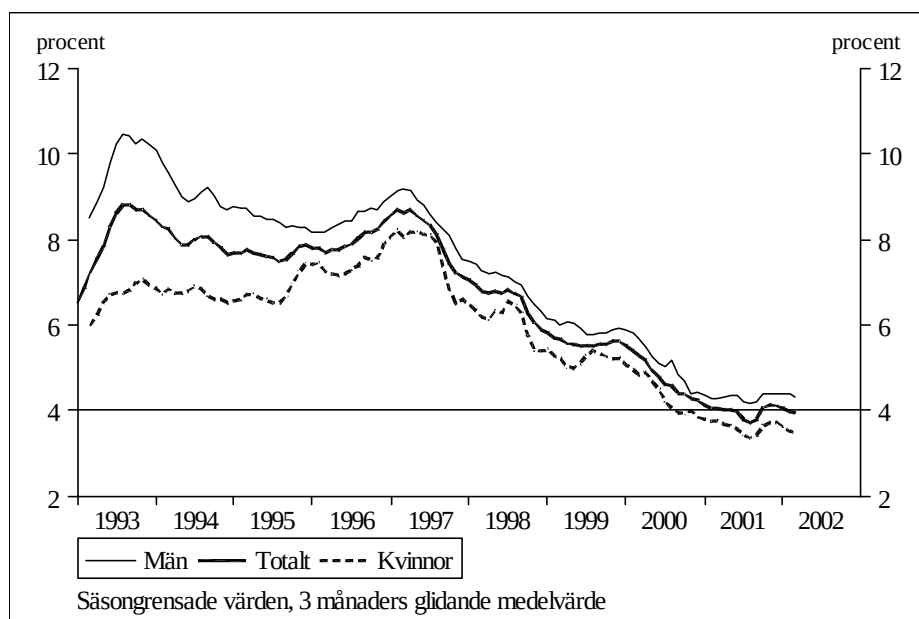
Sverige har goda erfarenheter av att sätta mål inom den ekonomiska politiken, bl.a. för sysselsättning och arbetslöshet. Argumenten för kvantitativa mål är att de bidrar till att på medellång och lång sikt styra den ekonomiska politiken mot en sundare utveckling vilket är en nödvändighet för framtida välbefinnande. Riksdagen har beslutat om tre mål av kvantitativ karaktär för den ekonomiska politiken. För det första skall det finansiella sparandet i offentlig sektor ska vara 2 procent av BNP över konjunkturcykeln. För det andra sattes år 1996 ett mål upp om att halvera den öppna arbetslösheten till 4 procent år 2000. Det målet uppnåddes i slutet av detta år (se diagram 4). För det tredje skall andelen reguljärt sysselsatta mellan 20 och 64 år vara 80 procent år 2004 (se fotnot 4). Sedan år 1997 har sysselsättningsgraden, enligt denna definition, ökat med 4,3 procentenheter och uppgick år 2001 i genomsnitt till 78,2 procent (se diagram 3). Förutom dessa mål har regeringen satt upp rättvisemålet att antalet socialbidragsberoende ska halveras mellan 1999 och 2004. Målen är viktiga instrument i regeringens politik att nå full sysselsättning och ökat välbefinnande genom en god och uthållig tillväxt. Arbetslöshetsmålet klarades. De budgetpolitiska målen klarades. Regeringen är fast besluten att klara även de övriga uppsatta målen.

Diagram 3. Andelen reguljärt sysselsatta av befolkningen 20-64 år, 1993 till 2002 Skr. 2001/02:187

Källa: AKU, SCB

Diagram 4. Procentuell arbetslöshet, totalt, kvinnor och män, 1993-2002

Källa: AKU, SCB

B. Förbättra kvaliteten i arbete.

Regeringen arbetar för att uppnå ett långsiktigt hållbart arbetsliv som uppmuntrar och gör det möjligt för personer i arbetsför ålder att komma in, stanna kvar och utvecklas på arbetsmarknaden. Arbetslivspolitikerna ska bidra till hög produktivitet och ett konkurrenskraftigt näringsliv och därmed ökad tillväxt och sysselsättning. Uppgiften är att skapa goda arbetsvillkor i form av bra arbetsmiljö, flexibel arbetsorganisation, delaktighet och inflytande för arbetstagarna, trygghet i anställningen och livslångt lärande. Arbetslivspolitikerna ska också bidra till arbetsplatser präglade av integration, jämställdhet och mångfald. När förebyggande ar-

betsmiljöarbete och frågor kring arbetsvillkor blir strategiska delar av en mer långsiktig verksamhet, kan ett mer hållbart arbetsliv och bättre verksamhetsresultat uppnås. Ett exempel på förebyggande arbete är t.ex. den omfattande strategi för ökad hälsa i arbetslivet som regeringen tagit fram. Detta elvapunkts program syftar till att förbättra arbetsvillkoren och minska ohälsan i arbetslivet.

Inom Europeiska socialfondens mål 3 omfattar en dryg tredjedel av programmet kompetensutveckling av sysselsatta. För att erhålla den generella stimulansen till kompetensutveckling fordras att arbetsplatsen har genomfört en kompetensanalys som också innehåller förslag till ändring av arbetsorganisationen.

C. Utarbета enhetliga strategier för livslångt lärande.

Regeringens politik på utbildningsområdet syftar till att skapa förutsättningar för livslångt lärande för att ge människor möjlighet att skaffa de kunskaper och färdigheter som efterfrågas i arbetslivet och som krävs för ett aktivt samhällsdeltagande. Sverige har ett väl utvecklat system för utbildning och kompetensutveckling både inom ramen för skolsystemet, vuxenutbildningen, den högre utbildningen liksom för kompetensutveckling i arbetslivet. Regeringen, individen och arbetsmarknadens parter måste ta ett gemensamt ansvar så att varje person kan förverkliga ett livslångt lärande.

Ett kontinuerligt arbete pågår inom ramen för utbildningsväsendet för att förbereda dagens elever för ett livslångt lärande och betydande resurser har avsatt för att bereda fler tillgång till kompetensutveckling senare i livet. Att undervisningen i hela det offentliga utbildningsväsendet är avgiftsfritt för den enskilde i kombination med ett generöst studiestödssystem innebär att många ges finansiella möjligheter till studier. Reformeringen av den svenska gymnasieskolan som inleddes i början av 1990-talet innebar en bredare utbildning på samtliga program i gymnasieskolan som ger behörighet till eftergymnasial utbildning.

Genom den största satsningen någonsin inom vuxenutbildningsområdet, det s.k. Kunskapslyftet, har nya pedagogiska former utvecklats och många människor med svag ställning på arbetsmarknaden har fått möjlighet att öka sin kompetens. I utformningen av den framtida kommunala vuxenutbildningen tas det utvecklingsarbete och den infrastruktur som byggts upp i kommunerna till vara och vidareutvecklas. Regeringen har genom en rad strategiska reformer uppnått ett system för högre utbildning som i hög grad attraherar studenter från olika åldersgrupper. Särskild fokus har satts på en expansion av antalet högskoleplatser och på geografisk tillgänglighet av högre utbildning, t.ex. genom kraftig utbyggnad av distansutbildningen. Universitet och högskolor har genom en ändring i högskolelagen fått ett ansvar att arbeta för att aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan samt upprätta handlingsplaner för detta arbete. Vidare ska universitet och högskolor i nära samverkan med arbetslivet utforma utbildningar som svarar mot arbetsmarknadens behov.

Kompetenssatsningen inom Europeiska socialfondens mål 3 vänder sig till både sysselsatta och arbetslösa. Insatserna för de sysselsatta innebär medfinansiering från både stat och arbetsgivare. Omfattningen av de offentliga medlen, från Europeiska unionen och från svenska staten, innebär ett avsevärt finansiellt tillskott för att förverkliga det livslånga lärandet. Under perioden 2000-2006 beräknas att en fjärdedel av de sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden skall ha tagit del av kompetensutvecklingen inom mål 3.

D. Utveckla ett övergripande samarbete med arbetsmarknadens parter.

Sverige har en lång tradition av trepartsamverkan inte minst på sysselsättningsområdet. Arbetsmarknadens parter är ofta delaktiga i såväl beredningsarbetet som själva genomförandet av insatserna. En väl fungerande lönebildning är avgörande för en väl fungerande arbetsmarknad och en samsyn på central nivå är en viktig förutsättning för en stabil och sund ekonomi. Samtliga parter på arbetsmarknaden måste ta tillvara de förbättrade förutsättningarna för en väl fungerande lönebildning för att upprätthålla uthållig hög tillväxt, god reallönetillväxt, rättvis fördelning och stabilt låg arbetslöshet. Lönebildningsprocessen påverkar också andra områden. Parterna har t.ex. ett speciellt ansvar för att motverka löneskillnader på grund av kön.

De olika samverkansorgan som byggts upp under senare år har skapat formella möjligheter för arbetsmarknadens parter att vara delaktiga i genomförandet av sysselsättningspolitiken. Inom arbetsmarknadspolitiken finns en lång tradition av samverkan på olika nivåer. För att öka det lokala inflytandet har ett organiserat samarbete etablerats på lokal nivå i form av arbetsmarknadsnämnder. I dessa deltar företrädare för kommunerna, det lokala näringslivet och arbetstagarorganisationerna. Arbetsmarknadens parter deltar också i många av de regionala kompetensråd som har inrättats i syfte att förbättra samspelet mellan utbildningsväsendet och arbetsmarknaden. De regionala tillväxtavtalen är regeringens centrala instrument för att genomföra en regional näringspolitik. Avtalen förhandlas fram i brett partnerskap, där bl.a. arbetsmarknadens parter ingår. Likaså bildar arbetsmarknadens parter och organisationer de partnerskap som regionalt och centralt deltar i genomförandet av Europeiska socialfondens mål 3.

E. Policy mix.

I Sverige samverkar flera politikområden i syfte att uppnå full sysselsättning och hög tillväxt, i enlighet med de horisontella målen i sysselsättningsstrategin. En väl fungerande arbetsmarknad för alla, ett gott företagsklimat, ett skatte- och bidragssystem som främjar arbete, tillgång på livslångt lärande samt företag och anställda som klarar att möta förändrade krav i ekonomin är viktiga förutsättningar för att öka tillväxten och sysselsättningen. En ökad efterfrågan på kvalificerad arbetskraft kräver ett ökat utbud av arbetskraft med rätt kompetens. Möjligheterna för kvinnor och män att förena familjeliv och arbetsliv förutsätter tillgång på barn- och äldreomsorg. Väl fungerande trygghetssystem är en förutsättning för att individen ska vilja och kunna möta förändringar på arbetsmarknaden.

Regeringen anser att arbetet med gemensamma indikatorer och jämförbar statistik är av yttersta vikt för sysselsättningsstrategins framgång och Sverige deltar aktivt i detta gemensamma arbete. Sverige har generellt en utvecklad statistik av hög kvalitet och har utan svårigheter kunnat svara upp mot återrapporteringskraven utifrån beslutade indikatorer. Sverige har också valt att i flera fall presentera lämpliga indikatorer och mått utifrån nationell statistik på de områden där gemensamma indikatorer saknas.

3.3 Pelare I - Att förbättra anställbarheten

Regeringens bedömning: Sverige har en lång tradition av aktiv arbetsmarknadspolitik för att främja arbetskraftens anställbarhet. Den s.k. arbets- och kompetenslinjen utgör grundprincipen i den svenska arbetsmarknadspolitiken, och innebär att arbete och aktiva åtgärder prioriteras framför passiva kontantbidrag. Arbets- och kompetenslinjen ligger väl i linje med den preventiva ansatsen i EU:s sysselsättningsstrategi. Sverige uppfyller samtliga tre kvantitativa mål under riktlinjerna 1 och 2 i strategin. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken har bidragit till att hålla arbetskraftsdeltagandet uppe i Sverige och därmed förhindrat permanent utslagning från arbetsmarknaden. Det bidrog till att när efterfrågan på arbetskraft ökade under senare år på 1990-talet, kunde en minskning av såväl arbetslösheten som långtidsarbetslösheten förenas med måttliga löneökningar och stabila priser.

Reformer av skatte- och bidragssystemen har varit ett bärande inslag i såväl EU:s sysselsättningsstrategi som i regeringens ekonomiska politik. Reformer inom ramen för skatte- och bidragssystemen har bidragit till att minska marginaleffekterna och främja arbete och att söka arbete.

Utbildningspolitiken är en betydelsefull del av regeringens strävan att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Det övergripande målet för vuxenutbildningen i Sverige är att alla vuxna kvinnor och män skall ges möjlighet att vidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens. Det är också viktigt att tillgängligheten till högre utbildning ökar och att rekryteringen till högskolan breddas. Sverige har, vid en internationell jämförelse, en hög andel av befolkningen som deltar i någon form av utbildning eller kompetensutveckling. Den svenska strategin för livslångt lärande ligger väl i linje med sysselsättningsstrategins intentioner och riktlinjer.

3.3.1 Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål

Riktlinjerna under pelare I handlar om att öka individens anställbarhet för att bekämpa ungdomsarbetslöshet och långtidsarbetslöshet samt göra bidrags-, skatte- och utbildningssystemen mer sysselsättningsfrämjande. Det handlar också om att utforma en politik för aktivt åldrande, utveckla

kompetens för den nya arbetsmarknaden genom livslångt lärande för att därmed främja matchningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Vidare ska diskriminering motverkas och integrering främjas genom möjlighet till sysselsättning. Riktlinjerna innehåller också tre kvantitativa mål.

Riktlinje 1 - Bekämpa ungdomsarbetslöshet och långtidsarbetslöshet.

I riktlinjen anges att medlemsstaterna skall, före utgången av år 2002, erbjuda alla arbetslösa personer en ny start när de börjar närma sig sex månaders arbetslöshet för ungdomar respektive tolv månader för vuxna. Erbjudandet kan vara i form av utbildning, omskolning, arbetspraktik, anställning eller andra åtgärder som främjar anställbarheten, inbegripet kompletterande individuell yrkesvägledning och rådgivning, så att personerna kan integreras på arbetsmarknaden.

Riktlinje 2 - Göra bidrags-, skatte- och utbildningssystemen mer sysselsättningsfrämjande

Riktlinjen anger att medlemsstaterna skall se över och i lämpliga fall reformera sitt skatte- och bidragssystem för att motverka fattigdomsfällor, ge incitament att söka och ta arbete samt vidta åtgärder för att öka anställbarheten och skapa incitament för arbetsgivare att skapa nya arbetstillfällen. Vidare skall medlemsstaterna öka andelen personer som är föremål för aktiva åtgärder bland de arbetslösa och sträva efter att gradvis närma sig genomsnittet för de tre medlemsstater som har högst andel. Andelen ska emellertid uppgå till minst 20 procent.

Riktlinje 3 – Att utarbeta en politik för aktivt åldrande.

Riktlinjen anger att medlemsstaterna skall anta åtgärder för att upprätthålla äldre arbetstagares arbetsförmåga och kompetens genom tillgång till allmän och yrkesinriktad utbildning, och genom att införa flexibla arbetsformer, till exempel frivilligt deltidsarbete. Vidare skall skatte- och bidragssystemen ses över i syfte att undanröja hinder och skapa nya incitament för äldre arbetstagare att förbli verksamma på arbetsmarknaden.

Riktlinje 4 – Utveckla kompetens för den nya arbetsmarknaden genom livslångt lärande.

Utbildningssystemen är av avgörande betydelse för det livslånga lärandet eftersom de möjliggör en smidig övergång från skola till arbete, lägger grunden för produktiva mänskliga resurser med grundläggande kunskaper såväl som specialistkompetens och gör det möjligt för människor att anpassa sig till sociala och ekonomiska förändringar. Riktlinje 4 uppmanar därför medlemsstaterna att förbättra utbildningssystemens och läroplanernas kvalitet i syfte att;

- ge ungdomar de grundläggande färdigheter som är relevanta på arbetsmarknaden och som behövs för att delta i det livslånga lärandet; minska analfabetism hos ungdomar och vuxna samt avsevärt minska antalet ungdomar som lämnar skolsystemet i förtid. Före år 2010 halvera antalet 18–24-åringar som endast har grundskoleutbildning och som inte deltar i vidareutbildning;

- sätta mål för och främja livslångt lärande i syfte att höja den andel av den vuxna befolkningen i arbetsför ålder (25–64 år) som vid en viss tidpunkt deltar i allmän och yrkesinriktad utbildning;
- underlätta och uppmuntra rörlighet genom utbildning i främmande språk, erkännande av kvalifikationer samt kunskaper och färdigheter som förvärvats genom utbildning och erfarenhet.

Riktlinje 5 – Utveckla e-lärande för alla medborgare.

Riktlinje 5 som anger att medlemsländerna skall satsa på informations- och kommunikationsteknik infördes i riktlinjerna år 2000 som en del av ovanstående riktlinje för ökat livslångt lärande, men är sedan 2001 en egen riktlinje som innebär att medlemsstaterna skall utveckla e-lärandet genom att ge alla skolor tillgång till Internet och till multimediematerial samt se till att alla berörda lärare har tillräckliga kunskaper om informationsteknologi för att förmedla kunskap till sina elever.

Riktlinje 6 – Utveckla matchningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft.

Denna riktlinje infördes år 2001 och uppmanar medlemsstaterna att utveckla arbetsförmedlingarnas förmåga att matcha utbud och efterfrågan på arbetskraft, utveckla åtgärder för att förebygga kompetensbrist, främja yrkesmässig och geografisk rörlighet inom varje medlemsstat och inom EU. Vidare skall varje medlemsstat stimulera arbetsmarknadens funktion genom att förbättra databaserna om arbetstillfällen och utbildningsmöjligheter, koppla samman databaserna inom Europa samt utnyttja modern informationsteknik och de erfarenheter som redan gjorts på europeisk nivå.

Riktlinje 7 – Motverka diskriminering och främja social integration genom möjligheter till sysselsättning.

I riktlinje 7 anges att varje medlemsstat skall identifiera och motverka alla former av diskriminering när det gäller tillgång till arbetsmarknaden eller till allmän och yrkesinriktad utbildning. Vidare skall utsatta eller mindre gynnade grupper och personers integration på arbetsmarknaden främjas i syfte att undvika marginalisering och utslagning. Genomföra åtgärder för att tillgodose de behov som funktionshindrade, etniska minoriteter och migrerande arbetstagare har när det gäller deras integrering på arbetsmarknaden och i förekommande fall fastställa nationella mål i detta avseende

3.3.2 Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av pelare I

I rådets och kommissionens gemensamma sysselsättningsrapporter för år 1998 till 2001 får Sverige överlag ett gott omdöme för genomfört arbete på områdena under pelare I.

Riktlinje 1 - Bekämpa ungdomsarbetslöshet och långtidsarbetslöshet.

I den gemensamma rapporten för år 1999 understryker rådet och kommissionen att både ungdoms- och långtidsarbetslösheten i Sverige har minskat avsevärt och ger Sverige ett erkännande för en arbetsmarknadspolitik inriktad på utbildning och subventionerade jobb med syfte att yt-

terligare stärka anställbarheten. Sverige lyfts fram för sitt initiativ till en striktare och mer ambitiös definition av långtidsarbetslöshet vad gäller både ungdomar och vuxna, och Sverige framhålls som ett av de länder som har det lägsta inflödet till långtidsarbetslöshet. Rådet och kommissionen påtalar i den gemensamma rapporten för år 2000 vikten av att arbetsmarknadsprogrammets effektivitet säkerställs.

I rapporten för år 2001 framhålls Sverige som ett av de tre medlemsländer med den högsta andelen arbetslösa i aktiva arbetsmarknadsåtgärder. År 2001 fick Sverige *rådets rekommendation* att ”säkerställa de aktiva arbetsmarknadsåtgärdernas effektivitet, särskilt i fråga om långtidsarbetslösheten, och i detta avseende särskilt uppmärksamma etniska minoriteters och migrerande arbetstagares behov”.

Riktlinje 2 - Göra bidrags-, skatte- och utbildningssystemen mer sysselsättningsfrämjande

Rådet och kommissionen påminner i rapporten för år 1999 om att rundgång mellan jobb och deltagande i åtgärder kvarstår för vissa deltagare, men poängterar att Sverige arbetar för att lösa detta genom att införa generösare anställningsstöd för långtidsarbetslösa. Sverige klarar med marginal EU:s mål på området (se avsnitt 3.3.1. riktlinje 2). I rapporten för år 1999 tar rådet och kommissionen upp utvärderingen av arbetslöshetsförsäkringen och sänkning av inkomstskatterna för låg- och medelinkomsttagare. Rådet och kommissionen anser att Sveriges intentioner på området är goda.

Åren 1999, 2000 och 2001 fick Sverige *rådets rekommendation* att minska skattetrycket på arbete, framför allt för låginkomsttagare, samt reformera skatte- och bidragssystemen för att förbättra incitamenten att arbeta. År 2001 löd rekommendationen: ”att fortsätta reformerna, inbegripet fastställa mål med beaktande av det nationella läget, för att minska skattetrycket på arbete framför allt för låginkomsttagare, samt ytterligare fortsätta reformerna av skatte- och bidragssystemen för att förbättra incitamenten att arbeta”. I både rapporten för åren 2000 och 2001 framhålls att Sverige följt rekommendationerna från året innan och att åtgärder har vidtagits för att minska skattetrycket på arbete och öka incitamenten att arbeta och söka arbete. I rapporten för år 2000 lyfter rådet och kommissionen fram att insatser har gjorts för att minska företags- och kapitalbeskattningen, vilket främjar företagsklimatet och antalet arbetstillfällen. Sveriges initiativ för skatteväxling framhålls också. Rådet och kommissionen påpekar ändå att skatterna fortfarande är jämförelsevis höga jämfört med EU-genomsnittet.

Riktlinje 3 – Att utarbeta en politik för aktivt åldrande.

I rapporten för år 2000 lyfts Sverige fram, bland andra länder, för en kraftig ökning av sysselsättningen. Sverige får ett erkännande för den höga sysselsättningsgraden bland äldre över 55 år. Sveriges insatser för att öka efterfrågan på äldre arbetskraft framhålls och Sverige får även beröm för sitt strategiska mål för äldre i arbetslivet (se avsnitt 3.3.1. riktlinje 3). I rapporten för år 2000 lyfts även fram den starka ökning av sysselsättningen som skett bland ungdomar.

Rådet och kommissionen påtalar i rapporten för år 1999 att Sverige satsar på utbildning och livslångt lärande, och att ett nationellt mål nu finns formulerat på området, men menar att Sverige kunde vinna på att samordna insatserna på området och konkretisera planerna ytterligare. I rapporten för år 2000 får Sverige beröm för att ha ett väl fungerande utbildningssystem, där bl.a. andelen med minst gymnasieutbildning och andelen vuxenstuderande är bland de högsta i EU. Sverige får också gott betyg för sina insatser inom IT i skolan och för att ha en bra och vidsträckt strategi för förbättrade IT-kunskaper.

Riktlinje 6 – Utveckla matchningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft.

I rapporten för år 1999 pekar rådet och kommissionen på att det finns vissa tecken på flaskhalsar på arbetsmarknaden och menar att matchningsprocessen måste säkerställas för att undvika en uppåtgående lönespiral och återhållen ekonomisk återhämtning. Även i rapporten för år 2001 flaggas för tecken på flaskhalsar, främst i IT-sektorn, men också inom hälso- och vårddyrken. Det finns dock ännu inte något arbetskraftsunderskott. Sverige framhålls som det enda land som arbetar för att öka andelen högutbildade för att möta arbetskraftsefterfrågan. Samtidigt anger rådet och kommissionen att utmaningen att kunna garantera ett tillräckligt arbetskraftsutbud kvarstår för Sverige.

Riktlinje 7 – Motverka diskriminering och främja social integration genom möjligheter till sysselsättning.

Rådet och kommissionen framhåller i rapporten för år 1998 Sveriges insatser för integrering av handikappade. I rapporten för år 1999 påpekas att sysselsättningsnivån för invandrare är något låg i Sverige, men framhålls att åtgärder vidtagits för att samordna politiken kring integration och anti-diskriminering. I rapporten för år 2000 lyfts Sverige fram för sina ansträngningar att beakta och integrera invandrares behov i sysselsättningspolitiken. Rådet och kommissionen efterfrågar dock ytterligare åtgärder för att minska segregationen på arbetsmarknaden.

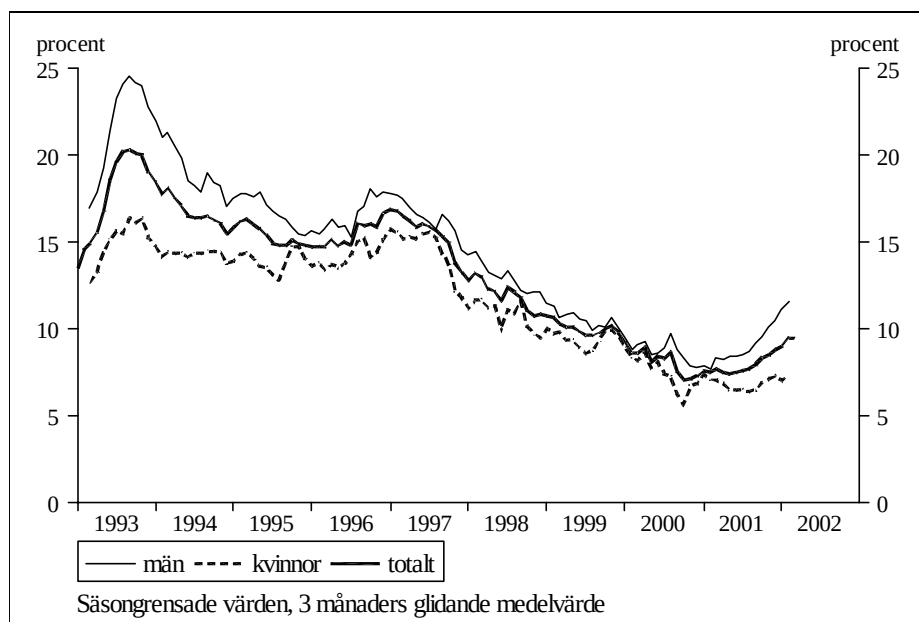
3.3.3 Regeringens bedömning av pelare I

Riktlinje 1 - Bekämpa ungdomsarbetslöshet och långtidsarbetslöshet.

Sverige har en lång erfarenhet av aktiv arbetsmarknadspolitik för att främja arbetskraftens anställbarhet. Grunden för den svenska arbetsmarknadspolitik är den s.k. arbets- och kompetenslinjen, vilken innebär att arbete och aktiva åtgärder prioriteras framför passivt kontantstöd, vilket ligger väl i linje med sysselsättningsstrategins preventiva ansats. Sverige uppfyller samtliga tre kvantitativa mål under riktlinjer 1 och 2. Ungdomsmålet –att alla unga ska erbjudas utbildning, jobb eller åtgärd inom sex månader – är uppfyllt (98 procent), liksom målet att alla över 24 år ska erbjudas en utbildning, arbete, eller annan åtgärd inom 12 månader (96 procent) (se bilaga 1, riktlinje 1). Även antalet långtidsarbetslösa har minskat kraftigt från 157 000 personer år 1997 till 44 000 personer år 2001. Bland kvinnor minskade långtidsarbetslösheten från 67 000

till 17 000 samt bland män från 89 000 till 27 000 mellan dessa år (AKU, Skr. 2001/02:187 SCB).

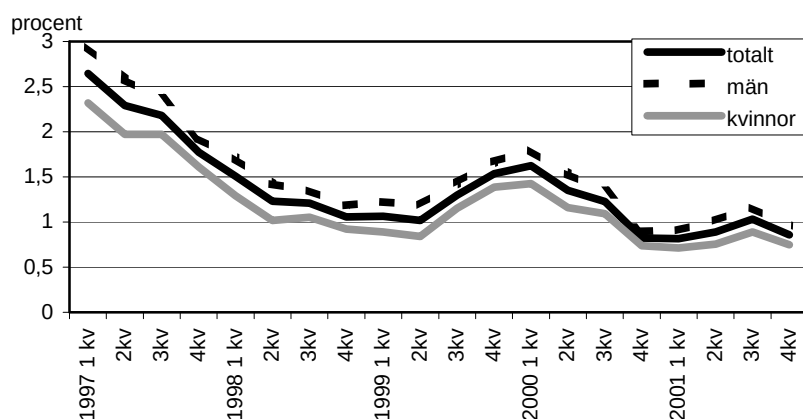
Diagram 5. Procentuell arbetslöshet bland ungdomar (16-24 år), totalt samt för kvinnor och män, 1993-2002

Källa: AKU, SCB

Den politik Sverige fört under en längre tid ligger väl i linje med stora delar av EU:s riktlinjer för detta område. De svenska ambitionerna har varit och är i flera fall också mer långtgående än vad riktlinjerna anger. Här kan nämnas införande av ungdomsgarantin och målet att ingen under 25 år skall behöva vara öppet arbetslös i mer än 100 dagar (se ovan); mål om minskning av antalet registrerade långtidsarbetslösa och långtidsinskrivna vid arbetsförmedlingen samt ett obligatoriskt upprättande av en individuell handlingsplan för den arbetssökande.

Diagram 6. Långtidsarbetslösa i procent av arbetskraften, 1997 till 2001, totalt samt för kvinnor och män. Kvartalsdata

Källa: AMS och AKU, SCB

Regeringen har inriktat arbetsmarknadspolitiken på åtgärder för att öka förutsättningarna för långtidsarbetslösa och långtidsinskrivna att komma tillbaka till reguljär sysselsättning, t ex genom olika former av anställningsstöd. Åtgärderna syftar bl.a. till att förhindra att individer slås ut från arbetsmarknaden på grund av att deras kunskaper inte stämmer överens med den kompetens som efterfrågas. Den arbetsmarknadspolitik som fördes under stora delar av 1990-talet, då arbetslösheten för svenska förhållanden var mycket hög, koncentrerades på att så stora volymer som möjligt av de arbetslösa skulle delta i aktiva insatser. Under de senaste åren då konjunkturläget har förbättrats har det skett en tydligare fokusering på särskilt utsatta grupper. Resultat från tidigare forskning visar att den aktiva arbetsmarknadspolitiken har bidragit till att hålla arbetskraftsdeltagandet uppe i Sverige.⁵ Den aktiva politik har bidragit till, att när efterfrågan på arbetskraft ökade under senare åren på 1990-talet, kunde en minskning av såväl arbetslösheten som långtidsarbetslösheten förenas med måttliga löneökningar och stabila priser.

År 2000 införde regeringen aktivitetsgarantin, som riktar sig till personer som är eller riskerar att bli långtidsinskrivna. Under 1990-talet användes delvis de stora programvolymerna för återkvalificering till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Aktivitetsgarantin och den genomförda regelförändringen i arbetslöshetsförsäkringen innebär att programmen varken kan eller behöver användas för detta ändamål. Det bör medföra att resultaten förbättras, eftersom programmen kan användas för det de är avsedda för.⁶

Sverige fick år 2001 *rådets rekommendation* att ”säkerställa de aktiva arbetsmarknadsåtgärdernas effektivitet, särskilt i fråga om långtidsarbetslösheten, och i detta avseende särskilt uppmärksamma etniska minoriteters och migrerande arbetstagares behov”. För att få en bättre uppfattning om de arbetsmarknadspolitiska åtgärdernas effektivitet bildades en ny myndighet, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU), år 1997 under Näringsdepartementet. IFAU gör oberoende utvärderingar av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder och effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet samt studerar arbetsmarknadens funktionssätt. Dessutom utvärderar myndigheterna Statskontoret och Riksrevisionsverket på eget initiativ eller på uppdrag av regeringen olika arbetsmarknadspolitiska insatser. Fortsatt arbete krävs för att ta reda på hur arbetsmarknadspolitiken bör utformas under olika konjunkturskeden.

De arbetsmarknadspolitiska programmens effektivitet säkerställs även genom att regeringen kontinuerligt följer upp AMS verksamhet. Regeringen har under det senaste året skärpt kravet på återrapporering av de arbetsmarknadspolitiska programmens effektivitet genom att kräva en

⁵ Se Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi, Delprojekt 1 – *Aktiva åtgärder för att bekämpa ungdomsarbetslösheten samt för att förebygga långtidsarbetslöshet*, IFAU, mars 2002.

⁶ Se Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi, Delprojekt 1 – *Aktiva åtgärder för att bekämpa ungdomsarbetslösheten samt för att förebygga långtidsarbetslöshet*, IFAU, mars 2002.

djupare analys i AMS kvartalsrapporter, samt genom att AMS månatligen ska leverera en detaljerad utfallsrapport över olika arbetsmarknadsdata. AMS har även fått i uppdrag att utveckla metoder och vidta åtgärder i övrigt som syftar till att inom alla programområden öka kvaliteten i hanteringen av de arbetsmarknadspolitiska programmen och uppnå en bättre överensstämmelse mellan prognos och utfall. Individualisering och flexibilitet är ledord i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Att utveckla arbetsförmedlingens service i relation till den enskilde sökande, inte minst genom att utveckla de individuella handlingsplaner som varje arbetssökande ska ha, har varit en fråga av hög prioritet för regeringen under senare år. Denna fokus är speciellt viktig i kontakten med utrikesfödda, av vilka många kommer till Sverige med vitt skilda erfarenheter och bakgrund.⁷

Inom Europeiska socialfondens mål 3 bedrivs arbetsmarknadspolitiska projekt för att minska långtidsarbetslösheten och ge dem med utländsk härkomst och arbetshandikappade försörjning genom eget arbete. Projekten skall vara långsiktiga och nyskapande.

Riktlinje 2 - Göra bidrags-, skatte- och utbildningssystemen mer sysselsättningsfrämjande

Höga marginaleffekter vid övergång från arbetslöshet till arbetet eller från deltid till heltid hämmar individens incitament att söka och acceptera ett erbjudet arbete eller att öka sitt arbetsutbud. Reformen av skatte- och bidragssystemen har varit ett bärande inslag i såväl EU:s sysselsättningsstrategi som i regeringens ekonomiska politik. Sverige har fått rådets rekommendation att "fortsätta reformerna, inbegripet fastställa mål med beaktande av det nationella läget, för att minska skattetrycket på arbete framför allt för låginkomsttagare, samt ytterligare fortsätta reformerna av skatte- och bidragssystemen för att förbättra incitamenten att arbeta".

En brett förankrad skattereform har initierats av regeringen (se avsnitt 3.4.3 riktlinje 2). Ändrade regler har införts i arbetslöshetsförsäkringen, liksom inom barnomsorgen och föräldraförsäkringen samt i studiemedelssystemet. Även pensionssystemet har reformerats. Enligt regeringens bedömning har vidtagna reformer inom ramen för skatte- och bidragssystemen bidragit till att minska marginaleffekterna och främjat arbete och att söka arbete.⁸

Nya regler för arbetslöshetsförsäkringen infördes i februari 2001, i syfte att åstadkomma större rättvisa och tydlighet:

- Deltagande i arbetsmarknadspolitiska program innebär inte längre kvalificering till ny ersättningsperiod med arbetslöshetsersättning. Avsikten med förändringen är att bryta rundgången mellan olika program och öppen arbetslöshet.

⁷ För svenska förhållanden är utrikesfödda en mer relevant term än etniska minoriteter och migrerande arbetstagare

⁸ Se Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi - delprojekt 2 – *Skatte- och bidragsreformer samt skattepolitik för ökad sysselsättning*, IFAU, mars 2002.

- Arbetssökande som är eller riskerar att bli långtidsinskriven erbjuds möjlighet att delta i aktivitetsgarantin. Aktivitetsgarantin ska ge deltagaren extra stöd att komma in på den reguljära arbetsmarknaden genom individuellt anpassade insatser och aktiviteter på heltid.
- Krav på såväl yrkesmässig som geografisk rörlighet har tydliggjorts.
- Efter de första 100 dagarna måste den arbetssökande vara beredd att utöka sökområdena yrkesmässigt och geografiskt.
- Arbetssökande som avvisar erbjudande om lämpligt arbete eller arbetsmarknadsåtgärd riskerar nedsättning av arbetslöshetsersättningen.

Införandet av ett tak för den inkomstbaserade barnomsorgstaxan, den s.k. maxtaxan förväntas medföra minskade marginaleffekter och stimulerar individen att gå från arbetslöshet till arbete eller att öka arbetstiden. Framförallt kan det förväntas att småbarnsföräldrar med låga inkomster kommer att öka sitt arbetsutbud då marginaleffekterna för denna grupp är stora. Effekten på arbetsutbudet varierar beroende på inkomst. I låginkomsthushåll förväntas kvinnors arbetsutbud öka med ungefär 7 procent medan arbetsutbudet för kvinnor i höginkomsthushåll inte förväntas påverkas. Utbudseffekten i medianhushållet uppskattas till ca 3 procent.⁹ Maxtaxan kan bidra till att minska socialbidragsberoendet då framförallt låginkomsttagare förväntas öka sitt arbetsutbud som en följd av reformen. Sedan juli 2001 är kommunerna skyldiga att erbjuda förskoleverksamhet om minst 15 timmar i veckan för barn till arbetslösa föräldrar. Detta underlättar arbetslösa föräldrars möjlighet att söka och snabbt kunna ta ett arbete när sådant erbjuds.

Syftet med det nya studiestödssystem som trädde ikraft den 1 juli 2001 var bl.a. att hålla nere de studerandes skuldsättning och att minska statens kostnader för studiestödet. Som en del i reformen höjdes det s.k. fribeppet, dvs. den inkomst som den studerande kan ha utan att studiemedlen reduceras. Höjningen innebär att möjligheterna för ungdomar och vuxna att finansiera sitt uppehälle under studietiden har ökat. Reformen kan därmed få till effekt att fler studerande arbetar vid sidan om studierna, vilket kan komma att bidra till en ökning av arbetskraftsutbudet. Andra delar av reformen innebär att åldersgränsen för rätt till studiestöd höjts från 45 till 50 år och att studiebidraget är pensionsgrundande. Dessa delar av reformen bidrar till att uppmuntra vuxna till studier och livslångt lärande och rörligheten på arbetsmarknaden.

År 2001 infördes ett nytt pensionssystem där pensionsutbetalningarnas storlek ges en starkare koppling till individens hela livsinkomst än tidigare. Systemet innebär att avkastningen av att arbeta ytterligare ett år i termer av pensionens storlek är betydligt bättre än tidigare vilket rimligen talar för att arbetskraftsdeltagandet stiger. En annan nyhet med systemet är att bl.a. studier ger upphov till pensionsrätt genom en fiktiv

⁹ Flood, L och Wahlberg, R (1999) *Maxtaxan i barnomsorgen – en analys av effekterna på arbetsutbud, inkomster och efterfrågan på barnomsorg*, Svenska kommunförbundet.

inkomst som läggs till övriga pensionsgrundande inkomster. Den 1 januari 2000 infördes regler om att beslutad rätt till förtidspension ska kunna vara vilande.

Skr. 2001/02:187

Sverige uppfyller med god marginal det gemensamma kvantitativa målet att andelen arbetslösa och icke-verksamma personer som är föremål för aktiva åtgärder ska gradvis närma sig genomsnittet för de tre medlemsstater som har högst andel, men minst 20 procent. Andelen arbetslösa som var föremål för en aktiv åtgärd uppgick till ca 52 procent år 1997 samt till ca 60 procent år 2001 (se bilaga 1). Genomsnittet för övriga medlemsländer uppgick till knappt 30 procent år 2000 med ett spann på mellan 12 och 51 procent.

Riktlinje 3 – Att utarbeta en politik för aktivt åldrande.

Regeringens ambition är att förbättra möjligheterna för äldre att stanna kvar i arbetslivet och därmed stimulera en hög sysselsättningsgrad högt upp i åldrarna. Det är inte minst viktigt mot bakgrund av de demografiska förändringarna som innebär att befolkningen blir allt äldre och den arbetsföra befolkningen minskar. Kontinuerlig kompetensutveckling och flexibilitet är nödvändigt för att individen skall vara aktiv på arbetsmarknaden högt upp i åldrarna. Sverige har vid en internationell jämförelse hög sysselsättningsnivå bland äldre på arbetsmarknaden, vilket kan tillskrivas en långsiktig politik med bl.a. en aktiv arbetsmarknadspolitik och begränsad användning av förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl. Sverige uppnår det gemensamma målet på 50 procent då sysselsättningsgraden i Sverige bland de över 55 år uppgick till närmare 67 procent år 2001 (se tabell 2). För unionen som helhet stannar sysselsättningsnivån för äldre i genomsnitt på 37,7 procent år 2000.

Tabell 2. Sysselsättning och arbetslöshet bland äldre 55-64 år 1997 och år 2001.

År	Totalt		Kvinnor		Män	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Antal sysselsatta, tusental	557	710	271	339	286	371
Sysselsättningsgrad procent av befolkningen,	62,7	67,0	60,7	64,3	64,7	69,6
Öppen arbetslöshet, procent av arbetskraften	7,3	4,2	6,0	3,8	8,5	4,6
Antal långtidsarbetslösa i procent av total arbetslöshet	66,1	47,0	66,1	46,3	66,2	47,5

Källa. AKU, SCB

Bland de åtgärder som vidtagits på senare år, för att stimulera äldre att stanna kvar i arbetslivet, kan nämnas att år 2001 infördes ett nytt pensionssystem där pensionsförmånernas storlek ges en starkare koppling till individens hela livsinkomst än tidigare (se ovan riktlinje 2). Sedan september 2001 är det inte heller tillåtet för arbetsmarknadens parter att träffa avtal om avgångsskyldighet före 67 års ålder. Vidare kan studiebidrag lämnas till studerande mellan 51 och 55 år för ett antal yrkesinrik-

tade utbildningar samt ett särskilt anställningsstöd har införts för långtidsarbetslösa som fyllt 57 år. Skr. 2001/02:187

För att möjliggöra för förtidspensionerade att återgå till arbete har regler som innebär att beslutad rätt till förtidspension ska kunna vara vilande införts sedan den 1 januari 2000. På detta sätt kan förtidspensionärer få möjlighet att prova att återgå till arbete, under en maximal tid på tre år, utan att mista rätten till förtidspension.

Riktlinje 4 – Utveckla kompetens för den nya arbetsmarknaden genom livslångt lärande.

Sverige har en väl utvecklad infrastruktur för livslångt lärande både inom ramen för skolsystemet, vuxenutbildningen, den högre utbildningen liksom för kompetensutveckling i arbetslivet. Det omfattar såväl den formella utbildningen som det icke-formella lärandet. Utbildningspolitiken är en betydelsefull del i regeringens strävan att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. En viktig faktor i detta sammanhang är rätten till tjänstledighet för studier. Sverige har en jämförelsevis stor andel av befolkningen med utbildning på gymnasienivå eller högre (ca 77 procent jämfört med EU-genomsnittet på ca 60 procent år 2000) och ett stort antal vuxna deltar i någon form av utbildning eller kompetensutveckling (ca 18 procent av arbetskraften jämföras med EU-genomsnittet på 8 procent år 2000) (se tabell 7 avsnitt 4.2).

Det övergripande målet för vuxenutbildningen i Sverige är att alla vuxna kvinnor och män ska ges möjlighet att vidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens. Målet är även att högskoleutbildningen skall vara tillgänglig för alla, även de yrkesverksamma. Antalet utbildningsplatser vid universitet och högskolor har ökat markant under det gångna decenniet. Kunskapslyftet är en unik satsning som gett många vuxna chansen till fortsatt lärande. Utvärderingar visar att studerande i Kunskapslyftet, i högre grad än andra vuxenstuderande, fullföljde sina studier. De visar vidare att en högre andel av dessa elever läste vidare inom högskolan, är sysselsatta samt har en högre förvärvsinkomst.¹⁰

Syftet med det nya studiestödssystem som trädde ikraft den 1 juli 2001 var bl.a. att hålla nere de studerandes skuldsättning och att minska statens kostnader för studiestödet. Som en del i reformen höjdes det s.k. fribeloppet, d.v.s. den inkomst som den studerande kan ha utan att studie-medlen reduceras. Därmed blir det mer förmånligt att arbeta vid sidan om studierna vilket förväntas öka arbetsutbudet och motverka de utbudsbegränsande effekterna av universitets- och högskoleutbyggnaden. Andra delar av reformen innebär att åldersgränsen för rätt till studiestöd höjts från 45 till 50 år och att studiebidraget är pensionsgrundande. Dessa delar av reformen bidrar till att uppmuntra vuxna till studier och livslångt lärande och rörligheten på arbetsmarknaden.

¹⁰ *Inkomst och sysselsättningseffekter av kommunal vuxenutbildning*; Temarapport 2000:1, Prognosinstitutet, SCB

Informations- och kommunikationstekniken ger nya möjligheter för både det informella och det formella lärandet. Att göra den nya tekniken tillgänglig för alla är viktigt ur demokrati-, jämställdhets- och arbetsmarknadsperspektiv. Det nationella programmet för IT i skolan, den s.k. ITiS-satsningen under perioden 1999 till 2002 har berört ca hälften av antalet verksamma lärare. Genom ITiS-satsningen stöder staten kommunerna även genom utbyggnad av infrastrukturen för IT i skolan. År 2001 hade i stort sett alla grundskolor gymnasieskolor Internet-uppkoppling (se bilaga 1 riktlinje 5).

Riktlinje 6 – Utveckla matchningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft

Den svenska arbetsmarknadspolitiken syftar till att stimulera arbetskraftens rörlighet mellan regioner i landet samt mellan yrken och branscher. Ett av de främsta instrumenten för att tillgodose efterfrågad kompetens och samtidigt motverka arbetslöshet är arbetsmarknadsutbildningen. Regeringen har satt som mål att 70 procent av deltagarna i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning skall få arbete 90 dagar efter avslutad utbildning. År 2001 uppgick siffran till 59 procent (AMV, Årsredovisning 2001). Vidare satsar regeringen på att utveckla arbetsförmedlingarnas matchnings- och informationssystem, bl. a. på internet, i syfte att motverka matchningsproblem till följd av geografiska obalanser. Även den individuella handlingsplanen spelar en stor roll i detta.

Antalet platser på högskolan inom efterfrågade områden som naturvetenskap och teknik har utökats och år 1997 införde regeringen en försöksverksamhet av kvalificerad yrkesutbildning (KY), som permanentades från år 2002. En uppföljning av försöksverksamheten visar att 75 procent av eleverna som genomgått KY var anställda sex månader efter avslutad utbildning. Vidare var 4 procent egna företagare och 7 procent hade gått vidare till högre utbildning. (SOU 1999:119 *Utvärdering av kvalificerad yrkesutbildning*).

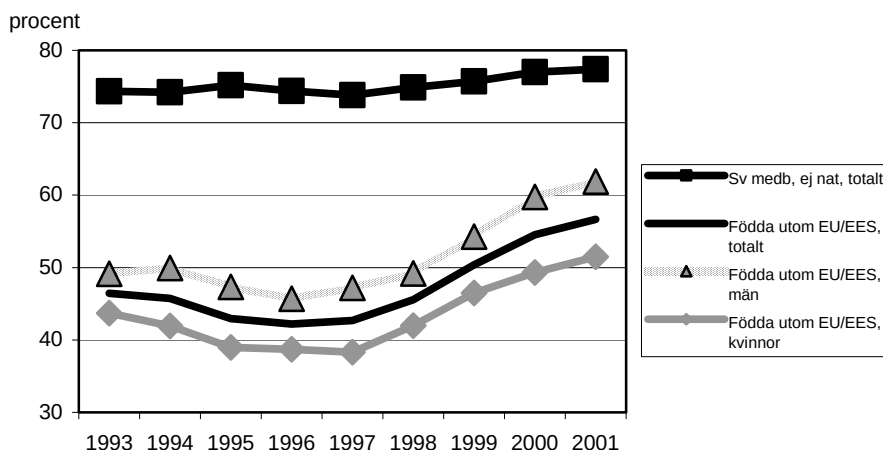
Riktlinje 7 – Motverka diskriminering och främja social integration genom möjligheter till sysselsättning.

Regeringen kan konstatera att, under de senaste åren, har sysselsättningsgraden ökat snabbare bland utrikesfödda än bland personer födda i Sverige. Situationen för många invandrare är emellertid fortfarande oacceptabel och regeringen arbetar med såväl aktiva åtgärder som lagstiftning för att underlätta för invandrare att få fotfäste på den svenska arbetsmarknaden. Det bedrivs olika typer av riktade insatser och metodutvecklande projektverksamhet med särskild inriktning på förbättrade möjligheter på arbetsmarknaden för utrikesfödda. Det gäller t.ex. kompletterande utbildning inom ramen för arbetsförmedlingens arbete för personer med utländsk högskoleutbildning. Även försök med särskilda förmedlingsinsatser för utrikesfödda görs. I februari 2002 uppdrog regeringen åt Statskontoret att genomföra en utvärdering av insatserna för integration av utrikesfödda på arbetsmarknaden. Uppdraget syftar primärt till att kartlägga hur befintliga program, insatser och aktörer inom det arbetsmarknadsrelaterade integrationsområdet kompletterar och överlappar varandra. I uppdraget ingår även att föreslå hur uppföljning och utvärde-

ring av insatserna kan förbättras. Uppdraget ska avrapporteras senast den 31 december 2002. En skärpt lag om etnisk diskriminering i arbetslivet antogs år 1999.

Skr. 2001/02:187

Diagram 7. Sysselsättningsgraden för svenska, ej naturaliserade medborgare samt födda utanför EU/EES. Andra halvåret 1993-2001. Totalt samt för kvinnor och män

Källa: SCB

Sverige arbetar också sedan länge med att integrera arbetshandikappade på arbetsmarknaden och Sverige har idag en hög sysselsättningsgrad bland arbetshandikappade på ca 60 procent jämfört med genomsnittet för övriga medlemsländer på ca 40 procent (*Arbetsmarknadspolitik för personer med funktionshinder – en länderjämförelse*, Rapport 2001:11, IFAU). För att stärka detta arbete har initiativ tagits för att utveckla statistiken kring de funktionshindrades villkor i arbetslivet. Ytterligare insatser har vidtagits för att underlätta för personer med funktionshinder att vidareutbilda sig, bl.a. genom att ge personer med funktionshinder möjlighet till grundläggande utbildning upp till gymnasienivå som arbetsmarknadsutbildning, vilket innebär att utbildningen är kostnadsfri och att aktivitetsstöd lämnas.

Sedan år 1999 bedriver regeringen tillsammans med sju storstadskommuner ett omfattande arbete i sammanlagt 24 stadsdelar för att bland annat bryta segregationen i utsatta bostadsområden och höja sysselsättningsgraden för både män och kvinnor. Politiken förutsätter att statliga och kommunala myndigheter tillsammans utvecklar strategier för att dels skapa arbetstillfällen på lokal nivå, dels medverka till att de arbetssökande blir anställbara. Närmare en fjärdedel av de totala resurserna har hittills använts till insatser för att öka sysselsättningen och minska bidragsberoendet. Vidare gör omfattande insatser för att stärka det svenska språkets ställning i skolorna och inom vuxenutbildningen. Inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen främjas också partnerskap med företrädare för näringsliv och föreningsliv. Arbetslösheten har minskat i samtliga stadsdelar mellan 1999 och 2000.

Regeringens bedömning: Att främja ett gott företagsklimat är en av hörnstenarna i regeringens politik för ökad sysselsättning och tillväxt. Tyngdpunkten i regeringens näringspolitik ligger i första hand på generella åtgärder för att skapa goda förutsättningar för nyetableringar av företag samt möjligheter för redan etablerade företag att växa. I detta arbete ingår att motverka kostnader och hinder för företagsetablering och tillväxt. De problem som särskilt små företagen möter, bör identifieras och lösas. Detta innefattar att förbättra de skattemässiga villkoren, öka tillgången på rikskapital, ge rådgivning och stöd till nya företag mm.

Skatternas främsta uppgift är att finansiera välfärden och därmed bidra till trygghet och rättvisa. En väl fungerande social infrastruktur är också en viktig förutsättning för sysselsättning och tillväxt. Det förbättrade ekonomiska läget under slutet av 1990-talet har möjliggjort skattesänkningar som, enligt regeringens bedömning, väntas påverka incitamenten att arbeta och söka arbete och därmed sysselsättningen och tillväxten. Den svenska politiken ligger väl i linje med EU:s riktlinjer på detta område.

3.4.1 Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål

Riktlinjerna under pelare II handlar om insatser för ökat entreprenörskap – att göra det lättare att starta och driva företag. Skapandet av arbetstillfällen och ungdomars möjligheter till yrkesutbildning är beroende av att nya företag bildas och att man särskilt bidrar till små- och medelstora företags tillväxt. Processen måste främjas genom att öka kännedomen om företagandet i samhället och i läroplaner, införa klara och beständiga regler samt förbättra utvecklingen av och tillgången till riskkapital. Medlemsländerna uppmanas även minska den administrativa bördan för små- och medelstora företag och förstärka bekämpandet av odeclarerat arbete.

Riktlinje 8 – Minska omkostnaderna och den administrativa bördan för företag.

Riktlinje 9 – Uppmuntra nyföretagande genom att minska hinder som försvårar bildandet av företag, främja utbildning för egenföretagare och bekämpa odeclarerat arbete.

Riktlinjerna anger att medlemsländerna skall fästa särskild vikt vid att väsentligt minska de allmänna omkostnaderna och den administrativa bördan för företagen, särskilt när företag startas och när ytterligare arbetskraft anställs. När medlemsländerna utarbetar nya bestämmelser skall de också bedöma vilka effekter detta får när det gäller den administrativa bördan och de allmänna omkostnaderna för företagen.

Riktlinje 10 – Ta tillvara på tjänstesektorns möjligheter för skapandet av fler och bättre arbetstillfällen

För att möta sysselsättningsfrågan inom EU måste alla potentiella källor till sysselsättning och ny teknik utnyttjas effektivt. Det måste skapas en

miljö som stöder innovativa företag som kan bidra till att skapa arbetstillfällena. Särskilt inom tjänstesektorn och även miljösektorn finns möjligheter att skapa arbetstillfällena.

I riktlinje 10 framhålls att medlemsländerna skall undanröja hinder för tillhandahållandet av tjänster och skapa grundläggande förutsättningar för att fullt ut utnyttja sysselsättningspotentialen inom hela tjänstesektorn när det gäller att skapa fler och bättre arbeten. Den sysselsättningspotential som kunskapssamhället och miljösektorn erbjuder skall särskilt tillvaratas.

Riktlinje 11 – Agera regionalt och lokalt för sysselsättningen.

Alla regionala och lokala aktörer, även arbetsmarknadens parter, måste samlas för att genomföra den europeiska sysselsättningsstrategin genom att se möjligheter till arbeten på lokal nivå och stärka de partnerskap som krävs för detta.

I riktlinje 11 anges att medlemsländerna skall beakta aspekter som rör den regionala utvecklingen i sin övergripande sysselsättningspolitik. Medlemsstaterna skall även uppmuntra lokala och regionala myndigheter att utveckla sysselsättningsstrategier och främja samarbete med alla berörda parter, samt främja åtgärder som gynnar en konkurrenskraftig utveckling och som stärker förmågan inom den sociala ekonomin att skapa fler arbeten för behov som ännu inte tillfredsställts av marknaden. Medlemsländerna skall dessutom förstärka de offentliga arbetsförmedlingarnas roll på alla nivåer för att finna sysselsättningsmöjligheter.

Riktlinje 12 – Införa skattereformer som gynnar sysselsättning och utbildning.

Det är viktigt att man närmare utreder hur skattetrycket påverkar sysselsättningen och gör skattesystemen mer sysselsättningsfrämjande. Vid en skattereform måste också behovet av ökade investeringar i mänskliga resurser vad gäller företag, myndigheter och individerna själva beaktas.

I riktlinje 12 anges att varje medlemsstat skall om så krävs och med hänsyn till sin nuvarande nivå fastställa ett lämpligt mål för en gradvis minskning av det totala skattetrycket, och där så är lämpligt ett mål för en gradvis minskning av skattetrycket på arbete och lönebikostnaderna. Reformerna skall dock inte äventyra de offentliga finanserna eller långsiktig jämvikt i socialförsäkringssystemen. Medlemsländerna skall också skapa incitament till och undanröja hinder för investeringar i mänskliga resurser samt undersöka om det är passande att utnyttja alternativa källor till skatteintäkter, t.ex. energi- och utsläppsskatter, därvid beakta erfarenheter på området som andra medlemsländer gjort.

Riktlinje 8 – Minska omkostnaderna och den administrativa bördan för företag.

Riktlinje 9 – Uppmuntra nyföretagande genom att minska hinder som försvårar bildandet av företag, främja utbildning för egenföretagare och bekämpa odeklarerat arbete.

Rådet och kommissionen anför i rapporten för år 1998 att medlemsländerna har insett värdet av entreprenörskap och att förbättra företagsklimatet, speciellt för små- och medelstora företag. I rapporterna för åren 1999 till 2001 ges Sverige ett erkännande för arbete med att minska den administrativa bördan för små- och medelstora företag. Rådet och kommissionen påpekar dock att trots goda initiativ på området har framsteg inte nåtts i samma utsträckning, vilket man menar kan bero på svårigheterna som finns att snabbt ändra lagstiftnings- och skattesystem.

I rapporten för år 2000 lyfts det Internetbaserade informationssystem fram som har skapats i syfte att förbättra informationen till nystartade företag, och i rapporten för år 2001 får Sverige beröm för åtgärder som syftar till att få små- och medelstora företag att bättre ta tillvara möjligheterna kring IT. I rapporten för år 2000 framhålls vidare att Sverige vidtagit åtgärder för att öka kapitaltillgången för nystartade företag.

Riktlinje 10 – Ta tillvara på tjänstesektorns möjligheter för skapandet av fler och bättre arbetstillfällen.

Rådet och kommissionen efterlyser i rapporten för år 1998 ett ökat samarbete på olika nivåer mellan ansvariga på området i medlemsländerna och påpekar vikten av att involvera lokala och regionala aktörer i processen. I rapporten för år 1999 lyfts fram att den regionala närings- och sysselsättningspolitiken i Sverige har förändrats och Sveriges ansträngningar för att öka antal jobb på lokal nivå framhålls. Rådet och kommissionen ger dessutom Sverige ett erkännande för att de regionala tillväxtavtalen hanterar medel på ett mer effektivt sätt och för en näringslivspolitik som ytterligare stimulerat näringsklimatet.

Sverige lyfts fram i rapporten för år 1998, som ett land med initiativ för egenföretagare och nystart av företag. I både rapporten för år 1999 och för år 2000 får Sverige erkännanden för initiativ att öka det kvinnliga egenföretagandet.

Riktlinje 11 – Agera regionalt och lokalt för sysselsättningen.

I rapporten för år 1999 får Sverige beröm för insatser för att skapa jobb inom den sociala ekonomin. Rådet och kommissionen skriver i rapporten att antalet arbeten inom servicesektorn har minskat, men det framhålls att Sverige räknas som en av de tre länder med högst sysselsättning inom servicesektorn.

Riktlinje 12 – Införa skattereformer som gynnar sysselsättning och utbildning.

Såväl åren 1999, 2000 som 2001 har Sverige fått rekommendationen att minska skattetrycket på arbete samt öka incitamenten i skatte- och bidragssystemen att arbeta och söka arbete (se avsnitt 3.3.2. riktlinje 2). I

både rapporten för år 2000 och 2001 framhålls att Sverige följt rekommendationerna från året innan och att åtgärder har vidtagits. I rapporten för år 2000 lyfter rådet och kommissionen fram att insatser har gjorts för att minska företags- och kapitalbeskattningen, vilket främjar företagsklimatet och antalet arbetstillfällen. Sveriges initiativ för skatteväxling framhålls också. Rådet och kommissionen påpekar ändå att skatterna fortfarande är jämförelsevis höga jämfört med EU-genomsnittet.

3.4.3 Regeringens bedömning av pelare II

Riktlinje 8 – Minska omkostnaderna och den administrativa bördan för företag. Riktlinje 9 – Uppmuntra nyföretagande genom att minska hinder som försvårar bildandet av företag, främja utbildning för egenföretagare och bekämpa odeklarerat arbete. Riktlinje 10 – Ta tillvara tjänstesektorns möjligheter för skapandet av fler och bättre arbetstillfällen.

Att främja ett gott företagsklimat är en viktig hörnsten i regeringens politik för ökad sysselsättning och tillväxt. Omkring 60 procent av de sysselsatta i den privata sektorn arbetar i små eller medelstora företag (SME:s in Sweden *Structural Change and Policy Development*, NUTEK, 2001). Små- och medelstora företag svarar också för en betydande del av sysselsättningsökningen i Sverige under senare år. Mellan åren 1997 och 2001 steg sysselsättningen i små företag (med mindre än 50 anställda) med 14,1 procent vilket kan jämföras med den totala sysselsättningsökningen på 4,3 procent (AKU, SCB). Jämfört med många andra EU-länder är tjänstesektorns andel av sysselsättningen relativt stor i Sverige. Andelen sysselsatta i tjänstesektorn i Sverige var 72,6 procent år 2000 jämfört med EU-genomsnittet på 66 procent samma år (AKU, SCB; LFS, Eurostat).

Tyngdpunkten i regeringens näringspolitik ligger i första hand på generella åtgärder för att skapa goda förutsättningar och incitament för nyetableringar av företag samt möjligheter för redan etablerade företag att växa. I detta arbete ingår att motverka kostnader och hinder för företagsetablering och tillväxt. Regeringen har därför intensifierat arbetet med att identifiera och lösa de problem som särskilt de små företagen möter. Det handlar bl. a. om att förbättra de skattemässiga villkoren för små- och medelstora företag samt att öka tillgången på riskkapital. Genom det s.k. SimpLex-arbetet samordnas regelförenklingsarbetet inom regeringskansliet och konsekvensanalyser görs för alla förslag på lagar och förordningar som kan ha effekt på små företag. Tillgången till riskkapital har trefaldigats mellan år 1998 och år 1999.

Andra viktiga insatser som regeringen vidtagit är NUTEK:s Företagarguide, som är en webbportal där all nödvändig information för att starta och driva företag är samlad för att på så sätt förenkla för företagare och blivande företagare; ge anställda möjlighet till tjänstledighet för att starta företag; öka det kvinnliga företagandet, bl.a. genom särskild rådgivning och lånemöjligheter för kvinnor, förlängt starta-eget-bidrag samt främja unga företagare.

Olika former av bidrag och stöd används i den svenska politiken för att stödja företagsamhet såsom starta-eget-bidrag och olika typer av lån och rådgivning, som ALMI:s olika lån för start av nya företag – nyföretagarlån, företagslån för kvinnor och unga företagare, m.m. Tidigare studier visar att starta-eget-bidraget har haft positiva sysselsättningseffekter på såväl nyföretagandet som sysselsättningen under 1990-talet.¹¹ Förbättrade lånemöjligheter och det ovan nämnda starta-eget-bidraget är också exempel på åtgärder som införts för att stimulera det kvinnliga nyföretagandet. De kvinnliga företagen är dock fortfarande överrepresenterade i traditionella kvinnoverksamheter som utbildning, hälso- och sjukvård samt övrig personorienterad privat tjänsteverksamhet.

Företag som drivs av personer med invandrarbakgrund är en viktig potential för nyföretagande. Vart femte företag idag startas av personer med invandrarbakgrund och ca 70 000 företag i landet ägs av personer födda utanför Sverige, vilket motsvarar vart åttonde företag. Regeringens insatser för att främja invandrares företagande består bl. a. av förlängt starta-eget-bidrag samt statligt stöd till rådgivning för invandrarföretagande genom Internationella företagarföreningen.

Riktlinje 11 – Agera regionalt och lokalt för sysselsättningen.

Det finns en dold tillväxt- och sysselsättningspotential i hela landet och regeringen avsätter resurser inom ett flertal politikområden för att påverka förutsättningarna för regional utveckling. Syftet är att stimulera en hållbar ekonomisk tillväxt som kan bidra till fler och växande företag som i sin tur ökar sysselsättningen.

Genomförandet av tillväxtavtalen pågår nu i alla delar av landet. Inom ramen för tillväxtavtalen samverkar olika aktörer, som myndigheter, näringsliv, universitet och högskolor, kommuner och andra nationella organ, kring gemensamma mål för hur tillväxt och sysselsättning kan skapas regionalt. En första uppföljningsrapport visar att genomförandet har påbörjats i alla regioner och att samtliga län har analyserat sin regions förutsättningar för tillväxt och sysselsättning (Ds 2001:15 *Rapport om tillväxtavtalen – första året*, Näringsdepartementet). Detta har lett till att regionala och lokala handlingsprogram har tagits fram. En majoritet av företrädare för statliga organ, landsting och företagens organisationer i de regionala partnerskapen anser att tillväxtavtalen bidrar till en effektivare samordning av resurser för regional utveckling.

Andra viktiga åtgärder som regeringen vidtagit för att främja sysselsättningsutvecklingen i hela landet är stöd till lokala investeringsprogram som kombinerar åtgärder för sysselsättning med ekologisk hållbarhet, statligt stöd till anslutning till tele- och datakommunikation samt arbete med lokala utvecklingsavtal för vissa utsatta stadsdelar i storstäderna (se avsnitt 3.3.3 riktlinje 7).

¹¹ Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi, Delprojekt 4 – *Främja entreprenörskap och nya arbetstillfällen*, ITPS, mars 2002

Skatternas främsta syfte är att finansiera välfärden och därmed bidra till trygghet och rättvisa. Målet för regeringens skattepolitik är en brett förankrad skattereform som skall skapa goda och stabila regler för tillväxt och sysselsättning samt garantera den gemensamma välfärden och dess finansiering. Det förbättrade ekonomiska läget i Sverige under slutet av 1990-talet gjorde det möjligt att genomföra skattesänkningar som, enligt regeringens bedömning, förväntas öka både tillväxten och sysselsättningen. Det finns undersökningar som visar att marginalsatser har effekter på arbetskraftsutbudet. Regeringen anser därför att åtgärderna i huvudsak bör fokusera på marginaleffekter av skatte- och bidragssystemen. Huvudinriktningen är sänkt skatt för alla, men med tyngdpunkt på låg- och medelinkomsttagare.

Som ett led i denna strävan inleddes inkomståret 2000 en reform av förvärvsinkomstbeskattningen bestående av två delar. Den ena delen syftar till att på sikt ta bort de effekter den allmänna pensionsavgiften har på såväl genomsnitts- som marginalsatser. Denna skattesänkning är särskilt betydelsefull för deltidsarbetande, d.v.s. huvudsakligen kvinnor. Den andra delen i inkomstskattereformen syftar till att minska andelen som betalar statlig inkomstskatt. Regeringens mål är att denna andel på sikt begränsas till 15 procent.

Ett tredje steg i inkomstskattereformen har tagits år 2002. Under inkomståren 2000 och 2001 kompenserades löntagarna för en fjärdedel respektive hälften av den allmänna pensionsavgiften. För år 2002 har kompensationen utvidgats till att motsvara tre fjärdedelar av den allmänna pensionsavgiften. Kompensationen utgår i form av skattereduktion för den enskilde individen. För en låg- och medelinkomsttagare medför det en skattesänkning på mellan 500 och 700 kronor per månad. Regeringen har ansett att det under år 2002 finns utrymme för ytterligare justering i syfte att nå målet att på sikt minska antalet som betalar statlig skatt på förvärvsinkomst till 15 procent. I kombination med de höjningar av grundavdraget som genomförts som en del i den gröna skatteväxlingsstrategin, förväntas andelen skattskyldiga till statlig inkomstskatt minska från 19 procent år 1999 till 17 procent år 2002. Sänkningen av marginalsatserna har medfört höjda marginallöner för personer med låga och medelhöga inkomster, varför incitamenten till arbete har ökat. Regeringens bedömning är därför att reformen bidrar till att öka utbudet av arbetskraft.

Grön skatteväxling är en viktig del av en politik för ett mer rättvist och ekologiskt hållbart samhälle. Höjda skatter på energi och miljöutsläpp som balanseras med en sänkning av andra skatter, främst på arbete, kan bidra till uppfyllandet av målet om full sysselsättning. Redan år 2000 togs ett steg mot grön skatteväxling genom att skatten på dieselolja samt energiskatten på el och kärnkraft höjdes. De ökade skatteintäkterna avsattes bl.a. till ett system för individuell kompetensutveckling i arbetslivet. Vidare presenterades i budgetpropositionen för år 2001 en strategi för grön skatteväxling. Strategin innebär att skatten på miljöskadlig verksamhet gradvis höjs och att skatten på arbete sänks utan att det totala

skatteuttaget påverkas. Regeringen har nu tagit två steg i den gröna skatteväxlingen som innebär höjt grundavdrag och sänkta löneskatter.

Skr. 2001/02:187

Utöver de åtgärder som nämnts ovan har regeringen som en del i den gröna skatteväxlingen avsatt ytterligare resurser för individuell kompetensutveckling i arbetslivet. Syftet med ett system för individuell kompetensutveckling är att öka individens anpassningsförmåga och stärka individens ställning på arbetsmarknaden. Regeringen har presenterat ett förslag till ett system för individuell kompetensutveckling i arbetslivet (Proposition 2001/02:175 *Ett system för individuell kompetensutveckling*). Förslaget innebär att samtliga individer ges möjlighet att med viss kvantitativ begränsning göra avdrag för insättningar på kompetensspar-konton. Vid uttag i anslutning till kompetensutveckling ges en särskild stimulans i form av en kompetenspremie.

3.5 Pelare III – Att uppmuntra företagens och de anställdas anpassningsförmåga

Regeringens bedömning: Ett viktigt mål för regeringens politik är att alla skall ges möjlighet till ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor. Detta skall ske genom att främja en arbetsmiljö där det ges utrymme för utveckling och förnyelse och som inte leder till att individer förslits, skadas eller slås ut från arbetslivet. Därigenom bidrar arbetslivspolitikerna till ökad produktivitet och effektivitet vilket leder till högre tillväxt och lägre samhällskostnader. Utvecklingen under senare tid med ökad sjukskrivning och förtidspensionering är mycket allvarlig. För att möta detta problem har regeringens presenterat ett brett åtgärdsprogram för ökad hälsa i arbetslivet.

Arbetsmarknadens parter spelar en viktig roll för att uppnå kvalitet i arbetet. Parterna hanterar traditionellt många frågor om anställningsvillkor genom kollektivavtal. Svensk lagstiftning på det arbetsrättsliga området ger normalt parterna möjlighet att genom kollektivavtal anpassa regleringen efter branschens eller företagets specifika behov. Ett stort antal avtal har slutits på den svenska arbetsmarknaden bl.a. vad avser arbetstidernas längd och förläggning samt kompetensutveckling. Den svenska politiken ligger, sammanfattningsvis, väl i linje med EU:s riktlinjer på detta område.

3.5.1 Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål

De möjligheter till en ökad sysselsättningsnivå och en sysselsättning av högre kvalitet som skapas inom den kunskapsbaserade ekonomin ställer krav på dels en följdriktig anpassning av arbetets organisation samt dels att alla aktörer, även företagen, bidrar till att genomföra strategier för livslångt lärande så att arbetsgivarnas och arbetstagarnas behov tillgodoses. För att främja en modernisering av arbetets organisation bör samarbete ske på alla lämpliga nivåer (europeisk, nationell, sektoriell, lokal samt på företagsnivå).

I riktlinje 13 uppmanas arbetsmarknadens parter att förhandla fram och genomföra överenskommelser om modernisering av arbetets organisation för att göra företagen produktiva, konkurrenskraftiga och anpassningsbara till förändringar inom sina branscher för att uppnå den balans som krävs mellan flexibilitet och trygghet samt för att höja arbetets kvalitet. Parterna skall årligen åiterrapportera om dessa åtgärder. Denna riktlinje riktar sig enbart till arbetsmarknadens parter.

Riktlinje 14 – Modernisera arbetets organisation.

Riktlinjer 14 anger att medlemsstaterna, i samarbete med arbetsmarknadens parter, skall säkerställa att regler och incitament bidrar till ökad sysselsättning, införa mer flexibla anställningsavtal utan att minska på tryggheten samt se till att befintlig arbetsmiljölagstiftning efterföljs så antalet arbetsolyckor minskar.

Riktlinje 15 – Stödja anpassningsförmågan inom företagen som en del av det livslånga lärandet.

I riktlinje 15 uppmanas arbetsmarknadens parter att, där så är lämpligt, sluta avtal om livslångt lärande i syfte att underlätta anpassning och innovation främst på området informations- och kommunikationsteknik. På så sätt skall man skapa förutsättningar för att ge varje arbetstagare möjlighet att skaffa sig de kunskaper som krävs i informationssamhället före 2003. Denna riktlinje riktar sig enbart till arbetsmarknadens parter och gällde första gången för år 2001.

3.5.2 Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av pelare III

Rådet och kommissionen understryker i rapporten för år 1998 att utvecklingen av en modern och flexibel arbetsorganisation är en viktig del av arbetet inom ramen för att uppmuntra företagens och de anställdas anpassningsbarhet (pelare III). Sysselsättningsstrategin har lett till att kompetenshöjande åtgärder, som t.ex. företagsutbildning, nu är mer i fokus i medlemsländerna, däribland Sverige.

Riktlinje 13 – Avtal om arbetsorganisationer. Riktlinje 14 – Modernisera arbetets organisation. Riktlinje 15 – Stödja anpassningsförmågan inom företagen som en del av det livslånga lärandet.

I rapporten för år 1999 framför rådet och kommissionen ett allmänt missnöje kring satsningarna under pelare III i samtliga medlemsländer. För Sveriges del framhålls att Kunskapslyftet spelar en viktig roll för att främja de anställdas anpassningsförmåga.

I rapporten för år 2000 framförs att genomförandet av riktlinjerna under den tredje pelaren är något svagt, men att den nationella handlingsplanen visar på insatser för att förstärka kompetensutveckling. Rådet och kommissionen påpekar vidare i rapporten att det minskade arbetsutbudet har lett till förnyade satsningar på kompetensutveckling, främst inom IT, samt att utländska experter inom främst högteknologisektorn har rekryterats till Sverige.

I rapporten för år 1998 poängteras vikten av att aktörer på alla nivåer tar sitt ansvar och Sverige har i samtliga rapporter fått god kritik för att arbetsmarknadens parter är involverade i arbetet på området och framför allt i rapporten för år 2001 får Sverige ett erkännande för att arbetsmarknadens parter har spelat en aktiv roll i framtagandet av handlingsplanen för sysselsättning. I rapporten för år 1999 nämns att den positiva inverkan som trepartsavtalet för ökad kompetens har. I rapporten för år 2000 lyfts de regionala tillväxtavtalen fram som ett lyckat exempel på samarbete med arbetsmarknadens parter på regional och lokal nivå.

3.5.3 Regeringens bedömning av pelare III

Regeringens mål är att alla ska ges möjlighet till ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor. Detta ska ske genom främjande av en arbetsmiljö där det ges utrymme för utveckling och förnyelse och som inte leder till att individer förslits, skadas eller slås ut från arbetslivet. Därigenom bidrar arbetslivspolitikerna till ökad produktivitet och effektivitet vilket leder till högre tillväxt och lägre samhällskostnader.

Riktlinje 13– Avtal om arbetsorganisationer. Riktlinje 14 – Modernisera arbetets organisation.

Svensk arbetsmarknad kännetecknas av starka fack- och arbetsgivarföreningar och en hög facklig organisationsgrad. Parterna på arbetsmarknaden hanterar många frågor som lön, semester, arbetstidens längd och förläggning, samt allmänna anställningsvillkor genom kollektivavtal. Dessutom ger svensk lagstiftning på det arbetsrättsliga området parterna möjlighet att genom kollektivavtal anpassa regleringen efter de behov som finns inom en viss bransch eller på en viss arbetsplats. Härigenom uppnås en önskvärd flexibilitet samtidigt som rimliga behov av trygghet och förutsägbarhet för de anställda säkerställs.

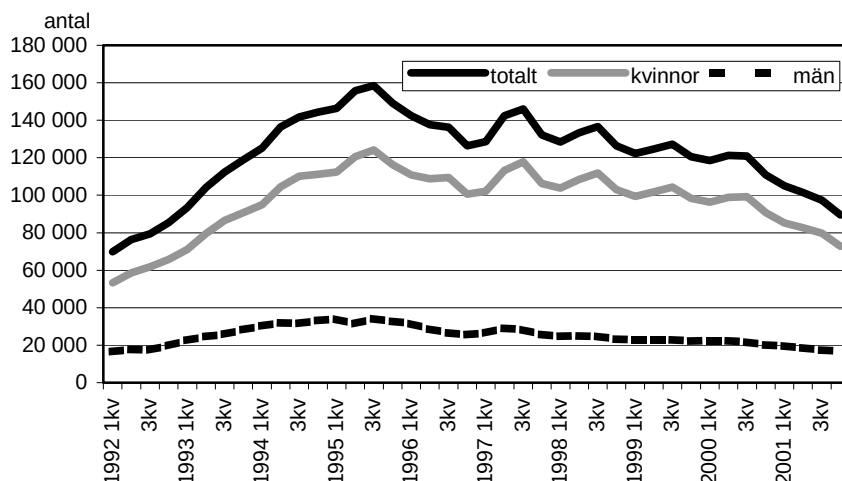
Liksom i avtalsrörelsen år 1998 förekom år 2001 olika modeller för arbetstidsförkortning. För knappt hälften av de anställda har avtalsuppgörelsen år 2001 inneburit arbetstidsförkortning genom avsättning till arbetstidskonto eller motsvarande. Konstruktionen är sådan att den enskilde individen kan välja att ta ut de avsatta medlen på sitt konto som kompensationsledighet, som en extra pensionspremie eller som en konstant ersättning.

För de avtalsområden där parterna har enats om någon form av arbetstidsförkortning motsvarar avsättningarna till detta ändamål i regel 0,5 procent av lönekostnaden per år, totalt 1,5 procent under avtalsperioden (36-38 månader). De flesta överenskommelser har öppnat för de lokala parterna att träffa avtal om arbetstidsförkortning samt om flexibilitet i arbetstidens förläggning både för företaget och för den anställda. Arbetsmarknadens parter har i de flesta överenskommelser angett att de även fortsättningsvis ska ta eget ansvar för utvecklingen på arbetstidsområdet.

Landstingförbundet, Kommunförbundet och regeringen åtog sig år 1999 att verka för att deltidsarbetslösheten skulle halveras på ett års sikt mel-

lan november 1999 och november 2000. Målet uppfylldes inte men ansträngningarna har fortsatt och deltidsarbetslösheten har minskat kraftigt, från 29 500 personer vid mätningens början till 18 800 i december 2001 inom kommunala sektorn och landstingssektorn. Deltidsarbetslösheten har därmed minskat med 36 procent. Av de deltidsarbetslösa är drygt 80 procent kvinnor. Minskningen i deltidsarbetslösheten är jämnt fördelad mellan könen.

Diagram 8. Deltidsarbetslösa i antal, 1992 till 2001, totalt samt för kvinnor och män. Kvartalsdata

Källa: AMS och AKU, SCB

Under senare år har ohälsan ökat i Sverige, vilket bl. a. tagit sig uttryck i ökad sjukskrivning och förtidspensionering. Under år 2000 ökade antalet nybeviljade förtidspensioneringar och sjukbidrag med totalt 25 procent och därmed närmar sig nivån den som rådde under stor del av 1980-talet (RFV). Det innebär välfärdförluster såväl för enskilda människor som för samhället. Regeringen ser mycket allvarligt på utvecklingen och presenterade i budgetpropositionen för år 2002 ett åtgärdsprogram i elva punkter för ökad hälsa i arbetslivet. Programmet kommer att följas upp löpande.

Riktlinje 15 – Stödja anpassningsförmågan inom företagen som en del av det livslånga lärandet.

Arbetsmarknadens parter har spelat och förväntas även fortsättningsvis att spela en viktig roll i arbetslivets utveckling, både vad gäller kompetensutveckling och vad gäller arbetsmiljö. De kollektivavtal om kompetensutveckling som arbetsmarknadens parter har slutit har i allmänhet en generell karaktär och ger stort utrymme för lokal samverkan i kompetensutvecklingsfrågor. När det gäller finansieringen av kompetensutveckling, har olika konstruktioner prövats i olika avtal beroende på branschens behov och förutsättningar. I vissa fall står arbetsgivaren ensam för kostnaderna, i en del fall delar arbetstagaren och arbetsgivaren på kostnaderna och i en del fall fonderas medel för kompetensutveckling i särskilda kompetenskonton. Genom den europeiska socialfonden mål 3 sat-

sas medel på bl.a. kompetensutveckling i arbetslivet och utbildning som en väg ut ur arbetslöshet. Socialfonden och staten står då för mellan 20 till 40 procent av kostnaderna för kompetensutveckling.

Skr. 2001/02:187

Fördelningen av moderna arbetsorganisationer och kompetensutveckling i arbetslivet är emellertid ojämnt fördelade mellan sektorer och individer. Förekomsten är hög inom kunskapsintensiva verksamheter och låg inom arbetskraftsintensiva verksamheter.¹²

3.6 Pelare IV – Att stärka jämställdhetspolitiken

Regeringens bedömning: Det övergripande målet för regeringens jämställdhetspolitik är att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter på livets alla områden. Arbetet för ett jämställt samhälle skall genomsyra alla delar av regeringens politik och alla nivåer av samhället. Sverige har ett högt arbetskraftsdeltagande och sysselsättning bland kvinnor. Med en sysselsättningsgrad på i genomsnitt 71 procent år 2001 uppnår Sverige EU:s mål om en sysselsättningsgrad på 60 procents för kvinnor år 2010. Det är resultatet av en långsiktig politik med viktiga reformer som särbeskattning, utbyggd barnomsorg och föräldraledighet samt insatser för att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden. Koncentrationen av kvinnor respektive män i olika sektorer på arbetsmarknaden är relativt stor i Sverige även om den har minskat något under senare år. Skillnad i genomsnittslön mellan kvinnor och män har snarast ökat under 1980- och 1990-talet. Kvinnor är även i högre grad än män visstids- och deltidsanställda. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder inom ett flertal politikområden för att förbättra jämställdheten på arbetsmarknaden. Sveriges sysselsättningspolitik ligger väl i linje med EU:s riktlinjer på detta område.

3.6.1 Europeiska sysselsättningsstrategins riktlinjer och mål

För att uppnå målen vad gäller lika möjligheter och höjd sysselsättningsnivå för kvinnor enligt beslut vid Europeiska rådets möte i Lissabon bör medlemsländernas jämställdhetspolitik stärkas och alla relevanta faktorer som påverkar kvinnors beslut att ta ett arbete beaktas. Betydande svårigheter kvarstår vad gäller kvinnors inträde på arbetsmarknaden, kvinnors karriärutveckling och förvärvsinkomster samt kvinnor och mäns möjligheter att kombinera familj och arbete.

Riktlinje 16 – Integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla fyra pelare vid genomförandet av riktlinjerna samt utvärdera och mäta resultaten av jämställdhetsarbetet.

I riktlinje 16 anges att medlemsstaterna skall integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla fyra pelarna vid genomförandet av riktlinjerna genom att utveckla och förstärka samrådsförfarandet med jämställdhetsorgan. Vi-

¹² Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi, delprojekt 3 – *Främja livslångt lärande och moderna arbetsorganisationer*, ITPS, mars 2002

dare ska medlemsstaterna göra konsekvensanalyser ur ett jämställdhetsperspektiv och utarbeta indikatorer för att mäta resultaten av jämställdhetsarbetet inom varje riktlinje. För att göra detta möjligt måste adekvata system och förfaranden för att samla in uppgifter finnas och konsuppleerad statistik göras tillgänglig.

Riktlinje 17 – För att minska klyftan mellan könen skall medlemsländerna aktivt främja sysselsättningsgraden hos kvinnor, se till att kvinnor och män är jämt representerade inom alla sektorer och yrken, arbeta för lika lön för lika arbete samt överväga nya åtgärder för att främja kvinnors ställning.

Medlemsstaterna och arbetsmarknadens parter bör vara uppmärksamma på att kvinnor och män är ojämnt representerade inom vissa sektorer och yrken samt på att förbättra kvinnors karriärmöjligheter. I riktlinje 17 anges att medlemsländerna skall stärka sina insatser för att minska skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män samt överväga fastställa nationella mål i linje med målen från toppmötet i Lissabon. Medlemsländerna skall vidta åtgärder för att se till att kvinnor och män är jämnt representerade inom alla sektorer och yrken, samt anta en strategi för att uppnå lika lön för kvinnor och män och överväga att fastställa mål även för detta. Denna strategi kan t.ex. vara att förbättra statistik- och övervakningssystemen och öka medvetenheten vad gäller löneskillnader mellan könen. Medlemsstaterna skall även överväga införa nya åtgärder för att främja kvinnors ställning.

Riktlinje 18 – Att kombinera arbete och familj

Riktlinje 18 uppger att medlemsländerna skall utarbeta, genomföra och främja en familjevänlig politik med god omsorg till rimligt pris för barn och andra närstående samt föräldraledighet och andra möjligheter till tjänstledighet. Medlemsstaterna skall även överväga att fastställa nationella mål för hur barn- och äldreomsorg skall kunna byggas ut, och särskilt uppmärksamma kvinnor och män som önskar återgå till yrkeslivet och i detta fall undanröja hindren för återinträde.

3.6.2 Rådet och kommissionens bedömning av Sveriges genomförande av pelare IV

Sverige får i alla rapporter gott omdöme för att ha en hög sysselsättningsgrad bland kvinnor. I rapporten för år 1998 påpekas att arbetsmarknaden är segregerad även i länder som Sverige och Finland där sysselsättningsnivåerna för kvinnor och män är nästintill lika höga. I rapporten för år 1999 påpekar rådet och kommissionen att endast Sverige tillsammans med Danmark kan mäta sig med USA vad gäller sysselsättningsgrad för kvinnor. I rapporten för år 2000 framhålls Sverige som ett av de fem länder som redan klarar det gemensamma sysselsättningsmålet för kvinnor. I både rapporten för år 2000 och för år 2001 framhålls Sverige för den låga skillnaden mellan kvinnor och män vad gäller både sysselsättning och arbetslöshet.

Riktlinje 16 – Integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla fyra pelare vid genomförandet av riktlinjerna samt utvärdera och mäta resultaten av jämställdhetsarbetet.

I rapporten för år 1999 redovisas att de flesta medlemsländer fortfarande har långt kvar till en arbetsmarknad med lika villkor för kvinnor och män. Både i rapporten för år 1999 och för år 2001 framhålls Sverige dock som ett av de länder som tar frågorna om jämställdhet på största allvar, och lyfts fram för att ha integrerat frågan om jämställdhet i alla fyra pelarna och tagit viktiga initiativ på jämställdhetsområdet.

Riktlinje 17 – För att minska klyftan mellan könen skall medlemsländerna aktivt främja sysselsättningsgraden hos kvinnor, se till att kvinnor och män är jämt representerade inom alla sektorer och yrken, arbeta för lika lön för lika arbete samt överväga nya åtgärder för att främja kvinnors ställning.

Rådet och kommissionen skriver i rapporten för år 1999 att Sverige trots den höga sysselsättningsgraden för kvinnor är ett av de länder med betydande könssegregering för yrken och sektorer. Det framhålls dock att Sverige tar frågan om könssegregering på allvar samt vidtar åtgärder för att minska denna. Sveriges försök att påverka fördelningen vid de ungas val av utbildning omnämns och Sveriges jämställdhetsmål vid tillsättning av nya professurer lyfts också fram. Trots Sveriges insatser på området kvarstår utmaningen att komma tillrätta med könssegregeringen på arbetsmarknaden, både sektors- och yrkesvis, i enlighet med rapporten för år 2001.

Sveriges arbete med en jämställdhetslagstiftning, inklusive de åtgärder som vidtagits för att komma tillrätta med osakliga löneskillnader, har framhållits flera av de gemensamma rapporterna. I rapporten för år 2001 får Sverige ett erkännande för arbetet med att minska könsmissiga löneskillnader på grund av kön, och arbetet med lagstiftningen som ger arbetsgivare skyldigheten att årligen analysera lönerna i syfte att upptäcka eventuella osakliga löneskillnader pga. kön framhålls särskilt.

Riktlinje 18 – Att kombinera arbete och familj.

Sverige omnämns i flera rapporter för sina satsningar på att göra det möjligt att förena arbete och familj. I rapporten för år 1998 framhålls den utvecklingsplan för barnomsorg som har fastställts i Sverige, och lyfter fram en väl utbyggd barnomsorg och föräldraledighet. I rapporten för år 1999 redovisas att medlemsländerna driver frågan om en familjevänlig sysselsättningspolitik på mycket varierande sätt och Sverige får i sammanhanget gott omdöme, bl.a. för att vara det enda land som har en särskild pappamånad. I rapporten för år 2000 framhålls att den svenska jämställdhetspolitiken är väl utvecklad och ger Sverige erkännande för de initiativ för att förena arbete och familjeliv som regeringen vidtagits.

3.6.3 Regeringens bedömning av pelare IV

Riktlinje 16 – Integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla fyra pelare vid genomförandet av riktlinjerna samt utvärdera och mäta resultaten av jämställdhetsarbetet.

Det övergripande målet för regeringens jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Sedan mitten av 1990-talet har regeringen för-

ändrat arbetsformerna för jämställdhetsarbetet. I dag har alla ministrar ett ansvar för jämställdhet inom sina respektive politikområden och jämställdhetsministern ansvarar för samordningen av jämställdhetsfrågorna. Arbetet för ett jämställt samhälle skall genomsyra alla delar av regeringens politik och alla nivåer av samhället. För närvarande övervägs hur ett jämställdhetsperspektiv mera strukturerat ska integreras inom ramen för den statliga budgetprocessen, med avsikten att jämställdhetspolitiken tydligare ska komma till uttryck i målsättningar inom andra politikområden. Syftet är även att skapa ett bättre underlag för att bedöma vilka resultat som erhållits och i vilken mån de jämställdhetspolitiska målen uppnås. Vidare inrättades mellan åren 1999 och 2001 ett särskilt råd för jämställdhet inom IT- och transportområdet, kallat Jämit.

Riktlinje 17 – För att minska klyftan mellan könen skall medlemsländerna aktivt främja sysselsättningsgraden hos kvinnor, se till att kvinnor och män är jämt representerade inom alla sektorer och yrken, arbeta för lika lön för lika arbete samt överväga nya åtgärder för att främja kvinnors ställning.

Sverige är ett av de länder som har den högsta sysselsättningsgraden bland kvinnor. Det är resultatet av en långsiktig jämställdhetspolitik med viktiga reformer som särbeskattning, utbyggd barnomsorg och äldreomsorg, föräldraledighet samt särskilda insatser för att bryta könssegregeringen. Sysselsättningsgraden bland kvinnor i Sverige uppgick till 73,5 procent år 2001, en ökning med ca 4,5 procentenheter sedan år 1997. Det kan jämföras med en sysselsättningsgrad för kvinnor i hela unionen på i genomsnitt 54 procent år 2000. Motsvarande siffra för män uppgår till 77 procent i Sverige och 72 procent för hela unionen (se tabell 3). Sysselsättningsgraden för kvinnor i Sverige överstiger också med god marginal EU:s mål om 60 procents sysselsättningsgrad bland kvinnor år 2010. Arbetslösheten bland kvinnor uppgick till 3,6 procent av arbetskraften år 2001, vilket är 0,7 procentenheter lägre än för män, och kvinnor studerar i genomsnitt mer än män inom ramen för kommunal vuxenutbildning och högre utbildning (se bilaga 1).

Tabell 3. Skillnad mellan kvinnor och mäns sysselsättningsgrad respektive arbetslöshet i absoluta tal (procentenheter).

År	Sverige		EU15	
	1997	2000	1997	2000
Skillnad i sysselsättning mellan kvinnor och män	-3,4	-3,8	-19,7	-18,5
Skillnad i arbetslöshet mellan kvinnor och män	-0,7	-0,2	3,0	2,7

LFS, Eurostat

Det finns även andra skillnader mellan kvinnor och män på den svenska arbetsmarknaden. Kvinnor har i större utsträckning tidsbegränsade anställningar och arbetar oftare deltid än män. År 2001 arbetade 34,1 procent av alla sysselsatta kvinnor deltid mot 9,4 procent av alla män. Emellertid har kvinnors genomsnittliga arbetstid ökat kontinuerligt och andelen deltidsarbetande kvinnor minskat med ca 4 procentenheter från 38 procent år 1997. Utvecklingen av tidsbegränsade anställningar har

däremot inte följt denna trend utan har hållit sig kring 17 procent under hela perioden 1997 till 2001 (AKU, SCB). Skr. 2001/02:187

Av de deltidsarbetslösa är ca 80 procent kvinnor (kvarstående sökande vid arbetsförmedlingen, AMV). I syfte att minska deltidsarbetslösheten och öka sysselsättningen bland deltidsarbetande har Arbetsmarknadsstyrelsen från och med maj 2001 infört en rutin som innebär att alla deltidsarbetslösa inom vård och omsorg ska visa intyg från arbetsgivaren om att önskad arbetstid inte kan erbjudas. Om arbetsförmedlingen bedömer att möjligheterna att få önskad arbetstid är begränsad inom det nuvarande yrkesområdet kan anställning inom ett annat yrkesområde erbjudas. Dessutom har AMS inlett överläggningar med parterna inom handel/hotell- och restaurangbranschen för att minska deltidsarbetslösheten i dessa sektorer.

Landstingförbundet, Kommunförbundet och regeringen åtog sig år 1999 att verka för att deltidsarbetslösheten skulle halveras inom kommun- och landstingssektorn på ett års sikt mellan november 1999 och november 2000. Målet uppfylldes inte men deltidsarbetslösheten har minskat kraftigt, från 29 500 personer vid mätningens början till 18 800 i december 2001. Nedgången i deltidsarbetslösheten var jämnt fördelad mellan könen.

Sverige har fått *rådets rekommendation* att ”fortsätta initiativen för att ta itu med den nuvarande obalansen mellan kvinnor och män både inom yrken och sektorer, som en del av de jämställdhetsreformer som inleddes år 1999”. Könsuppdelningen hänger nära samman med utbyggnaden av den offentliga sektorn under 1960- och 1970-talen. Utbyggnaden skapade en kraftig ökning av efterfrågan på arbetskraft inom sektorer som undervisning, vård, omsorg och offentlig administration, som tillgodosågs genom att en stor del av den kvinnliga befolkningen mobiliserades och tog steget ut på arbetsmarknaden. De huvudsakliga resultaten blev, förutom ett väl utbyggt välfärdssamhälle, en mycket hög sysselsättningsgrad och ett relativt sett stort ekonomiskt oberoende för kvinnor. Könsuppdelningen på arbetsmarknaden har emellertid minskat under 1990-talet. Den främsta orsaken till detta är att andelen kvinnor sysselsatta inom hälso- och sjukvårdssektorn och andelen män sysselsatta i bygg- och anläggningsarbete minskat samtidigt som andelen män och kvinnor ökat i vissa andra branscher (t.ex. fastighetsförvaltning och personaluthyrning). Den positiva utvecklingen kan främst ses som ett resultat av förändringar i sysselsättningens struktur och inte som en effekt av aktiva politiska åtgärder. Även om den sektoriella könsuppdelningen minskat kvarstår en stark horisontell könsuppdelning.¹³

Arbetet med att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden måste bedrivas långsiktigt med insatser på många områden. Det är angeläget att motverka diskriminering och bryta traditionellt könsbundna mönster i tidiga åldrar. Arbetsmarknadsutbildning och utbildningsrelaterade sats-

¹³ Se Sveriges nationella utvärdering av EU:s sysselsättningsstrategi, delprojekt 5 – *Främja jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden*, IFAU, mars 2002

ningar är viktiga instrument i detta arbete men också lagstiftning som skärpningen av jämställdhetslagen. AMS har, mot bakgrund av den strategi för att bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden som myndigheten utarbetade under förra året, ett särskilt uppdrag att redovisa sitt arbete på området och dess resultat. AMS har vidare även för år 2002 tilldelats särskilda medel för s.k. "BRYT-projekt", som syftar till att bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden. Under år 2001 inleddes ett utvecklingsarbete för att uppnå mer långsiktiga och kvarstående effekter av denna projektverksamhet med krav på förstudier och riskanalyser för att höja kvaliteten.

En viktig del i uppdraget för den parlamentariska kommitté, som för närvarande utreder utformningen av den framtida gymnasieskolan, är att den nya strukturen i högre grad ska bidra till att minska den sociala och könsmässiga snedrekryteringen. Kunskapslyftets mål är att bryta könsbundna utbildningsval, vilket bland annat sker genom studie- och yrkesvägledning, är exempel på insatser för att bryta segregeringen på arbetsmarknaden. Det var också ett av målen bakom det nationella IT-programmet SwIT. Av dem som omfattades av utbildningen var 34 procent kvinnor vilket kan jämföras med att ca 20 procent av de som arbetar i IT-sektorn är kvinnor.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att få en jämnare rekrytering av kvinnliga och manliga studenter till grundutbildningarna vid universitet och högskolor. Regeringen kan konstatera att under 1990-talet har antalet kvinnliga sökande till naturvetenskapliga och tekniska utbildningar inom högre utbildning ökat. En undersökning från Högskoleverket visar att andelen kvinnor har ökat på IT-utbildningar och idag är tre av tio studerande på dessa utbildningar kvinnor. Emellertid visar analyser från Högskoleverket att andelen kvinnor ökar på de mansdominerade utbildningarna, medan ökningen av män inom kvinnodominerade utbildningar är marginell. Varje högskola ska vidare fastställa mål för år 2002 för andelen kvinnor bland nyrekryterade lärare inom samtliga lärarkategorier. För vissa lärosäten har regeringen även satt upp mål om andelen kvinnliga professorer.

Skärpningen av Jämställdhetslagen, som trädde i kraft den 1 januari 2001, innebär att lagen samordnas med övrig lagstiftning mot diskriminering i arbetslivet och att omvänd bevisbörda införs så att arbetsgivaren ska bevisa att könsdiskriminering inte förekommit. Diskrimineringsförbudet gäller nu hela anställningsprocessen.

Förutom att regeringen arbetar hårt för att integrera jämställdhetsperspektivet inom alla politikområden och på alla nivåer i samhället, arbetar man även för att öka andelen kvinnor i ledande ställning, för att män skall ta aktiv del i jämställdhetsarbetet och mot kvinnovåld, samt minska osakliga löneskillnader p.g.a. kön. Skillnaden i genomsnittslön mellan kvinnor och män har snarast ökat under 1980- och 1990-talet. Regeringen ser som ett viktigt mål att bryta den könsrelaterade lönediskrimineringen. Orsakerna till löneskillnader är många. Det handlar om värderingar av olika arbeten, effekter av män och kvinnors yrkesval och den

segregerade arbetsmarknaden men även direkt lönediskriminering. År 2000 var kvinnors lön i genomsnitt 82 procent av männens lön (lönestatistik, SCB). Om kvinnor och män hade fördelat sig lika när det gäller ålder, utbildningsnivå, sektor, arbetstid och yrkesgrupp hade kvinnor haft 92 procent av männens lön samma år. Jämställdhetslagen innehåller ett krav på lönekartläggning som innebär att alla arbetsgivare varje år måste granska och analysera lönerna och andra anställningsvillkor för jämförbara grupper av kvinnor och män. Syftet är att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga löneskillnader. Medlingsinstitutet har fått i uppgift att årligen analysera löneutvecklingen ur ett jämställdhetsperspektiv.

Riktlinje 18 – Att kombinera arbete och familj.

Genomförandet av taket för den inkomstbaserade barnomsorgstaxan, medför minskade marginaleffekter och ökar incitamenten att gå från arbetslöshet till arbete eller att öka arbetstiden (Se avsnitt 3.3.3, riktlinje 2). ”Maxtaxan” i barnomsorgen kan förväntas leda till sänkta marginaleffekter för i synnerhet ensamstående föräldrar. Framförallt kan det förväntas att småbarnsföräldrar med låga inkomster kommer att öka sitt arbetsutbud då marginaleffekterna för denna grupp är stora.

Föräldraförsäkringen är ett viktigt instrument i regeringens familjepolitik och ger en tydlig politisk viljeyttring när det gäller jämställdhet. År 1995 införde regeringen 30 dagar i föräldraförsäkringen, reserverade för mamman respektive pappan, den s.k. ”pappamånaden”. I januari 2002 förlängdes denna period till 60 dagar. Fortfarande tar män ut föräldraledigt i betydligt mindre utsträckning än kvinnor men införandet av ”pappamånader” har medfört att betydligt fler män tar ut föräldraledighet, vilket är viktigt både från jämställdhetssynpunkt och ur ett sysselsättningspolitiskt perspektiv. Under år 1997 togs 9,9 procent av föräldraledigheten ut av pappor. År 2001 var andelen 13,8 procent (se tabell 4).

Tabell 4. Män respektive kvinnors andel av totala antalet uttagna dagar med föräldraförsäkring i procent år 1995 till 2001.

År	Män	Kvinnor
1995	9,6	90,4
1996	10,6	89,4
1997	9,9	90,1
1998	10,4	89,6
1999	11,6	88,4
2000	12,4	87,6
2001	13,8	86,2

Källa: RFV

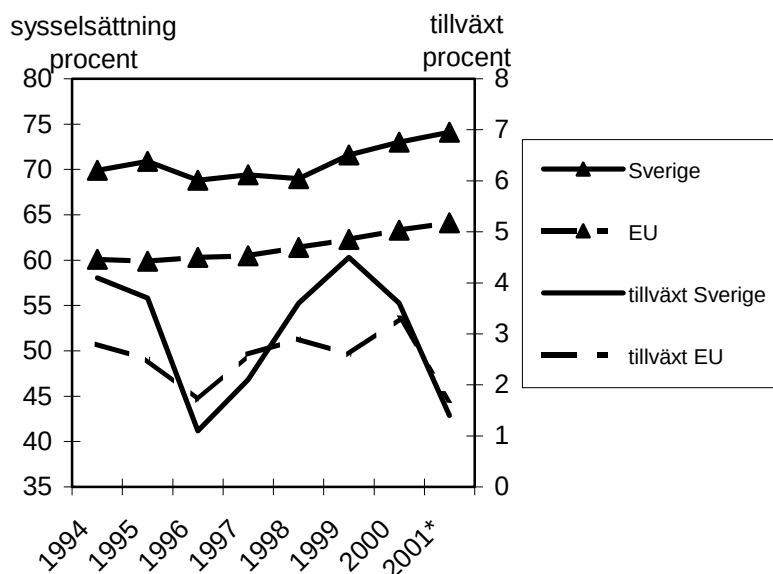
4 Sysselsättningsstrategin i EU:s medlemsländer

Skr. 2001/02:187

4.1 Full sysselsättning – EU:s övergripande mål för sysselsättningspolitiken¹⁴

Sedan EU:s sysselsättningsstrategi initierades har sysselsättningen stigit och arbetslösheten har minskat inom unionen. Särskilt vad gäller kvinnors sysselsättningsgrad har framsteg gjorts och de länder med låg sysselsättningsgrad bland kvinnor har gjort avsevärda framsteg. Bilden är emellertid inte lika ljus beträffande äldres (över 55 år) situation på arbetsmarknaden. Några länder, däribland Sverige, har högt arbetskraftsdeltagande bland äldre men länder med lågt deltagande har inte visat några större framsteg. Rådet och kommissionen pekar på likartade strukturella svagheter på arbetsmarknaden, som hög långtidsarbetslöshet, hög ungdomsarbetslöshet och skillnader mellan kvinnor och män, i såväl den gemensamma rapporten för år 1998 som för år 2001.

Diagram 9. Tillväxt och sysselsättning i EU och Sverige, 1994-2001

Källa: *Employment in Europe 2001*

*Sysselsättning: snitt av kvartal 1-3, tillväxt: Kommissionens prognos

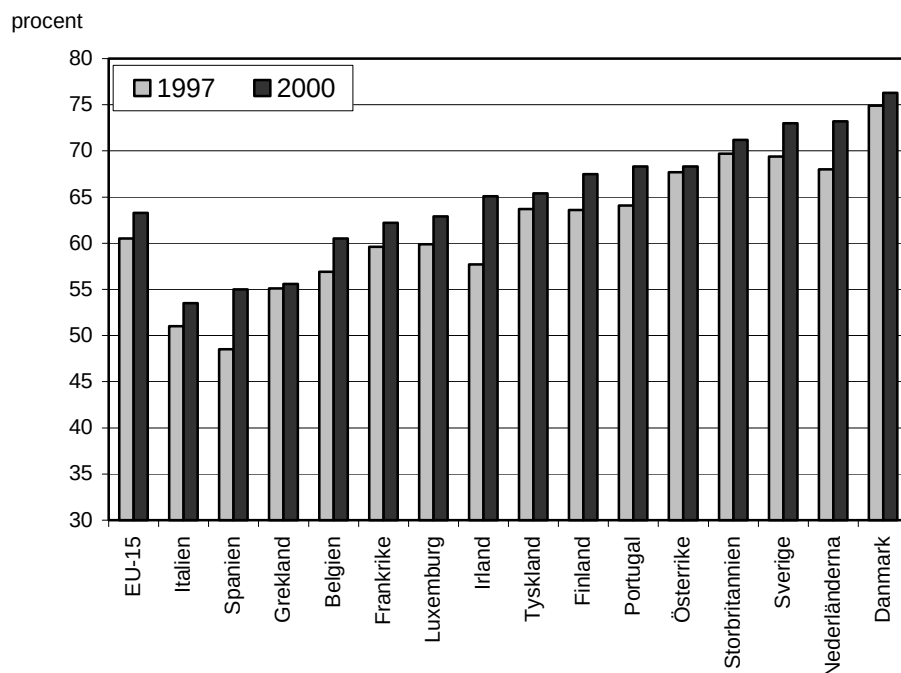
Tillväxten uppgick till 3,3 procent i genomsnitt för unionen år 2000, och väntas stanna på 2,8 procent år 2001. Tillväxttakten varierade betydligt mellan länderna och med en uppgång på 10,7 procent på Irland och 2,9 procent i Danmark och Italien. Samma år (2000) uppnåddes den största sysselsättningsökningen på tio år med 3 miljoner nya arbetstillfällen, vilket motsvarar en uppgång på 1,8 procent. Sysselsättningsgraden steg till 63,3 procent, vilket är knappt 7 procentenheter under det gemensamma målet på 70 procent för år 2010. För att uppnå målet krävs en genom-

¹⁴ Syftet med detta avsnitt är att ge en något bredare bild av sysselsättningsstrategin och dess resultat genom en jämförelse av utvecklingen av sysselsättningspolitiken i EU15. Fokus ligger på en analys av inriktningen av politiken och hur denna har förändrats.

snittlig ökning av sysselsättningen på ca 1,1 procent fram till år 2010. Det kan sättas i relation till den uppgång på närmare en procent per år som ägt rum mellan år 1997 och 2000 samt ökningen mellan år 1999 och 2000 på 1,8 procent.

Skr. 2001/02:187

Diagram 10. Sysselsättningsgraden i EU:s medlemsländer, 1997 och 2000

Källa: *Employment in Europe 2001*

De länder som uppvisat de bästa resultaten med en sysselsättningsgrad över EU:s gemensamma mål på 70 procent är Danmark, Sverige, Nederländerna och Storbritannien. Den lägsta sysselsättningsgraden har Spanien, Grekland och Italien på ca 55 procent.

Under strategins inledande år har sysselsättningen, relativt sett, ökat snabbare bland kvinnor än bland män, en ökning med 3,3 procentenheter för kvinnor till 54 procent respektive med ca 2 procentenheter för män till 72,5 procent. Således kvarstår betydande skillnader i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män i de flesta länder. Den högsta skillnaden i sysselsättningsgrad på ca 30 procent uppvisar Grekland, Spanien och Italien. Den lägsta skillnaden återfinns i Sverige, Finland och Danmark på under 10 procent.

Tabell 5. Sysselsättningsgrad och arbetslöshet i procent av arbetskraften i EU15 år 1997 och 2000 fördelat på kvinnor och män. Skr. 2001/02:187

	Sysselsättningsgrad				Arbetslöshet i procent*			
	Kvinnor		Män		Kvinnor		Män	
år	1997	2000	1997	2000	1997	2000	1997	2000
At	58,4	59,4	76,8	77,0	5,4	4,4	3,7	3,2
Be	46,5	51,5	67,1	69,5	12,1	8,8	7,4	5,7
De	55,3	57,9	71,9	72,8	10,7	8,3	9,2	7,6
Dk	69,1	71,6	80,5	80,8	6,8	5,3	4,6	4,2
Es	33,6	40,3	63,4	69,9	28,3	20,6	16,0	9,8
Fi	60,4	64,4	66,7	70,6	13,0	10,6	12,3	9,0
Fr	52,4	55,3	67,0	69,3	14,4	11,5	10,6	7,8
Gr	39,3	40,9	72,1	71,1	15,2	16,7	6,4	7,3
Ie	45,9	54,0	69,1	76,1	9,9	4,2	9,9	4,3
It	36,4	39,6	65,8	67,5	16,3	14,4	9,0	8,0
Lu	45,3	50,3	74,3	75,1	4,0	3,3	2,0	1,9
Nl	57,4	63,7	78,3	82,4	7,0	3,7	3,9	2,3
Pt	56,1	60,3	72,6	76,6	7,7	5,1	6,1	3,3
Se	67,7	71,0	71,1	74,8	9,5	5,8	10,2	6,0
Uk	63,4	64,6	76,9	77,8	6,0	4,9	7,9	6,0
Eu15	50,7	54,0	50,2	72,5	12,3	9,7	9,3	7,0

Källa: LFS Eurostat.

*Harmoniserade tidsserier för arbetslöshet

Kvarstående problem på den europeiska arbetsmarknaden är den låga sysselsättningen bland äldre över 55 år. Inga större förändringar har kunnat noteras i detta avseende. Sysselsättningsintensiteten år 2000 uppgick till 37,7 procent för åldersgruppen 55-64 år, en ökning på endast strax över en procent sedan år 1997. Fler heltidsarbeten skapades år 2000 jämfört med tidigare år. Nästan 70 procent av sysselsättningsökningen netto bestod av heltidsarbeten jämfört med 54 procent år 1997. Sysselsättningsintensiteten för åldersgruppen 15-24 år uppgick till 40,3 procent, vilket återspeglar en ökad andel ungdomar inom fortbildning eller högre utbildning.

I riktlinjerna för 2001 uppmanas medlemsländerna att sätta nationella mål för sysselsättning som ett komplement till målet på EU-nivå. Sju länder har hörsammat denna uppmaning, däribland Sverige, och har satt egna mål för sysselsättningsutvecklingen.

4.2 Pelare I - Att förbättra anställbarheten

Aktiv arbetsmarknadspolitik och motverka långtids- och ungdomsarbetslöshet.

Rådet och kommissionen konstaterar redan i den gemensamma rapporten från år 1998 att utgångsläget vad gäller aktiv arbetsmarknadspolitik varierade mellan länderna. En aktiv arbetsmarknadspolitik har varit i bruk sedan länge i Danmark, Sverige och Finland. Övriga medlemsstater påbörjade reformer i riktning mot en mer aktiv arbetsmarknadspolitik under andra hälften av 1990-talet. Arbetet med den aktiva arbetsmarknadspolitiken har utvecklats och under 2001 gjordes ansträngningar för att tidigarelägga tidpunkten för åtgärd och för att utforma mer individanpassade tjänster. Moderniseringen av arbetsförmedlingarna fortskrider i rätt rikt-

ning mot mer konkurrens och med ökade resurser. Medlemsstaterna fäst större vikt vid behovet av en mer effektiv jobb-matchning. Åtgärder för att komma tillrätta med ungdomsarbetslöshet prioriterades av flera medlemsstater, liksom fokus på striktare regler för bidrag och jobbsökande. I några länder går genomförandet av en aktivare arbetsmarknadspolitik hand i hand med andra reformer av arbetsmarknaden som t ex i Nederländerna och Finland.

Enligt den gemensamma rapporten för år 2001 uppnådde 11 länder de två preventiva målen om åtgärd innan 6 månaders arbetslöshet för ungdomar respektive 12 månader för övriga. Vidare uppnådde 14 medlemsstater en aktiveringsgrad över målet på 20 procent år 2001 mot 6 länder år 1997. Genomsnittet för de tre bästa medlemsstaterna låg på 44 procent (Sverige, Nederländerna och Irland). En annan indikator för utvecklingen av arbetsmarknadspolitiken är kostnaderna för aktiva respektive passiva åtgärder. Utgifterna för de aktiva arbetsmarknadsåtgärderna har ökat såväl som andel av BNP som andel av totala utgifterna för arbetsmarknadspolitiken.

Insatserna i flera av medlemsstaterna har varit inriktade på förebyggande åtgärder genom att förbättra arbetes kvalitet och effektivitet. Många åtgärdsinriktningar har bestått i att tidigare bryta arbetslösheten genom att tidigarelägga åtgärder, (t.ex. Irland och UK) och i att utforma mer individanpassade tjänster (t.ex. Tyskland, Spanien och Belgien). Andra viktiga inslag i medlemsländernas politik är att intensifierade åtgärder under den första tiden av arbetslöshet, ge utökat stöd för jobbsökande samt öka de arbetslösas anställbarhet, särskilt via utbildningsåtgärder som är mer anpassade till arbetsmarknadens behov. I rapporten för år 2001 anges att sex länder (Österrike, Sverige, UK, Luxemburg, Finland och Portugal) uppfyllde mer eller mindre det gemensamma målet att minska andelen arbetslösa ungdomar och vuxna som hamnar i långtidsarbetslöshet.

Incitament i skatte- och bidragssystemen.

Beskattningen av arbete minskade inom EU med 0.8 procentenheter till 40,6 procent under perioden 1996-2000 och flera medlemsstater har under perioden vidtagit reformer av skatte- och bidragssystemen. Framstegen för att förbättra incitamenten att arbeta i bidragssystemen har dock varit färre enligt rådet och kommissionen.

I rådets och kommissionens gemensamma rapport för år 2001 rapporteras att reformerna i hög grad är relaterade till att göra skattesystemet mer sysselsättningsvänligt men att framstegen när det gäller förändringar i bidragssystemen är otillräckliga. Skattesänkningarna har varit större för lågavlönat arbete. Sådana sänkningar kan noteras i nästan alla medlemsstater. De senaste årens skattereformer varierar i räckvidd och omfattning. I rapporten anges att flertalet strävar efter att minska det totala skattetrycket främst genom att sänka den direkta skatten på arbete och företagets vinster eller skatter på kapital i syfte att öka företagets konkurrenskraft samt stimulera tillväxt och sysselsättning. Det totala skattetrycket ökade från 42.4 procent till 43.3 procent av BNP under perioden 1996-1999 med en tendens att stabiliseras under år 2000 (43,1 procent).

Fyra medlemsstater har fastställt nationella mål för att sänka det totala skattetrycket (Österrike, Finland, Tyskland och Nederländerna). Allt fler medlemsstater strävar efter att minska beskattningen av arbete.

I Danmark, Nederländerna och UK har åtgärder genomförts för att förbättra incitamenten, förstärka kontrollsystemen och skärpa villkoren för rätten till bidrag. Vissa åtgärder har inriktats på att förstärka samspelet mellan skatte- och bidragssystemen framför allt genom att bekämpa problem med arbetslöshet och fattigdomsfällor och på att främja strukturella reformer genom att bekämpa bestående strukturell arbetslöshet.

Aktivt åldrande.

Äldres arbetskraftsdeltagande är fortsatt lågt i EU och sysselsättningsintensiteten för 55-64 år stannade på 37,7 procent år 2000. Uppgången gällande sysselsättningsgraden bland äldre har varit mycket blygsam sedan strategin initierades, en ökning på 1,4 procentenheter jämfört med 1997. Den ökning som har skett har i huvudsak gällt kvinnor men fortfarande är skillnaden mellan kvinnor och män stor (se tabell 6).

Tabell 6. Sysselsättningsgrad för personer mellan 55-65 år fördelat på kvinnor och män. EU15 år 1997 och 2000.

	Kvinnor		Män		Totalt	
År	1997	2000	1997	2000	1997	2000
At	17,2	17,2	40,6	41,2	28,5	28,9
Be	12,9	16,6	31,7	36,4	22,1	26,3
De	28,7	28,6	47,5	46,1	38,1	37,3
Dk	40,3	46,6	62,7	64,1	51,7	55,7
Es	18,0	20,1	50,5	55,0	33,5	36,8
Fi	33,8	41,0	39,0	44,5	36,3	42,7
Fr	24,7	26,5	32,9	33,1	28,7	29,7
Gr	24,6	24,7	59,1	55,6	41,0	39,2
Ie	21,7	27,2	58,7	63,3	40,3	45,3
It	14,8	15,3	42,3	41,1	28,1	27,8
Lu	12,9	16,8	35,4	38,2	23,9	27,4
Nl	19,5	26,5	43,8	50,1	31,8	38,3
Pt	37,2	41,1	58,8	62,5	47,3	51,0
Se	60,7	62,5	64,7	67,8	62,7	65,1
Uk	38,5	41,7	58,5	60,1	48,2	50,8
Eu15	26,4	27,9	47,1	47,9	36,3	37,7

Källa. LFS, Eurostat

* Harmoniserade tidsserier för arbetslöshet

Sysselsättningsgraden bland kvinnor uppgick i genomsnitt till endast 28 procent år 2000 och för män till 48, dvs. en skillnad på 20 procentenheter.

Finland och Nederländerna är de länder som haft den kraftigaste ökningen i sysselsättningsgrad bland äldre mellan år 1997 och 2000. Mellan samma år minskade sysselsättningsgraden i Tyskland och Italien. Sverige hade högst sysselsättningsgrad bland äldre på 66,4 procent medan Belgien, Luxemburg, Italien, Österrike och Frankrike lägst på mindre än 30 procent. Idag är det bara Sverige, Danmark, Portugal och UK som når

upp till EU:s gemensamma mål om en sysselsättningsgrad bland äldre på 50 procent år 2010. Skr. 2001/02:187

Skillnaderna mellan medlemsstaterna gällande äldres arbetskraftsdeltagande och fokus på frågan är stor, enligt rådets och kommissionens bedömning i de gemensamma rapporterna. I rapporten för 2001 noteras att politikområdet fått större uppmärksamhet de senaste två åren.

Bland de åtgärder som vidtagits kan särskilt nämnas insatser för att reformera bidrags- och pensionssystem, främja fortsatt yrkesverksamhet och minska incitamenten till förtidspensionering. I allmänhet saknar dock de flesta medlemsstater omfattande politiska strategier för ett aktivt åldrande, enligt rådet och kommissionen. Endast Nederländerna och Sverige har strategiska mål. Danmark och UK lägger vikt vid åtgärder för att höja äldre personers kompetens genom utbildning och utveckling på arbetsplatsen.

Livslångt lärande.

Livslångt lärande har fått ökat fokus i de flesta medlemsstater, enligt rådets och kommissionens bedömning i de gemensamma rapporterna. Till skillnad från år 1998 har nästan alla medlemsstater nu strategier för att integrera livslångt lärande och i många länder spelar arbetsmarknadens parter en viktig roll i arbetet, enligt rådet och kommissionen. Fokus på området ökade i och med att livslångt lärande blev ett horisontellt mål för sysselsättningsstrategin.

Mer än 60 procent av alla i åldersgruppen 25-64 hade gymnasieutbildning i unionen år 2000 och skillnaderna i utbildningsnivå inom EU minskar. Deltagande i utbildning och yrkesutbildning förblir lågt. Andelen personer i åldersgruppen 25-64 år som deltog i någon form av utbildning ökade bara marginellt, och uppgick till ca 8 procent år 2000 (se tabell 7). Skillnaden är emellertid stor mellan länderna med lägst andel i Grekland på ca 1 procent och högst andel i de nordiska länderna plus Storbritannien på runt 20 procent. Äldre deltar utbildning i begränsad omfattning medan kvinnor och framför allt ungdomar deltar i högre grad.

Åtgärder för att öka utbildningsnivån och förebygga att ungdomar lämnar systemet i förtid vidtas men problemen är fortfarande stora på dessa områden. Under år 2000 lämnade 18,5 procent alla i gruppen 18-24 år utbildningssystemen och fullbordade bara sin grundskoleutbildning.

Tabell 7. Andelen personer av befolkningen som deltar i någon form av utbildning eller kompetensutveckling fördelat på kvinnor och män. EU15 år 1997 och 2000

Skr. 2001/02:187

	Kvinnor		Män		Totalt	
År	1997	2000	1997	2000	1997	2000
At	6,7	..	9,0	..	7,8	..
Be	2,6	6,0	3,4	7,6	3,0	6,8
De	4,8	4,7	6,0	5,4	5,4	5,0
Dk	21,3	23,8	16,4	17,8	18,8	20,8
Es	4,7	5,4	3,8	4,4	4,2	4,9
Fi	17,4	21,5	14,2	17,7	15,8	19,6
Fr	3,0	3,1	2,8	2,6	2,9	2,8
Gr	0,8	1,1	1,1	1,1	0,9	1,1
Ie	5,3	..	5,2	..	5,2	..
It	4,9	5,3	4,8	5,0	4,9	5,2
Lu	2,1	3,9	3,6	5,7	2,8	4,8
Nl	11,4	14,7	13,8	16,4	12,6	15,6
Pt	3,4	3,4	3,7	3,2	3,5	3,3
Se	24,5	20,7	20,6	16,6	22,5	18,6
Uk	11,5	22,7	10,6	17,9	11,0	20,3
Eu15	6,5	8,4	6,6	7,6	6,6	8,0

Källa. LFS, Eurostat

I den gemensamma rapporten år 2001 anges att två tredjedelar av medlemsstaterna fick rekommendationer gällande livslångt lärande och rådet och kommissionen menar att betydande framsteg gjorts. Hälften av medlemsstaterna hade övergripande och enhetliga strategier (Danmark, Nederländerna, Finland, Sverige, Storbritannien, Frankrike och Tyskland). Formell utbildning och yrkesutbildning täcks bäst in.

En delvis ny inriktning på politiken är också fokus på behovet att utveckla e-lärande och färdigheter för att använda ny informations- och kommunikations teknik, men skillnaderna mellan länderna är stora. De länder som är mest avancerade är Danmark, Nederländerna, Sverige, Finland och UK, enligt rådet och kommissionen. De medlemsstater där insatserna bör öka är Spanien, Grekland, Italien och Portugal. I riktlinjerna angavs som mål att alla skolor i EU:s medlemsländer skulle vara anslutna till Internet i slutet av år 2001. I kommissionens meddelande *"The Lisbon strategy – Making change happen"* till Europeiska rådets möte i Barcelona i mars 2002 anges att 89 procent av skolorna i EU har Internetanslutning.

Flaskhalsar på arbetsmarknaden.

Flaskhalsar och kompetensbrist inom vissa sektorer har blivit ett allt större problem i många medlemsstater och skillnaderna mellan EU och USA är mycket stora. Flaskhalsar på arbetsmarknaden fanns inledningsvis inte med som en egen riktlinje i sysselsättningsstrategin. Det blev det först år 2000.

Den geografiska rörligheten har inte förbättrats nämnvärt. Endast 225 000 personer flyttade mellan EU-länder i enlighet med rapporten för år 2001 och cirka 600 000 personer arbetar i ett annat land. Rörligheten mellan olika yrken är klart lägre i EU än i USA, särskilt bland högutbil-

dade. Den yrkesmässiga rörligheten har ökat i EU och cirka 10 procent av alla högkvalificerade arbetstagare bytte arbete (12 procent i UK, Danmark, Finland och Spanien och mindre än 5 procent i Italien). Skr. 2001/02:187

I de flesta medlemsstater är problemen med flaskhalsar begränsade till ett fåtal yrkeskategorier, t.ex. IT, bygg, hälso- och sjukvård och tekniska områden. Flera medlemsstater räknar med att flaskhalsarna på arbetsmarknaden kommer att förvärras på medellång sikt.

4.3 Pelare II - Främja företagsklimatet

Omfattningen av entreprenörskapsrelaterade frågor har ökat i jämförelse mellan år 1998 och år 2001. Det inbegriper bl.a. nya arbetstillfällen i servicesektorn, ökad fokus på IT-användningen samt att minska företagens administrativa börda. Fortfarande saknas dock genomgripande strategier för arbetet med regelförenkling i många länder, enligt rådet och kommissionen. Flera medlemsstater har påbörjat arbete med utbildning i entreprenörskap. Det kan dock noteras att antalet företag inom unionen varit konstant sedan år 1998.

1.5 miljoner nettoarbetstillfällen skapades inom den högteknologiska och kunskapsintensiva sektorn i EU. Sysselsättningsökningen var i enlighet med rapporten för år 2001 starkare inom tjänstesektorn och sektorn för högt kvalificerade icke-manuella yrkesgrupper. De sektorerna med den starkaste sysselsättningsökningen på EU-nivå kännetecknas av att de är högteknologiska med stora andelar IT-relaterade arbeten eller mycket kunskapsintensiva med hög utbildningsnivå hos arbetskraften. Ökningen innefattar också mindre kvalificerade arbetstagare inom dessa grupper medan sysselsättningen för mindre kvalificerade arbetstagare stagnerat inom andra sektorer.

Gällande regelförenkling rapporterar många medlemsstater om att det är vanligt att använda elektroniska systemen och information på internt i syfte att göra det enklare att uppfylla formella procedurer. Rådet och kommissionen menar dock att detta måste kompletteras med en tydlig strategi för att förenkla de olika procedurer som företagen ställs inför liksom de lagar som dessa grundar sig på. Österrike, Tyskland, Grekland, Irland, Luxemburg, Sverige, Finland, UK har gjort insatser för att se till att företag införlivar IT i sin dagliga verksamhet. Dock har få insatser gjorts för att förenkla reglerna för nyanställning.

Rådet och kommissionen menar också att medlemsstaterna visar en bristande vilja att förenkla reglerna för nyanställning vilket är ett hinder för skapandet av sysselsättning. Sänkta personalkostnader för småföretag kommer att öka egenföretagares vilja att skapa nya arbetstillfällen vilket i sin tur möjliggör snabbare växande småföretag.

Medlemsstaterna har prioriterat initiativ för utbildning i företaganda. Egenföretagandets utveckling är docka ganska statisk. Andelen sysselsatta i företag med mindre än 50 anställda har under de senaste åren legat

stadigt på cirka 27 procent. Sedan år 1998 har den genomsnittliga andelen egenföretagare i EU minskat från 15,4 till 14,8 procent. Egenföretagandet är dubbelt så högt bland män som bland kvinnor.

Skr. 2001/02:187

4.4 Pelare III - Anpassningsförmåga

Gällande anpassningsbarhet har fokus för arbetet skiftat mellan åren enligt rådet och kommissionen. År 1998 fokuserade medlemsländerna framför allt på arbetsrätt. År 2001 framhålls att frågor om arbetstid prioriterats och även att atypiska anställningsformer blivit vanligare. Flera medlemsstater har under år 2000 initierat arbete med att ta fram strategier för ökad hälsa och säkerhet i arbetet.

Rådet och kommissionen framhåller i den gemensamma rapporten år 1998 betydelsen av att förändringar görs i arbetsrätten för att på detta sätt undvika en fragmenterad arbetsmarknad. Frågan om balans mellan trygghet och flexibilitet är viktig. Nederländerna hade under året genomfört en ny lag i syfte att ge större trygghet för visstidsanställda och mer flexibilitet för arbetsgivarna. Arbetsmarknadens parter hade varit delaktiga i utformandet av denna lag. I Spanien gjordes förändringar i arbetsrätten vilka ledde till en minskning i trygghet för permanent anställda kombinerat med förbättrad trygghet för visstidsanställda. Vidareutbildning och investeringar i humankapital, liksom modernisering av arbetsorganisation och arbetstid fokuseras också inom ramen för denna pelare.

Rådet och kommissionen framhåller i den gemensamma rapporten för år 2001 att atypiska anställningsformer har blivit vanligare. Cirka 30 procent av alla avtal är atypiska enligt rapporten. Nederländerna har den största andelen av atypiska anställningsformer, följt av Sverige. Deltidsarbete är den vanligaste former förutom i Finland, Grekland, Portugal och Spanien där visstidsanställning dominerar.

Mycket fokus har, enligt rådet och kommissionen, legat på arbetstidsfrågor. Både myndigheter och parterna prioriterar denna aspekt när det gäller arbetslivsreformer. Flera medlemsstater har infört mer flexibla arbetstidssystem. Den genomsnittliga vekoarbetstiden har varit stabil mellan år 1995 och år 1999 men minskade till 36,2 timmar under år 2000. Skillnaden mellan kvinnor och män har legat stadigt på 7,7 timmar.

Hälsa och säkerhet i arbetet har fokuserats och flera medlemsstater har utvecklat nya strategier för att säkra en bättre tillämpning av befintlig lagstiftning och främja åtgärder för att minska antalet olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar.

4.5 Pelare IV - Jämställdhet

Under år 1998 fokuserades främst åtgärder för att förbättra arbetslösa kvinnors utbildning samt tillgång till barnomsorg. Under år 2001 råder fortsatt fokus på barnomsorg men i övrigt verkar politikområdet ha bred-

dots. Sysselsättningsgraden för kvinnor har ökat och allt fler länder genomför satsningar för att integrera jämställdhetspolitiken i alla politikområden. Stora skillnader mellan könen kvarstår dock 2001, både vad gäller sysselsättningsgrad, arbetslöshet och diskriminerande löneskillnader. Tillgången på barnomsorg har inte förbättrats avsevärt.

I den gemensamma rapporten för år 2001 anges att kvinnor har fått en större andel av de nya arbetstillfällena än män. Huvuddelen av dessa arbetstillfällen gick till deltidsarbeten. Skillnaden i sysselsättningsgrad har minskat i alla länder mellan 1997 och 2000 utom i Sverige, som förövrigt har den lägsta skillnaden mellan män och kvinnor. Flera länder uppvisar emellertid fortfarande stora skillnader i sysselsättning mellan könen där Grekland, Spanien och Italien ligger i topp med omkring 30 procents skillnad. Frankrike, Portugal och Nederländerna har fastställt mål för att öka sysselsättningen bland kvinnor. Även skillnaden i arbetslöshet mellan könen är störst i Spanien Grekland och Italien. Arbetslöshetsgapet mellan kvinnor och män har emellertid minskat i samtliga länder. EU:s genomsnitt låg på 2,7 procents differens år 2000.

Tabell 8. Skillnad mellan kvinnor och män i sysselsättningsgrad respektive arbetslöshet år 1997 och 2000 i absoluta tal (procentenheter)

år	Sysselsättningsgrad		Arbetslöshet i procent	
	1997	2000	1997	2000
At	-18,4	-17,6	1,7	1,2
Be	-20,6	-18,0	4,7	3,1
De	-16,6	-14,9	1,5	0,7
Dk	-11,4	-9,2	2,2	1,1
Es	-29,8	-29,6	12,3	10,8
Fi	-6,3	-6,2	0,7	1,6
Fr	-14,6	-14,0	3,8	3,7
Gr	-32,8	-30,2	8,8	9,4
Ie	-23,2	-22,1	0,0	-0,1
It	-29,4	-27,9	7,3	6,4
Lu	-29,0	-24,8	2,0	1,4
Nl	-20,9	-18,7	3,1	1,4
Pt	-16,5	-16,3	1,6	1,8
Se	-3,4	-3,8	-0,7	-0,2
Uk	-16,5	-13,2	-1,9	-1,1
Eu15	-19,7	-18,5	3,0	2,7

Källa: LFS, Eurostat

Flera medlemsstater saknar en övergripande strategi för jämställdhetsarbetet, enligt rådet och kommissionen. De nordiska länderna bekräftar sitt åtagande medan de länder som fick rekommendationer på området (Grekland, Tyskland, Italien, Spanien och Luxemburg) inte vidtagit några angörande åtgärder.

Löneskillnaderna mellan könen är stora enligt 2001 års rapport och ligger på cirka 14 procent (ECPH, Eurostat). Situationen är sämre i den privata sektorn där det är större löneskillnader mellan könen än i den offentliga. Sysselsättningen inom olika sektorer är fortfarande kraftigt snedfördelad mellan könen. Män är överrepresenterade inom jordbruk, industri och

finansiella tjänster och kvinnor i hälso- och sjukvård, utbildning och privata hushållstjänster. Sysselsättningen inom högteknologiska sektorer tenderar att vara snedfördelad mellan könen och män står för två tredjedelar av den totala sysselsättningen. Könsuppdelningen mellan olika sektorer och yrken är ganska oförändrad. Sverige, Finland och Danmark har den största uppdelningen.

Skr. 2001/02:187

Barnomsorgen är inte tillräckligt utbyggd i UK, Belgien, Frankrike, Grekland, Portugal och Irland trots att de fastställt mål för att bygga ut densamma. De länder med sämst utbyggd barnomsorg har inte fastställt några mål och bara vidtagit begränsade åtgärder (Italien, Spanien, Österrike, Tyskland och Nederländerna).

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 maj 2002

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Thalén, Winberg, Lindh, Sahlin, von Sydow, Pagrotsky, Östros, Engqvist, Rosengren, Larsson, Lejon, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson, Sommestad

Föredragande: Björn Rosengren

Regeringen beslutar skrivelse Sveriges genomförande av EU:s sysselsättningsstrategi

Bilaga Indikatorer för de övergripande målen A–F och riktlinjerna 1–18. Skr. 2001/02:187

Om inte annat anges gäller alla uppgifter nedan årsgenomsnittet för 2001 och källan är Arbetskraftsundersökningen (AKU), Statistiska centralbyrån (SCB). AKU omfattar befolkningen i arbetsför ålder (16-64 år).

Övergripande mål A						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Sysselsättningsgrad ⁱ , i procent						
– 16–64 år	72,4	77,0	68,9	73,5	70,7	75,3
– 16–24 år	40,3	47,3	38,9	48,5	39,6	47,9
– 25–54 år	82,6	86,7	78,6	82,5	80,7	84,6
– 55–64 år	64,7	69,6	60,7	64,3	62,7	67,0
Sysselsättningsgrad i heltidsekvivalenter ⁱⁱ , i procent	59,3	62,0	45,2	47,6	52,3	54,9
Arbetslöshetsgrad ⁱⁱⁱ , i procent						
– 16–64 år	8,5	4,3	7,5	3,6	8,0	4,0
– 16–24 år	16,3	9,1	14,4	6,8	15,4	8,0
– 25–54 år	7,3	3,5	6,9	3,0	7,1	3,3
– 55–64 år	8,5	4,6	6,0	3,8	7,3	4,2
Förändring av sysselsättningsgraden ^{iv} , i procent					-1,1	1,9
Förändring av real BNP ^v , i procent					2,1	1,2
Förändring av reala arbetskraftskostnader per producerad enhet ^{vi} , i procent					-1,1	2,5

Övergripande mål B		
	1997	1999
Total årsproduktion ^{vii}		
– per anställd, tkr	836	897
– per arbetstimme, kr	513	548
	1997	2001
Förändring av arbetskraftens produktivitet ^{viii} , i procent		
– per anställd	3,2	-0,6
– per arbetstimme	2,9	0,7

Övergångar mellan icke-sysselsättning och sysselsättning samt mellan sysselsättning i olika lönenivåer^{ix}, i procent						
	Status 2000					
Status 1997	Decil 1	Decil 2	Decil 3	Decil 4–10	Ej sysselsatt	Totalt
Decil 1	23,6	14,3	9,7	27,4	25,1	100,0
Decil 2	10,3	24,9	15,4	29,9	19,5	100,0
Decil 3	5,3	12,8	28,7	39,0	14,2	100,0
Decil 4–10	1,8	2,7	4,1	83,9	7,6	100,0
Ej sysselsatt	11,8	7,7	5,3	14,4	60,8	100,0
	Status 2000					
Status 1999	Decil 1	Decil 2	Decil 3	Decil 4–10	Ej sysselsatt	Totalt
Decil 1	35,1	18,5	9,6	14,0	22,8	100,0
Decil 2	10,5	36,6	17,2	22,8	12,9	100,0
Decil 3	3,9	13,4	42,1	32,7	8,0	100,0
Decil 4–10	0,7	1,7	3,4	91,2	3,0	100,0
Ej sysselsatt	11,4	5,3	2,5	3,3	77,5	100,0

Övergångar mellan sysselsättning, arbetslöshet och ej i arbetskraften^x, i procent				
1997	Status vid t			
Status vid t-1	Sysselsatt	Arbetslös	Ej i arbetskraften	Totalt
Sysselsatt	95,9	1,6	2,6	100,0
Arbetslös	19,6	54,6	25,8	100,0
Ej i arbetskraften	8,1	7,2	84,6	100,0
2001	Status vid t			
Status vid t-1	Sysselsatt	Arbetslös	Ej i arbetskraften	Totalt
Sysselsatt	96,2	1,1	2,7	100,0
Arbetslös	28,8	47,0	24,2	100,0
Ej i arbetskraften	9,5	3,8	86,7	100,0

Övergripande mål C		
	1997	1999
Totala offentliga utgifter för utbildning, i procent av BNP ^{xi}	6,0	6,2

Övergripande mål E		
	1997	2001
Regionala skillnader i sysselsättningsgrad ^{xii}	0,04	0,04
Regionala skillnader i arbetslöshetsgrad ^{xiii}	0,16	0,25

Riktlinje 1						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Långtidsarbetslöshet ^{xiv} , i procent	2,6	0,8	2,0	0,6	2,3	0,7
Ungdomsarbetslöshet ^{xv} , i procent	7,9	4,8	6,5	3,6	7,2	4,2
Andel långtidsarbetslösa av den sammanlagda arbetslösheten ^{xvi} , i procent	31,1	19,7	26,5	16,5	29,0	18,3
Ungdomar (< 25 år)^{xvii}	År	Män	Kvinnor	Totalt		
(A) Antal ungdomar som blivit arbetslösa under månad X	1997	142 114	141 388	283 502		
	1998	127 679	125 513	253 192		
	1999	113 907	109 277	223 184		
	2000	94 081	87 868	181 949		
	2001	81 594	74 199	155 793		
(B) Antal ungdomar som fortfarande är arbetslösa vid utgången av månad X + 6 utan avbrott	1997	13 711	10 797	24 508		
	1998	3 575	2 643	6 218		
	1999	2 154	1 510	3 664		
	2000	1 462	964	2 426		
	2001	2 057	1 256	3 313		
(C) Antal ungdomar som blev arbetslösa under månad X och har en individuell handlingsplan före månad X + 6	1997	128 403	131 291	259 694		
	1998	124 104	122 870	246 974		
	1999	111 753	107 767	219 520		
	2000	92 619	86 904	179 523		
	2001	79 537	72 943	152 480		
(D) Antal ungdomar som blev arbetslösa under månad X, och som vid utgången av månad X + 6 fortfarande är arbetslösa och inte har en individuell handlingsplan	1997	3 676	2 805	6 481		
	1998	583	450	1 033		
	1999	234	193	427		
	2000	151	82	233		
	2001	25	11	36		
(C/A) Andel ungdomar som har en individuell handlingsplan	1997	90,4	92,9	91,6		
	1998	97,2	97,9	97,5		
	1999	98,1	98,6	98,4		
	2000	98,4	98,9	98,7		
	2001	97,5	98,3	97,9		
(D/B) Andel långtidsarbetslösa ungdomar som inte har en individuell handlingsplan	1997	26,8	26,0	26,4		
	1998	16,3	17,0	16,6		
	1999	10,9	12,8	11,7		
	2000	10,3	8,5	9,6		
	2001	1,2	0,9	1,1		

(B/A) Andel ungdomar som blivit långtidsarbetslösa	1997	9,6	7,6	8,6
	1998	2,8	2,1	2,5
	1999	1,9	1,4	1,6
	2000	1,6	1,1	1,3
	2001	2,5	1,7	2,1
Vuxna (25–64 år)^{xviii}	År	Män	Kvinnor	Totalt
(A) Antal vuxna som blivit arbetslösa under månad X	1997	333 474	316 169	649 643
	1998	328 682	319 819	648 501
	1999	306 846	306 562	613 408
	2000	292 221	290 439	582 660
	2001	249 532	245 095	494 627
(B) Antal vuxna som fortfarande är arbetslösa vid utgången av månad X + 12 utan avbrott	1997	31 152	20 796	52 128
	1998	18 142	11 775	29 917
	1999	17 241	11 187	28 428
	2000	22 916	16 185	39 101
	2001	12 922	8 880	21 802
(C) Antal vuxna som blev arbetslösa under månad X och har en individuell handlingsplan före månad X + 12	1997	302 322	295 193	597 515
	1998	310 540	308 044	618 584
	1999	289 605	295 375	584 980
	2000	269 305	274 254	543 559
	2001	236 610	236 215	472 825
(D) Antal vuxna som blev arbetslösa under månad X, och som vid utgången av månad X + 12 fortfarande är arbetslösa och inte har en individuell handlingsplan	1997	4 466	3 048	7 514
	1998	467	408	875
	1999	102	82	184
	2000	164	130	294
	2001	14	11	25
(C/A) Andel vuxna som har en individuell handlingsplan	1997	90,7	93,4	92,0
	1998	94,5	96,3	95,4
	1999	94,4	96,4	95,4
	2000	92,2	94,4	93,3
	2001	94,8	96,4	95,6
(D/B) Andel långtidsarbetslösa vuxna som inte har en individuell handlingsplan	1997	14,3	14,5	14,4
	1998	2,6	3,5	2,9
	1999	0,6	0,6	0,6
	2000	0,7	0,8	0,8
	2001	0,1	0,1	0,1
(B/A) Andel vuxna som blivit långtidsarbetslösa	1997	9,3	6,6	8,0
	1998	5,5	3,7	4,6
	1999	5,6	3,6	4,6
	2000	7,8	5,6	6,7
	2001	5,2	3,6	4,4

Riktlinje 2^{xx}				
	År	Män	Kvinnor	Totalt
(E) Antal tidigare arbetslösa som deltar i utbildning eller liknande åtgärder	1997	190 855	212 785	403 640
	1998	181 471	198 684	380 155
	1999	169 337	188 545	357 882
	2000	150 607	162 780	313 385
	2001	144 876	148 188	293 064
Uppdelat efter åtgärdstyp: – utbildning ^{xx}	1997	64 679	106 895	171 575
	1998	65 433	103 096	168 529
	1999	69 774	111 765	181 538
	2000	56 504	94 651	151 154
	2001	48 319	78 714	127 033
– subventionerad anställning ^{xxi}	1997	53 368	35 287	88 655
	1998	56 521	37 286	93 807
	1999	56 823	37 306	94 129
	2000	58 080	37 636	95 716
	2001	61 301	39 641	100 942
– övriga arbetsmarknadsprogram ^{xxii}	1997	65 669	65 461	131 130
	1998	52 978	52 327	105 304
	1999	36 846	34 556	71 402
	2000	31 044	26 934	57 978
	2001	31 161	27 028	58 190
– stöd till start av näringsverksamhet ^{xxiii}	1997	7 139	5 141	12 280
	1998	6 539	5 975	12 514
	1999	5 895	4 918	10 813
	2000	4 979	3 559	8 537
	2001	4 095	2 805	6 900
(F) Antal registrerade arbetslösa	1997	199 548	167 441	366 989
	1998	156 285	129 261	285 546
	1999	151 688	124 993	276 681
	2000	126 939	104 305	231 244
	2001	107 188	85 820	193 009
(E/(E + F)) Aktiveringsgrad	1997	48,9	56,0	52,4
	1998	53,7	60,6	57,1
	1999	52,7	60,1	56,4
	2000	54,3	60,9	57,5
	2001	57,5	63,3	60,3
(G) Antal personer som avslutat åtgärd, månatligt genomsnitt ^{xxiv}	1997	27 819	25 951	53 770
	1998	24 074	21 810	45 883
	1999	21 152	18 814	39 966
	2000	14 344	12 115	26 459
	2001	15 751	13 091	28 842

Uppdelat efter åtgärdestyp:	1997	4 881	4 695	9 576
– utbildning	1998	5 136	4 438	9 574
	1999	6 077	5 431	11 508
	2000	4 041	3 651	7 962
	2001	4 287	3 709	7 996
– subventionerad anställning	1997	3 105	1 552	4 657
	1998	2 480	1 391	3 871
	1999	2 634	1 470	4 104
	2000	2 135	1 189	3 324
	2001	1 887	1 000	2 887
– övriga arbetsmarknadsprogram	1997	18 729	19 149	37 878
	1998	15 452	15 340	30 792
	1999	11 563	11 249	22 812
	2000	7 413	6 746	14 158
	2001	8 887	7 947	16 834
– stöd till start av näringsverksamhet	1997	1 104	555	1 659
	1998	1 006	640	1 646
	1999	879	663	1 542
	2000	755	530	1 285
	2001	691	434	1 125
	År	Män	Kvinnor	Totalt
(H) Antal personer som deltagit i åtgärder och som återregistrerats som arbetssökande tre månader efter åtgärdens slut	1997	11 286	10 312	21 598
	1998	8 694	7 320	16 014
	1999	7 684	6 164	13 848
	2000	4 744	3 729	8 473
	2001	3 685	2 828	6 512
Uppdelat efter åtgärdestyp:	1997	2 331	2 247	4 577
– utbildning	1998	2 058	1 721	3 779
	1999	2 431	1 975	4 406
	2000	1 457	1 155	2 612
	2001	1 098	848	1 946
– subventionerad anställning	1997	954	464	1 419
	1998	669	344	1 103
	1999	644	314	958
	2000	565	284	849
	2001	536	249	785
– övriga arbetsmarknadsprogram	1997	7 843	7 530	15 374
	1998	5 832	5 156	10 988
	1999	4 497	3 785	8 282
	2000	2 629	2 227	4 856
	2001	1 981	1 690	3 672

– stöd till start av näringsverksamhet	1997	158	71	228
	1998	136	98	234
	1999	112	90	202
	2000	93	63	157
	2001	69	40	109
(H/G) Andel som åter blivit arbetslösa tre månader efter avslutat deltagande i en åtgärd ^{xxv}	1997	40,6	39,7	40,2
	1998	36,1	33,6	34,9
	1999	36,3	32,8	34,6
	2000	33,1	30,8	32,0
	2001	23,4	21,6	22,6
Uppdelat efter åtgärdstyp:	1997	47,7	47,9	47,8
– utbildning	1998	40,1	38,8	39,5
	1999	40,0	36,4	38,3
	2000	36,1	31,6	34,0
	2001	25,6	22,9	24,3
– subventionerad anställning	1997	30,7	29,9	30,5
	1998	27,0	24,7	26,2
	1999	24,4	21,4	23,3
	2000	26,5	23,9	25,5
	2001	28,4	24,9	27,2
– övriga arbetsmarknadsprogram	1997	41,9	39,3	40,6
	1998	37,7	33,6	35,7
	1999	38,9	33,6	36,3
	2000	35,5	33,0	34,3
	2001	22,3	21,3	21,8
– stöd till start av näringsverksamhet	1997	14,3	12,8	13,8
	1998	13,5	15,4	14,2
	1999	12,8	13,5	13,1
	2000	12,3	11,9	12,2
	2001	10,0	9,2	9,7
	År	Män	Kvinnor	Totalt
Andel som gått till sysselsättning tre månader efter avslutat deltagande i en åtgärd ^{xxvi}	1997	27,6	26,8	27,2
	1998	31,5	32,1	31,8
	1999	33,6	35,0	34,3
	2000	38,1	38,6	38,3
	2001	35,6	35,5	35,5
Uppdelat efter åtgärdstyp:	1997	22,4	21,0	21,7
– utbildning	1998	30,0	28,7	29,4
	1999	33,1	34,1	33,6
	2000	39,2	41,7	40,4
	2001	36,8	37,9	37,4

– subventionerad anställning	1997	45,3	44,1	44,9	
	1998	46,2	47,8	46,7	
	1999	51,5	54,6	52,6	
	2000	49,3	50,7	49,8	
	2001	44,6	45,6	44,9	
– övriga arbetsmarknadsprogram	1997	23,4	25,5	24,4	
	1998	27,0	30,2	28,6	
	1999	26,7	30,7	28,7	
	2000	30,4	32,0	31,2	
	2001	30,1	31,0	30,6	
– stöd till start av näringsverksamhet	1997	72,9	71,1	72,3	
	1998	73,0	68,7	71,4	
	1999	75,5	72,6	74,2	
	2000	75,4	74,4	75,0	
	2001	73,3	72,3	72,9	
				1997	2000
Utgifter i procent av BNP ^{xxvii} , totalt				4,3	3,2
– aktiva arbetsmarknadsåtgärder				2,0	1,6
– passiva arbetsmarknadsåtgärder				2,3	1,6

Riktlinje 3						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Arbetskraftsdeltagande ^{xxviii} , i procent						
– 16–64 år	79,1	80,5	74,5	76,2	76,8	78,4
– 55–64 år	70,7	72,9	64,6	66,9	67,6	69,8
Sysselsättningsgrad, i procent						
– 16–64 år	72,4	77,0	68,9	73,5	70,7	75,3
– 55–64 år	64,6	69,6	60,7	64,3	62,7	67,0
	År	Män		Kvinnor		Totalt
Andel personer i åldersgruppen 55–64 i procent av ^{xxix}	1997	9,6		8,1		8,9
– totalt antal registrerade arbetslösa	1998	9,6		8,4		9,1
	1999	15,4		14,4		15,0
	2000	19,7		17,6		18,7
	2001	19,2		17,2		18,3
– totalt antal deltagande i aktiva arbetsmarknadsåtgärder	1997	7,7		6,2		7,0
	1998	9,6		8,5		9,1
	1999	12,3		11,5		12,0
	2000	16,2		15,0		15,7
	2001	18,4		16,6		17,6

Riktlinje 4						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Utbildningsnivå ^{xxx} , i procent						
Sysselsatta						
– 25–64 år	60,1	66,9	60,8	67,4	60,4	67,2
– 25–34 år	68,8	77,8	64,6	72,5	66,8	75,2
– 35–44 år	66,4	74,5	69,2	76,3	67,8	75,4
– 45–54 år	60,3	66,6	64,8	71,1	62,5	68,8
– 55–64 år	38,5	45,9	39,0	47,3	38,8	46,6
Arbetslösa						
– 25–64 år	4,4	2,4	3,7	2,0	4,1	2,2
– 25–34 år	6,1	2,7	5,9	2,7	6,0	2,7
– 35–44 år	4,7	2,7	4,1	2,2	4,4	2,5
– 45–54 år	3,4	2,1	2,5	1,4	3,0	1,7
– 55–64 år	2,8	2,1	2,0	1,5	2,4	1,8
Ej i arbetskraften						
– 25–64 år	8,7	9,1	11,7	12,4	10,2	10,7
– 25–34 år	10,3	9,2	15,9	15,2	13,1	12,1
– 35–44 år	6,5	6,3	8,9	9,2	7,6	7,7
– 45–54 år	5,2	6,7	6,9	8,3	6,0	7,5
– 55–64 år	14,2	14,9	16,3	17,7	15,3	16,3
Deltagande i utbildning ^{xxxi} , i procent						
Totalt	14,6	13,4	17,5	16,7	16,0	15,1
Sysselsatta						
– 25–64 år	5,1	5,9	6,2	7,8	5,6	6,8
– 25–34 år	2,9	3,2	5,8	7,1	4,3	5,1
– 35–44 år	1,9	2,2	3,7	4,6	2,8	3,4
– 45–54 år	0,8	1,1	1,2	1,7	1,0	1,4
– 55–64 år	2,8	3,2	4,4	5,4	3,6	4,3
Arbetslösa						
– 25–64 år	0,3	0,2	0,6	0,2	0,4	0,2
– 25–34 år	0,3	0,1	0,5	0,2	0,4	0,2
– 35–44 år	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,1
– 45–54 år	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
– 55–64 år	0,2	0,1	0,4	0,2	0,3	0,2
Ej i arbetskraften						
– 25–64 år	8,8	7,1	10,9	9,2	9,8	8,1
– 25–34 år	4,3	2,8	5,9	4,7	5,1	3,7
– 35–44 år	2,1	1,6	2,3	2,0	2,2	1,8
– 45–54 år	1,2	1,1	0,9	1,1	1,1	1,1
– 55–64 år	4,3	3,2	5,3	4,3	4,8	3,8

	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Andel som avbrutit skolgången ^{xxxii} , i procent						
– totalt	18,3	21,8	17,6	20,7	17,9	21,3
– sysselsatta	10,6	15,2	10,7	15,4	10,6	15,3
– arbetslösa	3,0	2,6	2,6	1,7	2,8	2,2
– ej i arbetskraften	4,7	4,0	4,3	3,6	4,5	3,8
Andel sysselsatta som deltar i personalutbildning ^{xxxiii} , per åldersgrupp, i procent						
– 16–64 år	35	45	24	47	38	46
– 16–24 år	25	37	37	31	25	34
– 25–34 år	38	51	45	46	37	48
– 35–44 år	36	48	47	51	41	49
– 45–54 år	34	44	40	54	40	49
– 55–64 år	34	38	41	45	36	42
Andel sysselsatta som deltar i personalutbildning ^{xxxiv} , per veckoarbetstid, i procent						
– totalt	35	45	41	47	38	46
– deltid, 1–19 timmar	14	13	14	19	14	17
– deltid, 20–34 timmar	30	31	37	43	36	41
– heltid	36	47	46	52	39	49
Andel sysselsatta som deltar i personalutbildning ^{xxxv} , per utbildningsnivå, i procent						
– totalt	35	45	41	47	38	46
– lägre än grundskolenivå	21	27	23	27	21	27
– grundskola	23	33	24	28	24	31
– gymnasienivå	33	42	36	42	34	42
– eftergymnasial utbildning	51	59	59	64	55	61
– forskarutbildning	17	57	59	69	30	59
Genomsnittligt tid i personalutbildning i förhållande till den totala arbetstiden ^{xxxvi} , i procent	2,0	2,9	2,6	3,8	2,0	3,3
	Läsförståelse		Dokumenttolkning		Beräkningar	
Vuxnas baskompetens (literacy) ^{xxxvii} , 1994						
Poäng i genomsnitt						
– 16–65 år	301,3		305,6		305,9	
– 26–35 år	313,5		319,2		316,5	
– 56–65 år	275,5		279,3		285,1	

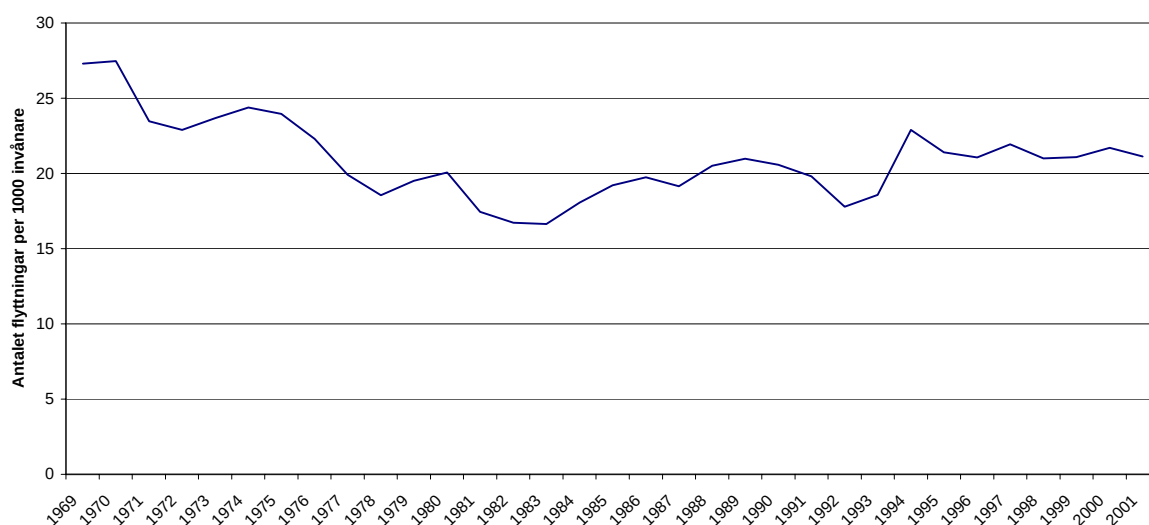
Poäng i genomsnitt för personer med gymnasieutbildning ^{xxxviii} , 1994						
– 16–25 år	311,1		314,1		308,8	
– 26–35 år	310,2		316,3		312,0	
– 36–45 år	299,6		305,9		308,4	
– 46–65 år	285,3		292,5		297,1	
	Läsförståelse		Dokumenttolkning		Beräkningar	
	4.6	Med. till god	Låg	Med. till god	Låg	Med. till god
Andel på olika nivåer av baskompetens (literacy) ^{xxxix} , 1994, i procent						
– sysselsatta	25,0	74,9	21,5	78,5	22,1	77,9
– arbetslösa	62,7	37,3	55,6	44,4	50,9	49,0
– studerande	18,6	81,4	19,0	81,0	22,6	77,3
– övriga ej i arbetskraften	35,1	64,9	35,8	64,1	31,3	68,8
Andel på olika nivåer av baskompetens (literacy), 1994, i procent						
– män	28,8	71,2	21,8	78,2	20,5	79,5
– kvinnor	26,9	73,1	28,3	71,7	29,8	70,2

Riktlinje 5	
Andel skolor med tillgång till Internet ^{xl} , i procent	
– grundskola, årskurs 1-6	100
– grundskola, årskurs 7-9 och gymnasieskola	100
Andel lärare med IT-kompetens ^{xli} , i procent	
Grundskola, årskurs 1-6	
– utbildning i datoranvändning	66
– utbildning i användning av Internet	54
– ingen utbildning	33
Grundskola, årskurs 7-9 och gymnasieskola	
– utbildning i datoranvändning	61
– utbildning i användning av Internet	51
– ingen utbildning	37
Teknisk/yrkesinriktad utbildning	
– utbildning i datoranvändning	59
– utbildning i användning av Internet	47
– ingen utbildning	41
Andel elever med tillgång till datorer och Internet ^{xlii}	
Grundskola, årskurs 1-6	
– elev per dator utan Internetanslutning	9,9
– elev per dator med Internetanslutning	13,6

Grundskola, årskurs 7-9 och gymnasieskola	
– elev per dator utan Internetanslutning	4,3
– elev per dator med Internetanslutning	5,0

Riktlinje 6

Andel som flyttat av sysselsättningsrelaterade orsaker under de senaste tio åren ^{xliii} , i procent	11,5
---	------

Flyttningar över länsgräns i Sverige, 1969-2001

Anm.: Den ändrade länsindelningen av från och med 1997 har inte beaktats. Denna har enbart en mindre inverkan på siffrorna från 1997 och framåt. Länsindelningen är på nivå NUTS 3.

Källa: SCB.

Riktlinje 7^{xliv}

		Män	Kvinnor	Totalt
	4.6.1.1			
Gruppens relativa storlek ^{xlv} , i procent	1997	5,2	5,9	5,5
Utländska medborgare	1998	5,0	5,7	5,4
– totalt	1999	5,1	5,6	5,3
	2000	5,8	6,0	5,8
	2001	5,5	5,7	5,6
– medborgare i EU/EES	1997	2,3	2,7	2,5
	1998	2,2	2,6	2,4
	1999	2,3	2,6	2,5
	2000	2,7	2,8	2,7
	2001	2,7	2,7	2,7

– medborgare i land utanför EU/EES	1997	2,9	3,2	3,0
	1998	2,8	3,1	3,0
	1999	2,8	2,9	2,8
	2000	3,1	3,2	3,1
	2001	2,7	3,0	2,9
Utlandsfödda personer – totalt	1997	10,9	12,3	11,6
	1998	11,0	12,4	11,7
	1999	11,4	12,5	11,9
	2000	12,5	12,8	12,5
	2001	12,4	12,8	12,6
– födda inom EU/EES	1997	4,3	5,3	4,8
	1998	4,1	5,1	4,6
	1999	4,1	5,0	4,5
	2000	4,5	4,7	4,5
	2001	4,1	4,4	4,3
– födda utanför EU/EES	1997	6,6	7,0	6,8
	1998	6,9	7,3	7,1
	1999	7,3	7,5	7,4
	2000	8,0	8,1	8,0
	2001	8,3	8,4	8,3
Personer med funktionsnedsättning – totalt	1998	16,7	11,3	17,1
	2000	21,1	21,7	21,4
– med nedsatt arbetsförmåga	1998	9,6	4,1	10,5
	2000	8,7	10,9	9,8
– utan nedsatt arbetsförmåga	1998	7,1	7,2	6,6
	2000	12,4	10,8	11,6
	År	Män	Kvinnor	Totalt
Skillnad i sysselsättningsgrad jämfört med den totala sysselsättningsgraden Utländska medborgare – totalt	1997	-28,4	-27,4	-26,1
	1998	-22,1	-26,1	-24,2
	1999	-18,8	-21,4	-20,4
	2000	-18,8	-20,4	-18,3
	2001	-16,0	-19,6	-17,69
– medborgare i EU/EES	1997	-7,7	-2,9	-5,4
	1998	-3,8	-4,1	-4,1
	1999	-4,1	-4,0	-4,1
	2000	-7,9	-6,4	-7,2
	2001	-9,4	-7,5	-8,6
– medborgare i land utanför EU/EES	1997	-36,7	-44,7	-40,8
	1998	-35,4	-42,1	-38,9
	1999	-31,1	-35,6	-33,8
	2000	-28,0	-31,8	-27,9
	2001	-22,1	-29,9	-26,2

Utlandsfödda personer	1997	-16,8	-18,8	-17,9
– totalt	1998	-16,3	-17,4	-17,0
	1999	-14,7	-17,3	-16,1
	2000	-13,1	-16,0	-14,7
	2001	-11,6	-15,9	-13,8
– födda inom EU/EES	1997	-2,4	-1,8	-2,3
	1998	-1,1	-2,4	-2,1
	1999	-3,8	-4,2	-4,3
	2000	-4,2	-3,9	-4,2
	2001	-4,5	-4,6	-4,5
– födda utanför EU/EES	1997	-25,6	-31,2	-28,5
	1998	-24,9	-27,6	-26,3
	1999	-20,8	-25,9	-23,4
	2000	-17,9	-23,2	-20,6
	2001	-15,2	-21,9	-18,6
Personer med funktionsnedsättning	1998	-11,6	-11,9	-11,9
– totalt	2000	-7,5	-7,8	-7,7
– med nedsatt arbetsförmåga	1998	-17,0	-14,2	-15,6
	2000	-17,2	-15,7	-18,6
– utan nedsatt arbetsförmåga	1998	4,8	4,7	5,0
	2000	3,3	5,9	4,6
	År	Män	Kvinnor	Totalt
Skillnad i arbetslöshetsgrad jämfört med den totala arbetslöshetsgraden	1997	18,2	14,7	16,7
Utländska medborgare	1998	15,7	11,1	13,7
– totalt	1999	11,4	7,7	9,5
	2000	10,5	6,1	8,4
	2001	7,3	5,9	6,6
– medborgare i EU/EES	1997	5,4	1,5	3,4
	1998	1,3	1,5	1,4
	1999	0,6	1,1	0,8
	2000	2,3	0,7	1,5
	2001	2,2	2,1	2,1
– medborgare i land utanför EU/EES	1997	30,0	31,6	30,7
	1998	29,6	24,0	27,1
	1999	22,6	16,3	19,6
	2000	18,6	12,3	15,9
	2001	12,5	10,2	11,5
Utlandsfödda personer	1997	9,5	8,5	9,0
– totalt	1998	9,1	7,5	8,3
	1999	8,3	6,0	7,2
	2000	7,5	4,8	6,2
	2001	5,9	4,9	5,4

– födda inom EU/EES	1997	0,3	-0,5	-0,1
	1998	-0,8	0,7	-0,1
	1999	0,1	0,6	0,3
	2000	1,5	0,2	0,8
	2001	1,0	0,4	0,6
– födda utanför EU/EES	1997	16,5	18,0	17,2
	1998	15,9	13,9	15,0
	1999	13,5	10,7	12,2
	2000	11,0	8,3	9,8
	2001	8,6	7,8	8,2
Personer med funktionsnedsättning	1998	2,9	1,7	2,4
– totalt	2000	1,4	1,0	1,5
– med nedsatt arbetsförmåga	1998	4,5	2,8	3,6
	2000	5,3	2,8	4,0
– utan nedsatt arbetsförmåga	1998	-0,5	-2,4	-1,2
	2000	-0,6	-0,3	-0,4
	År	Män	Kvinnor	Totalt
Andel utländska medborgare ^{xlvi} i procent av – totalt antal registrerade arbetslösa	1997	13,6	12,5	13,1
	1998	13,9	12,7	13,4
	1999	13,0	12,1	12,6
	2000	12,0	11,3	11,7
	2001	11,4	11,0	11,2
– totalt antal deltagande i aktiva arbetsmarknadsåtgärder	1997	7,7	6,2	7,0
	1998	9,6	8,5	9,1
	1999	12,3	11,5	12,0
	2000	16,2	15,0	15,7
	2001	18,4	16,6	17,6
Andel icke-nordiska medborgare ^{xlvi} i procent av – totalt antal registrerade arbetslösa	1997	11,4	10,1	10,8
	1998	11,8	10,3	11,1
	1999	10,9	9,7	10,4
	2000	9,9	9,1	9,5
	2001	9,3	8,8	9,1
– totalt antal deltagande i aktiva arbetsmarknadsåtgärder	1997	13,2	11,2	12,2
	1998	12,3	10,5	11,4
	1999	12,1	10,9	11,5
	2000	11,3	10,8	11,1
	2001	11,4	11,0	11,2
Andel arbetshandikappade personer ^{xlvi} i procent av – totalt antal registrerade arbetslösa	1997	9,9	9,8	9,8
	1998	10,1	10,1	10,1
	1999	11,1	11,1	11,1
	2000	10,8	10,7	10,7
	2001	9,5	9,4	9,5

– totalt antal deltagande i aktiva arbetsmarknadsåtgärder	1997	15,2	14,0	14,6
	1998	15,5	14,7	15,1
	1999	16,3	15,9	16,1
	2000	18,4	18,9	18,6
	2001	18,3	19,3	18,8

Riktlinje 8		
	1997	2001
Andel personer sysselsatta i små och medelstora företag ^{xlix} , i procent	39,6	41,8
	1997	2000
Andel personer sysselsatta i nystartade företag ^l , i procent	1,8	2,3
Nystartade företag ^{li} , i procent		
– totalt	8,1	8,2
– industrisektorn	5,8	8,8
– tjänstesektorn	8,8	8,8

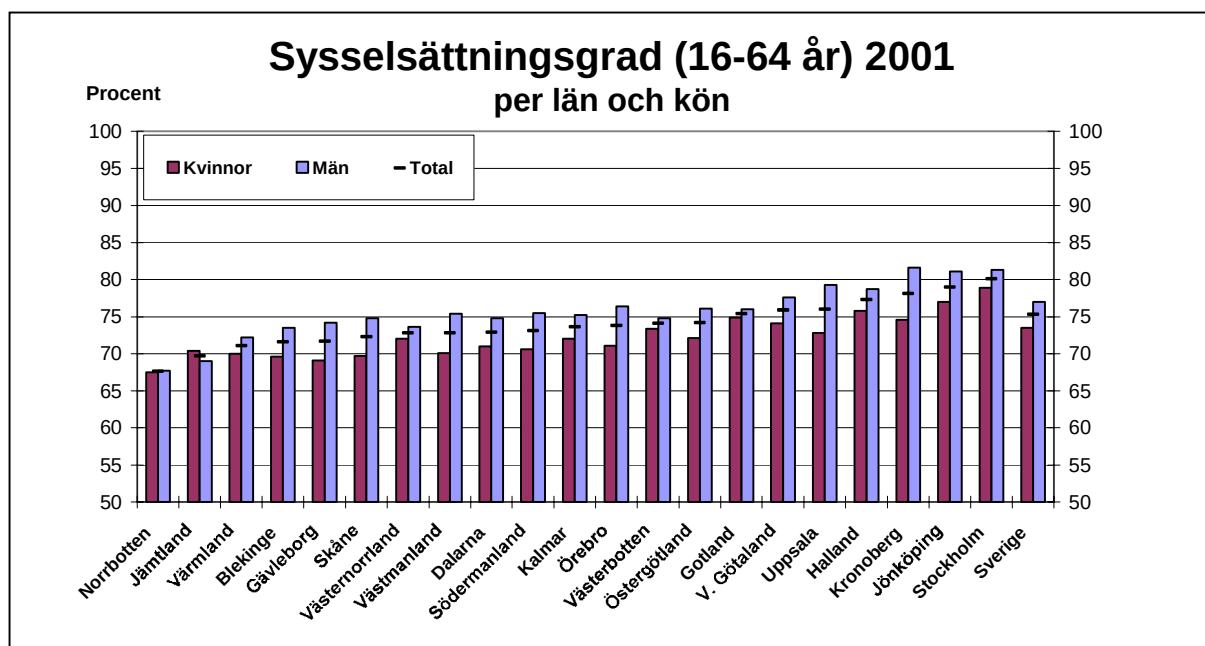
Överlevnadsgrad för nystartade företag efter 3 år ^{lii} , i procent	
– 1994–1997	58
– 1995–1998	59
– 1997–2000	62

Riktlinje 9						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Andel företagare ^{liii} , i procent	15,0	13,8	5,4	5,2	10,4	9,7
Förändring av andelen företagare ^{liv} , i procent	97,7	98,7	97,1	99,6	97,6	98,9

Riktlinje 10						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Sysselsättningsgrad inom tjänstesektorn ^{lv} , i procent	41,4	46,8	59,5	64,5	50,3	55,5

	Män	Kvinnor	Totalt
Sysselsättningsförändring inom tjänstesektorn ^{lvi} , i procent	3,5	2,8	3,1
Uppdelat efter sektor (NACE):			
– Parti- och detaljhandel, reparationer (G)	0,5	-0,4	0,1
– Hotell och restaurang (H)	2,6	0,9	1,6
– Transp., magasinering och kommunik. (I)	-0,3	6,5	1,6
– Finansiell verksamhet (J)	2,5	3,4	3,0
– Fastigheter och uthyrning, företagstj. (K)	11,4	8,4	10,2
– Off. förvalt. och försvar, obl. soc.förs. (L)	-0,3	7,8	3,8
– Utbildning (M)	3,0	4,6	4,1
– Hälso- och sjukvård, sociala tjänster (N)	0,7	1,1	1,0
– Andra samh. och personliga tjänster (O)	4,9	-0,5	1,9
– Förvärvsarbete i hushåll (P)	-54,9	-46,9	-48,3
– Verksamhet vid int. org. och organ (Q)	119,4	45,8	68,72

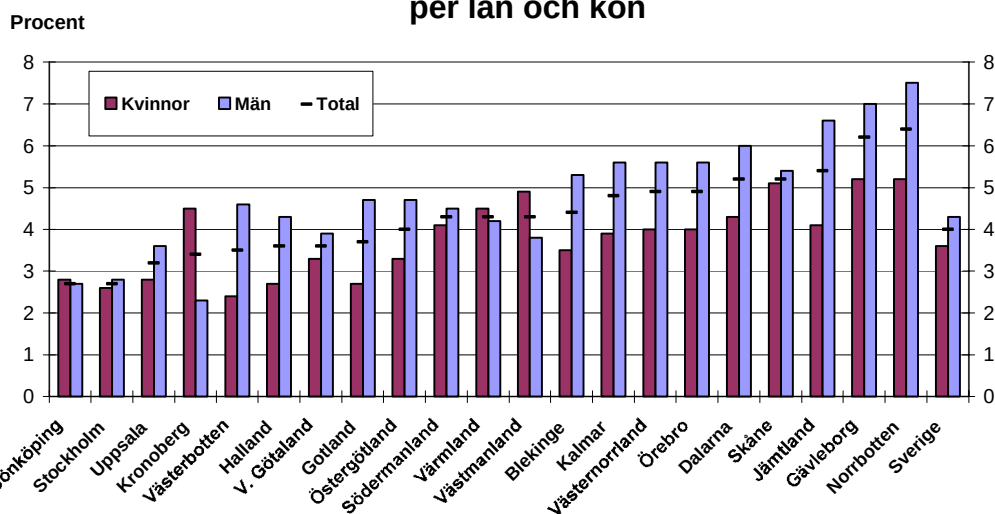
Riktlinje 11

Anm.: Länsindelningen är på nivån NUTS 3.

Källa: AKU, SCB.

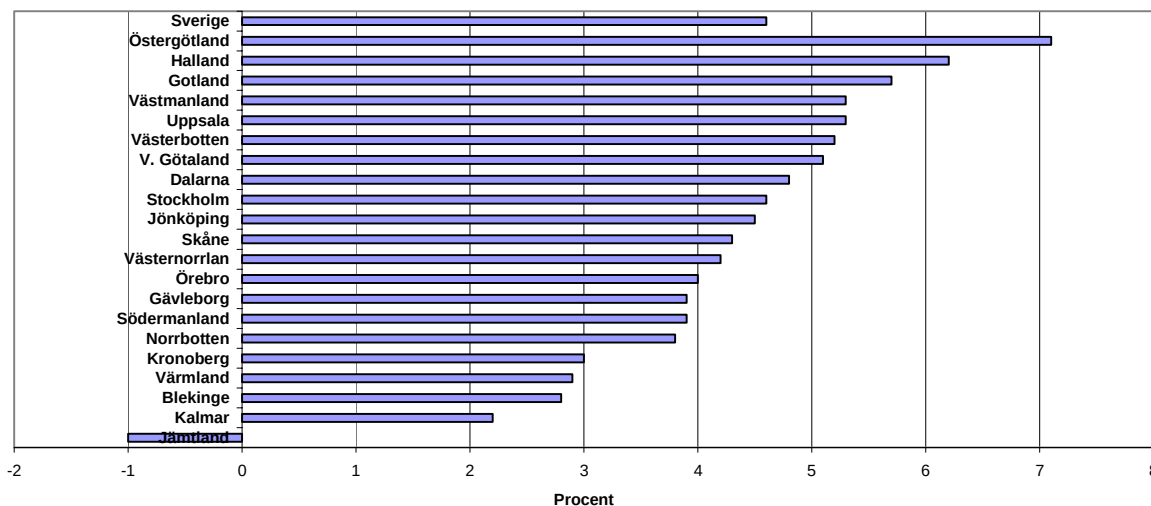
Arbetslöshetsgrad (16-64 år) 2001 per län och kön

Anm.: Länsindelningen är på nivån NUTS 3.

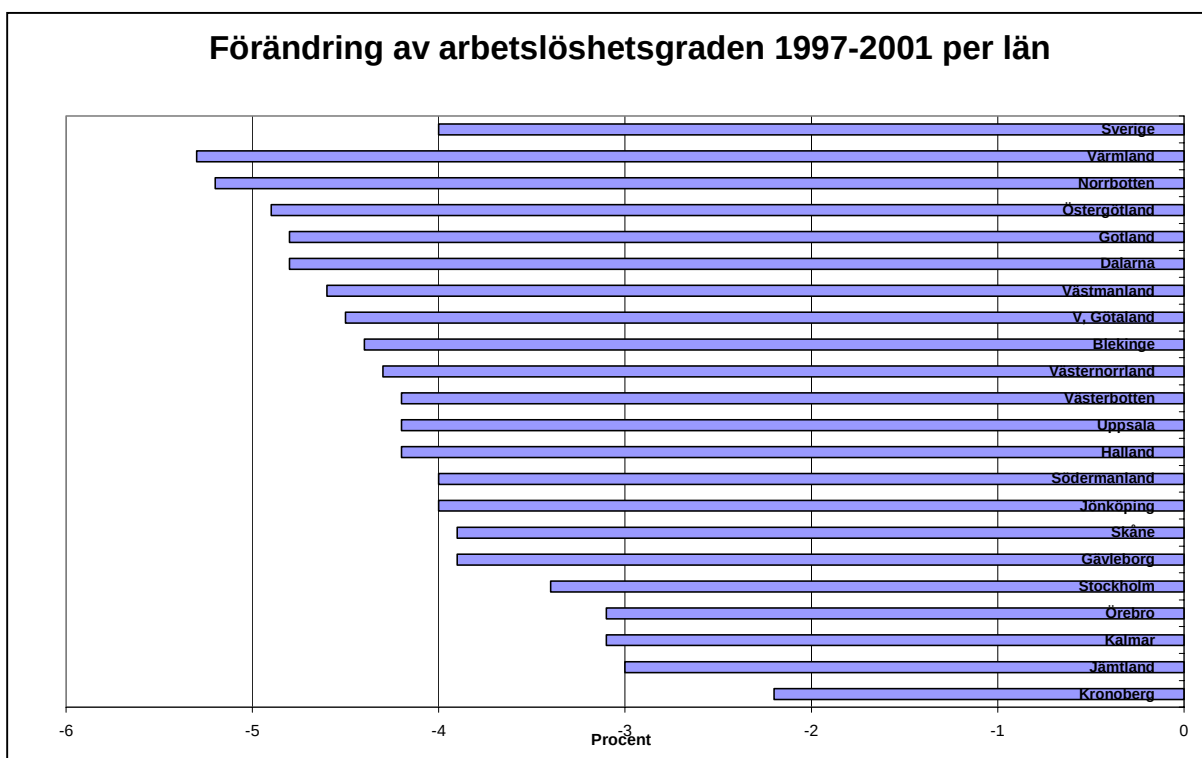
Källa: AKU, SCB.

Förändring av sysselsättningsgraden 1997-2001 per län

Anm.: På grund av nya länsindelningar har Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län lagts ihop till Västra Götaland för 1997.

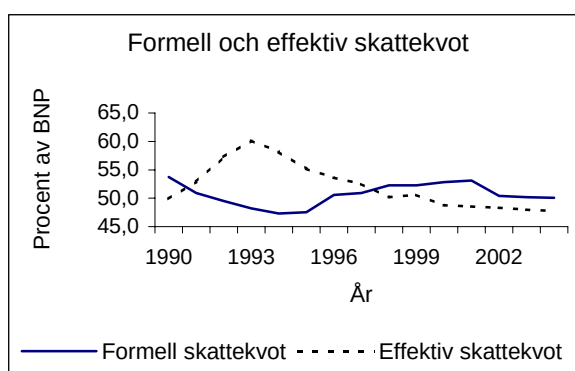
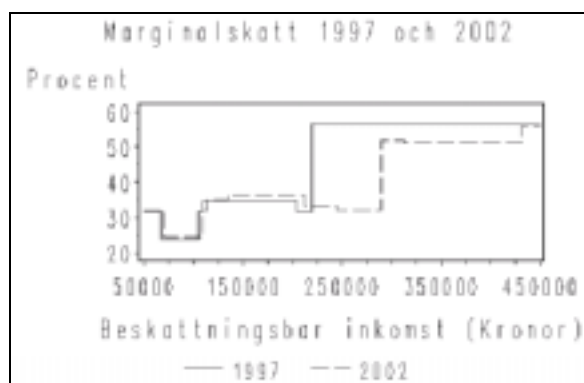
Källa: AKU, SCB.

Anm.: På grund av nya länsindelningar har Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län lagts ihop till Västra Götaland för 1997.

Källa: AKU, SCB.

Riktlinje 12

Anm.: De totala skatteintäkterna, uttryckt som skattekvoten, används vanligen som ett mått på det totala skattetrycket. På grund av obalanser i budgeten kan denna skattekvot vara missvisande. Genom att justera de totala skatteintäkterna med den offentliga sektorns nettoskuld erhålls den *effektiva* skattekvoten, vilken kan ses som en alternativ indikator för det verkliga skattetrycket.

Källa: Finansdepartementet.

Riktlinje 13						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Andel med atypisk sysselsättning ^{lvii} , i procent	17,7	17,8	51,0	47,6	34,5	32,8
Veckoarbetstid ^{lviii}	41,0	41,0	40,5	40,4	40,8	40,8
Andel övertidsarbetande ^{lix} , i procent	15,6	13,6	7,1	6,5	11,3	10,0
Andel deltidssarbetande ^{lx} , i procent	8,6	9,1	43,3	39,0	26,2	24,2
– frivillig deltid	5,3	6,6	29,2	29,5	17,4	18,1
– ofrivillig deltid	3,3	2,6	14,0	9,5	8,7	6,1
Andel frånvarande från arbetet av den totala sysselsättningen, i procent						
– pga. vård av barn eller föräldraledighet	0,3	0,4	3,5	3,4	1,8	1,9
– pga. studier	0,4	0,5	1,2	0,8	0,6	0,8
– pga. andra skäl	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2

Riktlinje 14				
	År	Män	Kvinnor	Totalt
Antal rapporterade arbetsolyckor ^{lxi}	1997	22 204	12 631	34 835
	2000	22 469	13 401	35 870
Olycksfrekvens, arbetsolyckor ^{lxii}	1997	990	690	840
	2000	1 020	700	870

	År	Totalt
Totalt antal förlorade arbetsdagar pga. arbetsolyckor ^{lxiii}	1997	901 768
	2000	1 337 356
Genomsnittligt antal förlorade arbetsdagar pga. arbetsolyckor ^{lxiv}	1997	28
	2000	34

Riktlinje 15			
	Män	Kvinnor	Totalt
Andel deltagare i yrkesrelaterad utbildning ^{lxv} , 1999, i procent	67	69	68
Andel anställda som deltar i yrkesrelaterad utbildning ^{lxvi} , 1999, i procent			
Företag med avtal	67	69	68
– nya metoder	72	74	73
– 10–49 anställda	69	73	71
– 50–249 anställda	65	64	65
– 250– anställda	73	76	74

– inga nya metoder	62	62	62
– 10–49 anställda	61	62	62
– 50–249 anställda	58	51	55
– 250– anställda	64	66	65
Företag utan avtal	54	54	54
– nya metoder	60	58	59
– 10–49 anställda	57	57	57
– 50–249 anställda	53	56	54
– 250– anställda	64	60	63
– inga nya metoder	52	52	52
– 10–49 anställda	46	48	47
– 50–249 anställda	50	51	50
– 250– anställda	63	61	62
Genomsnittligt antal utbildningstimmar per anställd ^{lxvii} , 1999, i procent			
Företag med avtal	34	29	32
– nya metoder	35	31	34
– 10–49 anställda	39	39	39
– 50–249 anställda	25	23	24
– 250– anställda	37	31	35
– inga nya metoder	30	27	29
– 10–49 anställda	30	28	30
– 50–249 anställda	26	26	26
– 250– anställda	31	27	29
Företag utan avtal	29	28	29
– nya metoder	32	32	32
– 10–49 anställda	30	29	29
– 50–249 anställda	26	25	26
– 250– anställda	36	35	35
– inga nya metoder	28	26	27
– 10–49 anställda	25	25	25
– 50–249 anställda	27	25	26
– 250– anställda	31	27	30
			1998
			2001
Utgifter för informations-och kommunikationsteknik (IKT), i procent av BNP ^{lxviii}			9,0
			10,2

Riktlinje 17				
	Män		Kvinnor	
	1997	2001	1997	2001
Andel av den totala sysselsättningen, i procent	52	52	48	48
Uppdelat efter sektor (NACE):				
– Jordbruk, jakt och skogsbruk (A)	75	76	25	24
– Fiske (B)	100	100	0	0
– Utvinning av mineral (C)	89	88	11	12
– Tillverkning (D)	73	73	27	27
– El-, gas- och vattenförsörjning (E)	77	72	23	28
– Byggverksamhet (F)	92	92	8	8
– Partihandel och detaljhandel, reparationer (G)	57	56	43	44
– Hotell- och restaurangverksamhet (H)	40	44	60	56
– Transport, magasinering och kommunikationer (I)	70	70	30	30
– Finansiell verksamhet (J)	42	44	58	56
– Fastighets- och uthyrningsverks., företagstjänster (K)	61	62	39	38
– Off. förvaltning och försvar, obl. socialförsäkring (L)	51	48	49	52
– Utbildning (M)	32	32	68	68
– Hälso- och sjukvård, sociala tjänster (N)	13	13	87	87
– Andra samhälleliga och personliga tjänster (O)	47	45	53	55
– Förvärvsarbete i hushåll (P)	8	16	92	84
– Verksamhet vid intern. organisationer och organ (Q)	19	40	81	60
Uppdelat efter yrkeskategori (ISCO):				
– Militärt arbete (0)	95	96	5	4
– Politiskt arbete, ledningsarb. i företag och myndigh. (1)	72	70	28	30
– Specialister (2)	48	50	52	50
– Tekniker och assistenter (3)	54	53	46	47
– Kontors- och kundservicearbete (4)	26	28	74	72
– Service och försäljningsarbete (5)	21	22	79	78
– Kvalificerat arbete inom jordbruk och fiske (6)	76	75	24	25
– Hantverk och hantverksrelaterad handel (7)	93	94	7	6
– Process och maskinoperatörsarbete, montering (8)	82	82	18	18
– Arbete utan krav på yrkesutbildning (9)	32	34	68	66
			1997	2001
Absolut skillnad i sysselsättningsgrad mellan könen ^{lxx} , per åldersgrupp				
– 16–64 år			-3,5	-3,5
– 16–24 år			-1,4	1,2
– 25–54 år			-4,0	-4,2
– 55–64 år			-4,0	-5,3
Absolut skillnad i arbetslöshetsgrad mellan könen ^{lxx} , per åldersgrupp				
– 16–64 år			-1,0	-0,7
– 16–24 år			-1,9	-2,3
– 25–54 år			-0,4	-0,5
– 55–64 år			-2,5	-0,8

Absolut skillnad i sysselsättningsgrad mellan könen ^{lxxi} , per utbildningsnivå	-0,3	-0,3
– lägre än gymnasieutbildning	-0,4	-0,4
– gymnasieutbildning	0,0	-0,2
– eftergymnasial utbildning		
Absolut skillnad i arbetslöshetsgrad mellan könen ^{lxxii} , per utbildningsnivå		
– lägre än gymnasieutbildning	-4,0	-3,6
– gymnasieutbildning	-2,5	-1,8
– eftergymnasial utbildning	-2,5	2,1
Absolut skillnad i långtidsarbetslöshet mellan könen ^{lxxiii}	-0,6	-0,2
Relativ skillnad i sysselsättningsgrad mellan könen ^{lxxiv} , i procent	-4,8	-4,5
Relativ skillnad i arbetslöshetsgrad mellan könen ^{lxxv} , i procent	-11,8	-16,3
Absolut skillnad i sysselsättningsgrad mellan könen, heltidsekvivalenter ^{lxxvi}	-14,1	-14,4
Kvinnors månadslön i procent av mäns månadslön ^{lxxvii}	83	82
Kvinnors månadslön i procent av mäns månadslön efter hänsynstagande till skillnader mellan män och kvinnor i ålder, utbildning, arbetstid, sektor och yrkeskategori ^{lxxviii}	93	92

Riktlinje 18						
	Män		Kvinnor		Totalt	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Andel ofrivilligt deltidssarbetande ^{lxxix} , i procent	35,6	26,3	31,7	23,6	32,3	24,1
Föräldraskapets inverkan på sysselsättningsgraden ^{lxxx}						
– 20–50 år	-10,8	-7,0	0,3	1,5	-3,6	-2,5
– 20–30 år	-1,0	-2,4	4,0	3,1	-2,6	-0,6
– 30–40 år	-11,5	-10,3	3,2	1,7	-4,9	-4,0
– 40–50 år	-17,0	-17,5	3,2	1,3	0,6	-4,4
					1997	2001
Skillnad mellan könen i föräldraskapets inverkan på sysselsättningsgraden ^{lxxxi}					11,1	8,5
– 20–50 år					5,0	5,5
– 20–30 år						
– 30–40 år					14,7	12,0
– 40–50 år					20,2	18,8
	1997	1998	1999	2000	2001	
Barn i barnomsorg i förhållande till alla barn i samma åldersgrupp ^{lxxxii} , i procent						
1–5-åringar i förskoleaktiviteter, totalt	72	73	75	76	77	
– förskola	59	61	64	66	68	
– familjedaghem	13	12	11	10	9	

6–9-åringar i barnomsorg för skolbarn, totalt	56	64	65	66	68
– fritidshem ^{lxxxiii}	53	60	62	63	66
– familjedaghem	3	4	6	2	2
10–12-åringar i barnomsorg för skolbarn, totalt	6	7	7	7	8
	1997	1998	1999	2000	
Andel av befolkningen i åldersgruppen 65 och äldre som får vård och hjälp (för äldre och funktionshindrade) ^{lxxxiv} , i procent					
– totalt	16,9	15,9	17,4	18,0	
– ordinärt boende	8,4	8,2	9,3	9,4	
– särskilda boendeformer	8,5	7,7	8,1	8,6	

ⁱ Antal sysselsatta i förhållande till hela befolkningen.

ⁱⁱ Totalt antal arbetstimmar delat med genomsnittligt antal arbetstimmar per år i heltidstjänster, beräknat i förhållande till hela befolkningen.

ⁱⁱⁱ Totalt antal arbetslösa i förhållande till hela arbetskraften.

^{iv} Årlig procentuell förändring av andelen sysselsatta i befolkningen. Källa: ESA95, SCB.

^v Årsgenomsnitt av BNP-förändringen (fasta priser). Källa: ESA95, SCB.

^{vi} Ökningen av den totala lönen per anställd justerad för arbetsproduktiviteten och BNP-deflatoren (fasta priser). Källa: ESA95, SCB.

^{vii} Löpande priser. Källa: ESA95, SCB.

^{viii} Förändring av BNP (fasta priser) per capita av den sysselsatta befolkningen och per arbetstimme, uttryckt i procent. Källa: ESA95, SCB.

^{ix} Källa: RAMS (Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik), SCB.

^x Siffrorna anger genomsnittlig andel övergångar mellan årets fyra kvartal.

^{xi} Totala offentliga utgifter för konsumtion av och investering i utbildning, i procent av BNP (löpande priser). Källa: ESA 95, SCB.

^{xii} Variationskoefficient för regional sysselsättning i åldersgruppen 16–64 på länsnivå (NUTS 3). Variationskoefficienten är ett mått på hur mycket situationen i de olika länen i genomsnitt skiljer sig från genomsnittet för hela riket. Koefficienten beräknas genom att standardavvikelsen divideras med ett viktat genomsnitt av sysselsättninggraden i hela landet.

^{xiii} Variationskoefficient för regional arbetslöshet i åldersgruppen 16–64 på länsnivå (NUTS 3). Variationskoefficienten är ett mått på hur mycket situationen i de olika länen i genomsnitt skiljer sig från genomsnittet för hela riket. Koefficienten beräknas genom att standardavvikelsen divideras med ett viktat genomsnitt av arbetslöshetsgraden i hela landet.

^{xiv} Totalt antal långtidsarbetslösa (minst 12 månader) i förhållande till den totala arbetskraften.

^{xv} Totalt antal arbetslösa ungdomar (16–24 år) i förhållande till hela befolkningen i samma åldersgrupp.

^{xvi} Totalt antal långtidsarbetslösa (minst 12 månader) i förhållande till den totala arbetslösheten.

^{xvii} Siffrorna för 1997 är årsgenomsnitt baserade på månadsvisa mätningar under perioden juli 1996–juni 1997 och på motsvarande sätt följande år. Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS).

^{xviii} Siffrorna för 1997 är årsgenomsnitt baserade på månadsvisa mätningar under perioden januari–december 1997 och på motsvarande sätt följande år. Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS).

^{xix} Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS).

^{xx} Siffrorna för alla fem åren inbegriper tidigare arbetslösa som deltar i kunskapslyftet och arbetsmarknadsutbildning. I siffrorna för 1998 och 1999 ingår också de som deltagit i IT-satsningen.

^{xxi} Siffrorna för alla fem åren inbegriper tidigare arbetslösa med lönebidrag eller offentligt skyddat arbete samt Samhall. I siffrorna för 1997 ingår också personer med rekryteringsstöd och beredskapsarbete. I siffrorna för 1998 ingår också personer med individuellt anställningsstöd, vilket också gäller för 1999 där även allmänt och förstärkt anställningsstöd ingår. För 2000 och 2001 omfattar anställningsstöden allmänt, särskilt och förstärkt (fyraårsinskrivna) anställningsstöd.

^{xxii} Siffrorna för 1997–2001 inbegriper tidigare arbetslösa som deltar i datortek, offentligt tillfälligt arbete, kommunalt program för ungdomar och arbetslivsinriktad rehabilitering. Siffrorna för 1997 inbegriper också arbetsplatsintroduktion, arbetslivsutveckling (ALU), utbildningsvikariat, projekt med bibehållen A-kassa och resursarbete. Detta gäller även 1998, då ungdomsgarantin ingår men inte utbildningsvikariat. För 1999 ingår följande (utöver ovannämnda program): arbetspraktik, projekt med bibehållen A-kassa, resursarbete och ungdomsgarantin. För 2000 och 2001 inbegriper siffrorna också arbetspraktik, ungdomsgarantin, aktiviteter inom vägledning och platsförmedling och "otraditionella" projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning samt de ovannämnda åtgärder som är desamma för alla fem åren.

^{xxiii} För hela perioden 1997–2001 inbegriper siffrorna tidigare arbetslösa som får stöd till start av näringsverksamhet, tidigare starta-eget-bidrag.

^{xxiv} Exklusive deltagare i kunskapslyftet.

^{xxv} Ibid.

^{xxvi} Ibid.

^{xxvii} Källa: LMP-databasen/Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och SCB.

^{xxviii} Totalt arbetskraftsdeltagande i förhållande till hela befolkningen.

^{xxix} Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS).

^{xxx} Andel av befolkningen i arbetsför ålder som genomgått minst gymnasieutbildning.

^{xxxi} Andel av befolkningen i arbetsför ålder som deltar i utbildning (inklusive arbetsmarknads- och vidareutbildning).

^{xxxii} Andel 18–24-åringar som har genomgått grundskola (ISCED-nivå 2) eller mindre och inte deltar vidare i utbildning.

^{xxxiii} Källa: Personalutbildningsstatistiken; juli–december 1997 och juli–december 2001, SCB.

^{xxxiv} Ibid.

^{xxxv} Ibid.

^{xxxvi} Ibid.

^{xxxvii} Med baskompetens (literacy) avses här vuxnas förmåga att förstå och använda tryckt och skriven information. I IALS bedöms denna utifrån tre aspekter: Förmåga att förstå löpande text (prose literacy), förmåga att tolka och använda diagram, kartor, blanketter etc. (document literacy) samt förmåga att genomföra beräkningar utifrån underlag i texter och dokument (quantitative literacy). Källa: OECD och Statistics Canada (2000), Literacy in the Information Age: Final Report on International Adult Literacy Survey.

^{xxxviii} Källa: OECD och Statistics Canada (2000), Literacy in the Information Age: Final Report on International Adult Literacy Survey.

^{xxxix} Andel av respektive arbetskraftskategori på varje baskompetensnivå. Låg baskompetens motsvarar nivåerna 1 och 2, medelgod till god förmåga motsvarar nivåerna 3 och 4/5. Källa: OECD och Statistics Canada (1995), Literacy, Economy and Society: Results of the First International Adult Literacy Survey.

^{xl} Referensperioden är februari–juni 2001. Andel skolor med tillgång till Internet per nivå och typ av utbildning (ISCED-nivåer 1 och 2–3). Källa: Eurobarometer Flash 95/102, 2001.

^{xli} Referensperioden är februari–juni 2001. Andel lärare med förvärvad IT-kompetens (som fått utbildning för att använda datorer och Internet) eller som använder datorer. Källa: Eurobarometer Flash 95/102, 2001.

^{xlii} Referensperioden är februari–juni 2001. Antal studerande per dator med eller utan anslutning till Internet. Källa: Eurobarometer Flash 95/102, 2001.

^{xliii} Referensperioden är januari–februari 2001. Källa: Eurobarometer 54.2 ”The social situation in the EU”, 2001.

^{xliv} Källa avseende personer med funktionsnedsättning är ”Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning”, SCB och referensperioderna är fjärde kvartalet 1998 respektive fjärde kvartalet 2000.

^{xlv} Relativa antalet personer som hör till prioriterade grupper i förhållande till hela befolkningen.

^{xlvi} Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS).

^{xlvii} Ibid

^{xlviii} Ibid.

^{xlix} Antal personer sysselsatta i små och medelstora företag (<250 anställda) i förhållande till det totala antalet sysselsatta. Källa: Företagsregistret, SCB.

ⁱ Antal personer sysselsatta i nystartade företag i förhållande till antalet personer sysselsatta i befintliga företag. Siffrorna för 2000 är preliminära. Källa: Företagsregistret, SCB och Nyetableringar, Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och SCB.

ⁱⁱ Genuina nystarter delat med det totala antalet aktiva företag. Siffrorna för 2000 är preliminära. Källa: Nyetableringar, Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och SCB.

ⁱⁱⁱ Källa: Nyetableringar, Verket för näringslivsutveckling (NUTEK) och SCB för 1994–1997 och 1995–1998; Nyetableringar, Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och SCB för 1997–2000.

ⁱⁱⁱⁱ Antal företagare i förhållande till det totala antalet sysselsatta.

^{lv} Antal företagare år n delat med antalet egenföretagare år n-1.

^{lv} Antal sysselsatta (huvudsyssla) inom tjänstesektorn (NACE-sektorerna G–Q) i förhållande till hela befolkningen.

^{lvi} Procentuell förändring av antal personer sysselsatta i tjänstesektorn mellan 2000 och 2001. Observera att få personer arbetar inom sektorerna P och Q och att små variationer mellan olika år därmed ger ett stort utslag på de procentuella siffrorna.

^{lvii} Antal anställda i atypiska anställningsformer i procent av det totala antalet anställda (enligt AKU definieras de två centrala faktorerna för atypiska anställningsformer som deltidsanställning, på grundval av egen bedömning, och tidsbegränsad anställning).

^{lviii} Genomsnittligt antal vanligen arbetade timmar per vecka för heltidsanställda, definierat som summan av antalet timmar i veckan som heltidsanställda arbetar dividerat med antalet heltidsanställda.

^{lix} Antal anställda för vilka det faktiska antalet arbetstimmar överstiger det vanliga antalet arbetstimmar på grund av övertid, uttryckt i procent av samtliga anställda.

^{lx} Antal anställda som arbetar deltid i procent av samtliga anställda.

^{lxi} Siffrorna för 2000 är preliminära. Källa: Arbetsskaderegistret, Arbetsmiljöverket.

- ^{lxxii} Antalet arbetsolyckor (olyckor med eller utan dödlig utgång) per 100 000 sysselsatta. Siffrorna för 2000 är preliminära. Källa: Informationssystemet om arbetsskador, Arbetsmiljöverket.
- ^{lxxiii} Siffrorna för 2000 är preliminära. Källa: Informationssystemet om arbetsskador, Arbetsmiljöverket.
- ^{lxxiv} Ibid.
- ^{lxxv} Andel anställda som deltar i yrkesrelaterad utbildning som tillhandahålls av företag (internt eller externt) inom ramen för kollektivavtal. Källa: CVTS2 2001.
- ^{lxxvi} Andel anställda som deltar i yrkesrelaterad utbildning som tillhandahålls av företag (internt eller externt) med eller utan kollektivavtal, uppdelat efter företagens storlek och efter huruvida företaget infört ny teknik eller ej. Källa: CVTS2 2001.
- ^{lxxvii} Genomsnittligt antal timmar per anställd som ägnas åt utbildning som tillhandahålls av företag (internt eller externt) med eller utan kollektivavtal, uppdelat efter företagens storlek och huruvida företaget infört ny teknik eller ej. Källa: CVTS2 2001.
- ^{lxxviii} Källa: EITO 2002.
- ^{lxxix} Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män i absoluta tal (procentenheter).
- ^{lxx} Skillnaden i arbetslöshetsgrad mellan kvinnor och män i absoluta tal (procentenheter).
- ^{lxxi} Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män i absoluta tal (procentenheter).
- ^{lxxii} Skillnaden i arbetslöshetsgrad mellan kvinnor och män i absoluta tal (procentenheter).
- ^{lxxiii} Skillnaden i långtidsarbetslöshet mellan kvinnor och män i absoluta tal (procentenheter).
- ^{lxxiv} Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män dividerad med sysselsättningsgraden för män.
- ^{lxxv} Skillnaden i arbetslöshetsgrad mellan kvinnor och män dividerad med arbetslöshetsgraden för män.
- ^{lxxvi} Skillnaden i sysselsättningsgrad för kvinnor och män mätt i heltidsekvivalenter i absoluta tal (procentenheter).
- ^{lxxvii} Källa: Lönestatistisk årsbok 2000, SCB.
- ^{lxxviii} Ibid.
- ^{lxxix} Andelen ofrivilligt deltidsarbete i förhållande till totalt deltidsarbete.
- ^{lxxx} Den absoluta skillnaden i sysselsättningsgrad mellan personer utan respektive med barn i åldern 0–6 år.
- ^{lxxxi} Den absoluta skillnaden mellan män och kvinnor i fråga om föräldraskapets inverkan på sysselsättningsgraden.
- ^{lxxxii} Siffrorna visar årsgenomsnitt och inkluderar både offentlig och privat barnomsorg. Uppgifterna gäller inskrivna i förskola och familjedaghem för 1–5-åringar och inskrivna i fritidshem och familjedaghem för 6–12-åringar. Deltagande i öppen fritidsverksamhet är inte inkluderat i uppgifterna. Källa: Nationell statistik från Skolverket.
- ^{lxxxiii} För 1997 är inte sexåringar inbegripna, på grund av att sexårsverksamheten infördes och många sexåringar flyttades över från förskolan till skolan. Under 1997 var 76 procent av sexåringarna inskrivna i någon form av barnomsorg.
- ^{lxxxiv} Siffrorna inbegriper både offentlig och privat omsorg. Källa: Socialdepartementet och SCB.